

GLASUL BISERICII

REVISTA OFICIALA A SFINTEI MITROPOLII A UNGRO-VLAHIEI

10

OCTOMBRIE

ANUL XVII

1958

GLASUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ A SFINTEI MITROPOLII A UNGRO-VLAHIEI

APARE LUNAR SUB CONDUCEREA UNUI COMITET DE REDACȚIE

10

OCTOMBRIE 1958

CUPRINSUL

Pagina

INDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

I. Predici:

- Pr. Oreste Popescu-Ialomița*, La Duminică XXIII după Rusalii 922
Prof. N. Chițescu, La Duminică Bogatului nemilostiv 923

II. Documentare:

- Material omiletic*, traducere din grecește de Pr. Olimp N. Căciulă 932
Pr. H. Virtosu, Unde duce lăcomia 933
Pr. Pavel Grosu, Din cugetările Sfinților Părinți asupra rugăciunii 935

PAGINI DIN SFINȚII PARINȚI

- Sfântul Grigore al Nisei*, Despre rostul vieții creștine, traducere din grecește de Pr. Olimp N. Căciulă 941
Sfântul Grigore al Nisei, Răsplata făcătorilor de pace, traducere din grecește de Pr. Nic. D. Tănăsescu 946

ARTICOLE ȘI STUDII

- Ioan I. Bria*, Certitudinea mântuirii 950
Prof. Victor Brătulescu, Zugravi din București, Biserica Sf. Ilie Rahova 960
I. D. Ștefănescu, Stele funerare creștine din Evul Mediu în Muzeul de Antichități din București 969

CONTINUARE ÎN PAGINA A 2-a

Redacția și Ad-ția : Sectorul Social-Cultural al Arhiepiscopiei Bucureștilor
Str. Patriarhiei Nr. 21 — Raionul Nicolae Bălcescu.

<i>Pr. Constantin Ioan</i> , Scene din Vechiul Testament, simboale ale jertfei euharistice în pictura bisericească a Țărilor Române	976
---	-----

PENTRU PACEA A TOATA LUMEA

<i>Redacția</i> , Popoarele lumii luptă pentru pace	984
<i>T. N. M.</i> , Noi acțiuni ale forțelor păcii	995

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

<i>Mircea V. Georgescu</i> , Prime audiții prezentate de Corala Sfintei Patriarhii	1002
<i>Observator</i> , Sfințirea bisericii parohiei Șelari-Muscel	1005

CRONICA

<i>Pr. Olimp N. Căciulă</i> , Note și Comentarii. În legătură cu Sfântul Munte	1007
<i>Comentator</i> , Cronică cinematografică	1010

RECENZII ȘI NOTE BIBLIOGRAFICE

<i>Pr. Gabriel Cocora</i> , Însemnări din cărți	1012
<i>C. Bărbulescu</i> , Prezentări de cărți: — Filocalia; <i>Robert Devresse</i> , Introduction à l'étude des manuscrits grecs; — <i>Louis Bréhier</i> , I. Le monde byzantin, Vie et mort de Byzance. II. Les institutions de l'empire byzantin. III. La civilisation byzantine; — <i>Olivier Lacombe</i> , Chemins de l'Inde et Philosophie chrétienne	1015
<i>D. B.</i> , Arta de-a lungul secolelor	1017
<i>Lector</i> , Revista Revistelor: — Despre Serafim de Sarov; — Evul Mediu și Bizanțul; — Interpretarea simbolică a Vechiului Testament; — Mîntuitorul și essenienii; — Noi cercetări etnografice; — Slavii ortodocși și Sfântul Ioan Scărarul; — Evlavie și experiența religioasă	1019

COMITETUL DE REDACȚIE

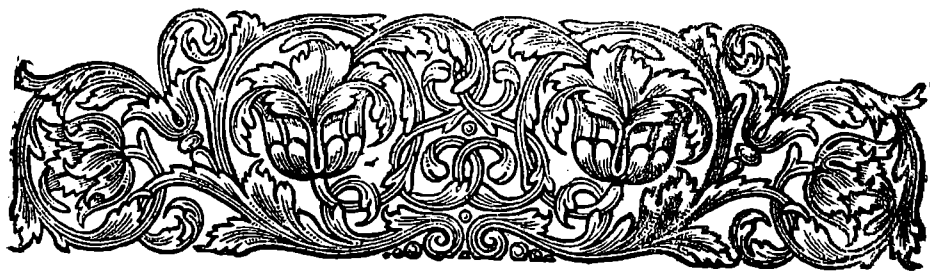
Președinte: P. F. JUSTINIAN, Mitropolitul Ungro-Vlahiei și Patriarhul României.

Vice-Președinți: P. S. ANTIM, Episcopul Buzăului

P. S. CHESARIE, Episcopul Dunării de Jos.

Membri: P. S. THEOCTIST, Episcop Vicar; P. C. Pr. AL. IONESCU, Vicar al Mitropoliei; P. C. Pr. M. BOGOIU, Vicarul Eparhiei Buzăului; P. C. Arhim. IERONIM MOTOC, Vicarul Eparhiei Dunării de Jos.

Redactor responsabil: P. C. Pr. Stan Dimancea, consilier administrativ al Mitropoliei.

ÎNDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

PREDICI

LA DUMINICA XXIII DUPĂ RUSALII

«Tot norodul din ținutul Gherghesenilor a rugat pe Iisus să plece dela ei, pentru că îi apucase o mare frică» (Luca VIII, 37)

Orice pagină din Evanghelie rostită dinaintea Altarului sau citită din Sfânta Scriptură ne duce cu mintea pe urmele pașilor Mîntuitorului prin ținuturile sfinte. Iată că și cea de astăzi ne poartă în țara Gherghesenilor din apropierea mării Galileii.

«Nimeni nu putea trece pe drumul acela», între Gherghesa și Gadara, ne spune Sfânta Evanghelie, pentru că erau acolo morminte în care locuiau mulți îndrăciți «cumpliți, pe care nimeni nu-i putea domoli sau să-i țină legați, nici chiar cu un lanț».

Am ascultat cele întimplate cînd, după vindecare, dracii au intrat într-o turmă de porci ce s-a aruncat de pe ripă în lac, iar bolnavul, sănătos acum, a plecat — după îndemnul Mîntuitorului — și «a vestit prin toată cetatea ce-i făcuse Iisus» (Luca VIII, 39). Cînd «tot norodul din ținutul Gherghesenilor l-a văzut pe cel din care ieșiseră dracii șezînd la picioarele lui Iisus, îmbrăcat și în toate mințile, a rugat pe Iisus să plece de la ei, pentru că îi apucase o mare frică» (Luca VIII, 37) și tocmai din acest ultim text al Evangheliei, din gestul necugetat al Gherghesenilor, din cauzele cari au provocat frica iudeilor, ce i-au făcut de a nu-L ruga să stea cu ei, ci a-L ruga să plece, vom scoate învățătura pe care s-o păstrăm în inimile noastre, cu prilejul ascultării acestei Evanghelii.

Lăcomia după avere și paguba pricinuită ce le tulbura mintea, i-au făcut să nu poată pricepe că ei dau ascultare unor patimi. Nu s-au putut întreba cine să fie Acesta care vindecă ființe omenesti de așa chinuri și ce puteau învăța din puterea Aceluia care — spre pilduire — face să dispară o turmă întreagă.

Sf. Ioan Gură de Aur ne spune că trei motive au făcut pe Mîntuitorul a îngădui pieirea turmei, și anume: «ca să învețe pe oamenii eliberați de tiranii cei răi de mărimea răului pe care ei le-o pricinuiseră; ca toți să învețe că demonii n-ar fi îndrăznit să intre în porci fără îngăduirea Lui; că demonii s-ar fi purtat mult mai rău cu oamenii în care se aflau, dacă

după fericita întâmplare ei nu s-ar fi izbăvit de dinșii prin Pronia dumnezeiască». Un alt sfânt părinte spune, că a voit să arate spre înțeleptirea oamenilor «ce amărăciune aduc demonii oamenilor, și dacă ei au putere și nimeni nu-i împiedecă, apoi el procedează cu oamenii mai rău decât cu porcii», iar din plecarea deîndată a Mântuitorului din mijlocul lor, spune tot Sf. Ioan «observă blîndețea și puternicia Sa».

Dar ce învățătură putem să agonisim noi creștinii de astăzi, din această Sf. Evanghelie?

Să ne adîncim în gîndul celor din Gherghesa și din Gadara și vom descoperi păcatul ce depărtează de Dumnezeu. Ei nu prețuiau porcii, nu se lăcomeau mîncînd din carnea lor, care nu era sănătoasă în ținuturile acelea de călduri mari în tot timpul anului. Pe ei nu i-a cuprins frică mare numai din cauza dispariției turmei în adînc, ci și din credința superstițioasă ce o aveau că duhurile necurate trăiesc prin morminte. Nemaifiind luminați îndeajuns, se denaturase în ei credința învățată de la trimișii lui Dumnezeu, de la profeții Vechiului Testament. Îndrăciții locuiau în mormintele locurilor aceloră pentru că fuseseră alungați din cetate, fiind cumplici și putînd face rău locuitorilor, iar duhul cel rău chinuia sufletele și trupurile lor. S-au îndepărtat de Dumnezeu din cauza fricii provocate în ei văzînd pe «omul din care ieșiseră dracii, șezînd la picioarele lui Iisus, îmbrăcat și în toate mințile», (Luca VIII, 35) de frămîntarea ciudată și turburătoare ce o săvîrșește într-un suflet o superstiție puternică.

Oare nu se depărtează de Dumnezeu cel ce în «cămări tănuite» cheamă spiritele celor morți?

Nu se depărtează de Dumnezeu cel ce își caută balsam mîngîietor în ghicir, în preziceri, în formule zise magice, în atîtea obișnuințe de misticism bolnav, în interpretări stîngace, căutătoare de potriviri cu credința lui greșită? Nu-i cuprind și pe aceștia frică mare cînd bănuiesc din credința lor învolburată realizarea vreunei nenorociri sau suferințe? Il mai pot păstra pe Dumnezeu cînd un lițoliu de nepătruns s-a așezat înaintea ochilor lor? Să nu fie toate acestea, și nu-s decît atunci cînd te depărtezi de lumina cea adevărată a învățăturii Domnului Nostru Iisus Hristos.

Iată două păcate ce ne depărtează de Dumnezeu: lăcomia și practica împlinirii superstiției izvorîtă dintr-o credință falsă; dar iată și două virtuți ce ne apropie de Dumnezeu: cumpătarea și credința luminată.

Imbrăcați cu aceste două podoabe vom avea înfășurat în jurul sufletului și trupului și celelalte veșminte scumpe cu care vom putea sta la masa cea veșnică a Stăpînului.

Să pătrundem și în sufletul celor cuprinși de duhul cel rău. Vom găsi întunec. Erau iudei, nu păgîni, tot le mai rămăsese o frîntură de speranță și Pronia era lîngă ei. «Ce am eu a face cu Tine, Iisus Fiul Dumnezeului Celui Prea Înalt? Te rog nu mă chinui» (Luca VIII, 28) Sf. Evanghelist Matei adaogă: «înainte de vreme» (Matei VIII, 29). Era glasul diavolului, dar și al îndrăcitului. Mai străfulgera în mintea lui așteptarea venirii și proslăvirii făgăduite a Fiului lui Dumnezeu. S-a învrednicit de vindecare și a se face apoi răspînditor al faptelor Mîntuitorului în toată cetatea.

Noi creștinii avem datoria să urmăm Mîntuitorului. Dacă «nimeni nu putea trece pe drumul acela» de atunci din cauza tiraniei diavolilor în sufletele îndrăciților, noi vom putea trece, avînd ajutorul Domnului Nostru

Iisus Hristos, depărtându-ne de chemările ispititoare ale celui rău, care ne îndeamnă numai la fapte rele.

Păziți de vrăjirile ispitei, îmbrăcați cu podoabele virtuților creștinești: cu credința, cu fuga de lăcomie, cu luminarea minții, vom îndepărta de la noi și superstițiile deșarte, pentru că noi creștinii «am aflat lumina cea adevărată, am primit darul cel ceresc».

N-o să lăsăm să se sălășluiească în noi păcatul strigător la cer al lăcomiei, din care izvorăște atâtea păcate, ci vom fi cumpătați, fără ură, fără asuprire, ca următori poruncii muncii cinștite ai dragostei și păcii.

N-o să ne asemănăm evreilor din Gherghesa și Gadara «ce i-a cuprins frică mare», lăsându-ne pradă credințelor deșarte, și superstițioase.

Să ne amintească faptele gadarenilor de odinioară de cum să nu ne purtăm noi creștinii în Biserica lui Hristos. Să-L rugăm din inimă, prin grai și făptuire, să fim următori pildei muncii și dragostei Lui, luminați, fără lăcomie și nesuperstițioși, așa cum prilej minunat am avut să ascultăm din Evanghelia de astăzi, învățătura Celui Căruia I se cuvine slava în veci, amin.

Preotul ORESTE POPESCU-JALOMIȚA

LA DUMINICA BOGATULUI NEMILOSTIV ȘI A SĂRACULUI LAZĂR

Sfânta Evanghelie după Luca, XVI, 19-31

Astăzi am ascultat parabola bogatului nemilostiv și a săracului Lazăr în Sfânta Evanghelie după Luca, supranumită și Evanghelia săracilor. Căci în ea sînt puși față în față bogații și săracii, nu pentru a se dovedi că bogăția e ceva rău, ci ca să se arate că ea este bună sau rea după cum este folosită; și nici pentru ca să se recomande sărăcia ca idealul creștinului adevărat, ci ca să înțelegem că sărăcia, stare datorită căderii în păcat, e mai proprie pentru cel care caută mîntuirea decît bogăția care poate deveni o piedică în calea mîntuirii. Aceasta nu înseamnă, prin urmare, că numai sărăcii s-ar mîntui, datorită lipsurilor și suferințelor lor în lumea aceasta, căci Evanghelia arată că s-au mîntuit și oameni avuți ca Nicodim, Iosif din Arimateea, vameșul din parabolă și Zacheu vameșul, Corneliu sutașul, Maria Magdalena, și mulți alții. Ci însemnează că bogăția nefiind nici bună, nici rea în sine, mîntuirea noastră atîrnă de folosirea ei în bine sau rău, spre îmbuibarea și desfătarea noastră, sau spre ștergerea lacrimilor și spre binele tuturor semenilor, frați ai noștri ca fiii ai aceluiași Tată ceresc. De aceea Sfîntul Luca ne-a păstrat în Evanghelia sa, cuvintele de foc ale Domnului: «Feriți voi cei săraci, că a voastră este împărăția lui Dumnezeu. Feriți voi care flămînzii acum, că vă veți sătura. Feriți cei ce plîngeți acum, că veți rîde!... Dar vai vouă bogaților, că vă luați (pe pămînt) mîngierea voastră. Vai vouă celor acum sătui, că veți flămînzii; vai vouă celor ce astăzi rîdeți, că veți fi în întristare și veți plînge!» (Luca VI, 20-21, 24-25).

Tot Sfînta Evanghelie după Luca ne-a păstrat trei chipuri de bogați, care ne arată de ce bogăția este piedică în calea mîntuirii: Unul, lacom pînă la nebunie; al doilea, zgîrcit și nemilostiv pînă la a lăsa pe sărac să moară de foame în fața casei sale prea îmbelșugate și luxoase; al treilea,

care, pus să aleagă între bogăție și mîntuire, pleacă întristat, neputîndu-se dezlipi de bogăție. Cel dintîi este bogatul căruia i-a rodit țarina (Luca XII, 16-21); el spune: «Suflete, ai multe bunătați strînse pentru mulți ani, odihnește-te, mănîncă, bea și te veselește!». Moartea vine pe neașteptate, el neavînd timpul să-și îplinească planul de a strica jitnițele pentru a face altele mai mari, în care să păstreze cele agonisite; «Nebune, în noaptea aceasta ți se va lua sufletul; dară cele ce ai gătit, ale cui vor fi?» (Luca, XII, 19, 20). Al doilea bogat, îmbrăcat în purpură și vison, lasă pe săracul Lazăr să moară fără nici un ajutor. Al treilea este dregătorul care împlinise ale Legii din tinerețele sale (Luca XVIII, 18-25); dar cînd Mîntuitorul îi cere să împartă averea săracilor, se întristează; iar Mîntuitorul a grăit: «Cît de greu vor intra cei ce au averi în împărăția lui Dumnezeu. Că mai lesne este pentru cămilă să treacă prin urechile acului, decît pentru bogat să intre în împărăția lui Dumnezeu» (XVIII, 25).

În cele ce urmează vom pune în lumină învățăturile acestea ale Mîntuitorului în parabola bogatului nemilostiv și a săracului Lazăr.

Mîntuitorul ne înfățișează chipurile acestor doi oameni atît de simplu și de convingător, încît unii cercetători sînt și azi înclinați să creadă că ei au trăit aievea și că au fost întîlniți de Domnul și de cei ce-L urmau pe cînd predica vestea cea bună. S-a păstrat numele săracului Lazăr, care însemnează «Dumnezeu ne ajută», pe evreiește, fiindcă cei ce-și pun nădejdea în Cel Veșnic, nu se vor întoarce deșerți (Psalmul XXV, 3); dar nu s-a păstrat numele celui bogat, fiindcă Domnul șterge din cartea vieții pe cel nedrept (Ps. IX, 6), precum bine amintesc unii filcitori ai acestei parabole.

Parabola cuprinde două părți: în partea întîia se arată ce a făcut fiecare dintre ei, aici, pe pămînt; partea a doua se petrece dincolo de zarea acestei lumi, în cer: acolo bogatul care s-a desfătat aici se chinuiește cumplit, iar săracul care s-ar fi mulțumit cu fărîmiturile de la masa bogatului, se desfătează în sînul lui Avraam.

1. «Era odată un bogat...»: Așa începe Mîntuitorul această parabolă. Și nu-l arată plin de unele păcate legate de bogăție, ca zgîrcenia, lăcomia ori desfrînarea (Iacob V, 1-5).

Va fi fost el oare osîndit pe veci numai pentru faptul că era bogat? Dar nici bogăția nu ne închide porțile raiului, după cum nici sărăcia nu ni le deschide. Ci bogăția este primejdioasă pentru că poate fi ca o cursă, în care cel care a căzut nu mai poate face ce este obligat să facă; căci pune pe umerii celui ce o dobîndește mari și multe datorii față de semenii săi, încît Mîntuitorul a spus că e foarte greu bogatului să intre în rai: ea e piedică în calea mîntuirii. Pe scurt, bogatul primește osînda veșnică, nu pentru că era bogat, ci, pentru că — avut fiind —, n-a avut milă de fratele său în nenorocire, săracul Lazăr; și l-a lăsat să piară în fața porții lui, unde fusese aruncat. De aceea el a rămas stigmatizat pe vecie de Evanghelie nu ca zgîrcit, lacom, desfrînat, ori simplu, ca bogat, ci ca bogat nemilostiv. El nu și-a deschis inima la suferința semenului său. El n-a înțeles că tot ceea ce avem, începînd cu însași viața noastră, îi datorăm lui Dumnezeu: bunurile materiale, bucuriile familiare, puterile morale și religioase, ne sînt dăruite de Cel Atotputernic. Fără îndoială că, fiind înzestrat cu libertatea, omul își făurește, în parte, destinul său. Cel mai sărac, — ca Iov, ori ca săracul Lazăr din Evanghelia de azi, — cel mai desmoștenit, sau cel mai rănit de viața aceasta, este în stare să dobîndească

comori, — dar comori nepieritoare, pe care nici viermii, nici rugina nu le rod —, și chiar pe ruinele unui trup mortificat, poate cînta o cîntare a vieții. De aceea să nu uităm ceea ce am primit de la Dumnezeu, ca să nu cădem în păcatul mîndriei și să credem că totul începe cu noi și totul ni se datorește numai nouă. De aceea Sfîntul Apostol Pavel întrebă: «Ce lucru ai pe care să nu-l fi primit? Și dacă l-ai primit, de ce te fălești, ca și cum nu l-ai fi primit?» (I Cor. IV, 7). Sfîntul Grigorie de Nisa ne povățuiește, în această privință: «Nu socotiți toate ale voastre, ci cugetați că o parte dintre ele sînt și ale celor săraci, care sînt iubiiții lui Dumnezeu. Căci toate sînt numai ale lui Dumnezeu, care este Părintele comun al tuturor. Voi între voi sînteți ca niște frați dintr-un același neam; iar lucrul cel mai bun și cel mai drept este ca frații să se împărtășească deopotrivă din moștenirea părintească. În al doilea rînd, chiar dacă unul sau altul ar apuca, în dauna celorlalți, vreo parte mai mare de moștenire, să-și dobîndească totuși și ceilalți cîte ceva. Dacă însă vreunul ar voi să fie numai el însuși stăpînul întregii moșteniri, îndepărtînd pe ceilalți frați, chiar și de la a patra sau a cincia parte de moștenire, unul ca acesta este cu adevărat tiran amarnic, păgîn neîmpăcat, fiară nesătulă, mușcînd cu plăcere numai el singur din pradă și ceva mai mult, și decît fiarele mai crude: căci lupul primește lîngă sine pe un alt lup la pradă și cîinii, deopotrivă se năpustesc mai mulți deodată asupra unui trup și-l sfîșie. Nesătutul însă nu primește pe nimeni din cei ce sînt de același neam, ca părtași la bogăția lui...».

Amintindu-ne ceea ce am primit, simțim din ce în ce mai mult răspunderea noastră. Înțelegem din ce în ce mai bine că vom da socoteală de ceea ce ni s-a încredințat, de folosința a ceea ce ni s-a dăruit: De la cel ce a primit mult, mult se va cere; și totuși și al treilea slujitor din parabola talanților, care n-a primit decît un talant, nu e scutit de muncă. Dimpotrivă, unicul talant i se va lua, fiindcă l-a păstrat fără să-l valorifice, pe cînd văduva săracă, care a pus în cutia templului ceea ce-i era de trebuință pentru trai, va fi pomenită în toți vecii.

Să răspundem cu iubire față de frații noștri, la iubirea Tatălui; să le închinăm timpul, bunurile, munca și inima noastră.

Jertfele noastre vor arăta nivelul credinței noastre dar nici unul dintre păminteni nu va putea să se înalțe pînă la jertfa totală, consimțită de Mîntuitorul. Și totuși creștinul care înaintează pe această cale a iubirii dumnezeiești simte ușurîndu-i-se propriile lui sarcini și greutăți, adevărul creștin apărîndu-i din ce în ce mai luminos și viața mai vrednică de trăit; pacea îi va stăpîni sufletul și va descoperi înțelesul adînc al cuvîntului dumnezeiesc: «E mai fericit cel ce dă, decît cel ce primește!» Bogatul nemilostiv n-a avut conștiința acestei datorii față de Tatăl ceresc și deci față de frații noștri. «Era îmbrăcat în purpură și vison și se veselea în toate zilele luminat». Proprietar al mai multor palate de marmoră, purpură și aur, cu cai îmbrăcați în frîuri și chingi aurite și cu covoare de purpură, înconjurat de nenumărați servi, el benchetua zi și noapte în luxul orbitor al mobilei nenumăratei camere. Sfînții Părinți au descris cu mare indignare orgiile bogaților, în contrast cu mizeria cea mai cruntă a săracilor. Sfîntul Grigorie de Nisa, printr-un altii, le amintește pe cele din vremea sa în cuvintele următoare (vorbind despre iubirea de săraci): «Cei ce sînt obișnuiți să aibă mesele pline de bunătați și să trăiască în desfătare, simt nevoia să-și construiască palate mărețe și cheltuiesc o mare parte din

averea lor, cu zidirea de case mari pe care le împodobesc într-un chip cu totul curjos. În acestea ei chiamă la ospete cîte o ceată de oameni, pe care-i acopere cu îmbrăcămînți înflorite și pline de podoabă... Se îngrijesc din timp să aibă mese grele de argint, unele fiind lucioase ca sticla, altele împodobite cu săpături în așa fel lucrute ca să le ațîțe odată cu mîncarea și băutura și vederea lor. Gîndiți-vă apoi la cupele, măsuțele cu trei picioare, vasele de mîncare, cele de vin, tăvile și băuturile de nenumărate feluri; la cei ce-i fac să rîdă, artiștii, chitariștii, cîntăreții din instrumente, oratorii, cîntăreții și cîntărețele din gură, orchestrele și la tot șirul cel nesfîrșit al desfrîului, la băiețandrii îmbrăcați în haine de fată și cu părul lung, la fetele cele lipsite de rușine, surori bune ale Irodiadei în ceea ce privește lipsa de pudoare, care ucid pe Ioan, adică mintea cea înțeleaptă și asemănătoare cu Dumnezeu din fiecare om, și veți avea înaintea voastră toată necuviința unor astfel de ospete...».

Bogatul nemilostiv, repetăm, nu este zugrăvit în Sfînta Evanghelia ca săvîrșind fărădelegi și nedreptăți, ci numai ca ducînd o viață de desfătare, trîndăvie și moleșală, fără de faptele bune, pe care bogăția îi dădea putința să le facă.

Mîntuitorul n-a propovăduit sărăcia în sine ci duhul sărăciei: bogat fiind, să trăiești ca și cînd a fi sărac, dînd celorlalți semeni prisosul tău; sărac fiind, să nu cîrțești și să nu rîvnești bunul altuia, muncînd fără neliniște și avînd toată încrederea în Pronia cerească (Ps. CIV, 27-30, Mat. VI, 25-34).

Bogăția este piedică în calea mîntuirii, aducînd grijile măriri și pierderii ei (Marcu, IV, 18-19; I Cor., VII, 32); ea se preface în robia și în orbirea omului care o are, după Sfîntul Apostol Pavel (Col. III, 5; cf. Luca, XII, 13-21): «Unde este comoara voastră, acolo este inima voastră», a zis Mîntuitorul (Mat., VI, 21; Luca, XII 34). El ne-a învățat că, a urmări bogățiile pentru ele însele, nu pentru Dumnezeu, însemnează să-L înlocuim cu ele: «Nimeni nu poate sluji la doi stăpîni... Nu puteți sluji lui Dumnezeu și lui Mamona» (Mat., VI, 24; Luca, XVI, 13). Însemnează, de asemenea, să ne lipsim de răsplata veșnică (Luca, VI, 24 și XVI, 25).

Numai cel ce poate să se rupă de toate legăturile: pămîntești, familiare, de avere, ajunge la desăvîrșirea stării de copil al lui Dumnezeu, cu o încredere absolută în El; Numai acela îndeplinește în sine idealul de încredere desăvîrșită în Dumnezeu, de iubire față de El și semenii săi, în totala dăruire în bucurie în brațele părintești.

2. «Iar un sărac, anume Lazăr, zăcea la porțile lui, plin de bube. Și ar fi poftit să se sature din ce cădea de la masa bogatului. Ci cîinii venind, lîngeau bubele lui».

Privești acestui sărac, bolnav și poate, și bătrîn, în pragul palatului în care se răsăta belșugul pînă la desmăt, pune problema sărăciei în toată cruzimea ei, din punctul de vedere creștin.

Sărăcia este un rău, care, în concepția biblică și patristică, este urmarea căderii în păcat și e socotită ca o suferință. Primită de bună voie, este socotită ca o mortificare principală, la care sîntem antrenați de pilda întregii vieți a Mîntuitorului ca și de a Sfinților Bisericii creștine, care, pe de o parte participă de bunăvoie la suferințele și lipsurile celor desmoșteniți ai acestei vieți, iar pe de altă parte, arată iubirea, jertfa în general și milostenia ca mijloace de îndulcire a acestei suferințe, pînă la desființarea ei. Într-adevăr, precum bine a spus un mare propovăduitor

din epoca de aur a creștinismului, «omul care nu simte milă și compătimire, în fața foamei și a boalei, este o fiară necuvântătoare, în chip rău înfățișat cu figură de om, care-și tăgăduiește firea omenească prin faptele sale. Mai mult încă este mai lipsită de milă chiar decît animalele. Dacă este tăiat un porc, ceilalți porci sînt cuprinși de durere și grohăesc cu jale la vederea singelui de curînd vărsat. Cînd este ucis un taur, boii se strîng în jurul lui și prin mugete pline de durere își arată durerea lor. Dacă un cocor a căzut în lațul vînatărilor, cîrduri de cocori zboară împrejurul celui prins, umplu văzduhul de strigătele pline de durere, în căutarea tovarășului și a celui ce este de același neam cu el. Omul, însă, ființă înzestrată cu rațiune și împodobită cu blîndețe, instruită cu bunătate după asemănarea cu Dumnezeu, se gîndește atît de puțin la cei de același fel cu el căzuți în nenorociri!»

Mîntuitorul s-a identificat pe sine însuși cu orice sărac, așa după cum s-a identificat cu orice suferință pămîntească — urmare a păcatului —, în îndemnul de a o alina, de a o tămădui, sau combate. Mîntuitorul spune despre sine că «n-are unde să-și plece capul», adică n-are adăpost unde să-și odihnească trupul trudit, fiind, în această privință mai lipsit decît pasărilor cerului care-și au cuiburile lor și decît fiarele pămîntului, care-și au vizuinile și culcușul lor obișnuit (Luca, IX, 58). El a spus că cel ce va da un pahar cu apă unuia dintre cei mai mici ai Săi, adică desmoșteniților vieții de aici, cu adevărat va pierde plata sa (Matei X, 24). Iar la judecata de obște va da răsplata veșnică celor ce L-au hrănit cînd a flămînzit, celor ce L-au dat să bea cînd a însetat, L-au adăpostit ca străin, L-au îmbrăcat, goi fiind, L-au cercetat fiind în temniță. Atunci vor întreba dreptii: Doamne, cînd ți-am făcut Ție acestea? — El le va răspunde: «Adevăr grăiesc vouă, întru cît ați făcut unuia dintr-acești frați ai Mei mai mici, Mie Mi-ați făcut!» Iar celor ce nu au săvîrșit față de semenii lor aceste faceri de bine, le va spune: «Adevăr grăiesc vouă, întrucît nu ați făcut unuia dintre aceștia prea mici, nici Mie nu Mi-ați făcut!» (Matei XXV, 31-46).

După Descoperirea creștină Dumnezeu s-a smerit pe sine într-atît prin primirea de bună voie a tuturor suferințelor noastre în viața aceasta pămîntească și, îndeosebi a lipsei de orice strălucire omenească și a stării de sărăcie, încît pe drept s-a putut spune despre Domnul că este sărac; sărac la infinit și în înțelesul cel mai aspru al cuvîntului. A fost numit prințul sărăciei, Cel sărac cu săracii și în locul lor, vorbind cu săracii și dăruindu-se lor, lucrînd pentru ei; sărac între săraci, lipsit între cei lipsiți, cerșetor între cerșetori, cerșind pentru ei. Dar e săracul fericit și bogat, care primește de bună voie sărăcia, o dorește, o cîntă. E cerșetorul care face milostenie, e lipsitul care îmbracă pe cei goi, flămîndul care satură pe alții. E săracul care face săraci pe cei bogați la vedere și bogați pe cei săraci. În această concepție autentic creștină, care are la temelie ei ideea mare a paternității dumnezeiești și a filiației și fraternității omenești, dincolo de deosebiri de rasă și de religie, stăruie credința că «cine pe sărac ajută, pe Dumnezeu împrumută», că adevărata bogăție crește în chip minunat, pe măsură ce se împarte și că e mai fericit a da decît a primi. În această concepție unii dintre bogații lumii acesteia nu primesc nici milostenia unei aduceri aminte de cei după moarte.

Biserica creștină și-a însușit pe deplin această înțelegere a vieții și a făcut din sărăcia de bună voie una dintre treptele urcușului spre desă-

vîrşire — în călugărie — și din milostenie, adică împărțirea prisosului bunurilor cu cei lipsiți, unul dintre semnele adevăratei inimi și comunități creștine: Sfinții Părinți, care și-au împărțit averile — uneori îndestulătoare pentru întemeiere de spitale, azile și instituții de binefacere —, au simțit bătînd în ei inima lui Hristos cel sărac, care sătura mulțimile înfometate în pustie. Părinții pustiei care-și închinau munca lor pe sezoane, ca să răscumpere robi de război, sau să ajute regiuni înfometate, pășeau pe urmele Lui. Marii Sfinți ai Bisericii au deplins epocile de strălucire exterioară, în care lăcașurile sfinte erau monumente de marmoră și de piatră, vasele de aur, dar inimile de lemn, dorînd lăcașuri și vase de lemn și inimi de aur, adică strălucire lăuntrică!

Ca un protest viu împotriva exploatării nemiloase care a dus la marile latifundii medievale, (uneori aparținînd mai mult Bisericii decît chiar statului), s-a ridicat și în Biserica Apuseană glasul celor ce au proclamat «sora Sărăcia» cea mai iubită virtute creștină, întrucît cuprindea în sine «Kenoza» creștină, adică ființa însăși a concepției creștine. Cel mai puternic ordin călugăresc al Apusului pe care l-a înregistrat istoria a fost acela al «Sărăcuțului din Assisi» și cei mai iubiți sfinți ai Bisericii Apusene au fost cei care, ca Sfîntul Martiñ al vieții sfinților, întîlnind pe o iarnă cumplită un cerșetor a scos sabia, tăindu-și mantaua în două ca să-l îmbrace pe acela, dezbrăcîndu-se pe el, pentru ca apoi să-l vadă, în vis, înfășurat într-o lumină orbitoare: Era, viața sfinților, apuseană, însuși Domnul, în chip de sărac.

Mîntuitorul în chip de sărac se înfățișează creștinilor în cuvintele Sfinților și mai ales în al celui mai mare predicator al epocii vechi, creștine, ca Acela care, sărac fiind, rămîne modelul adevăratei bogății, al celei duhovnicești: Este vorba de sărăcia primită de bună voie, cu bucurie, ca mijloc de împărțire a suferințelor celor lipsiți de bunurile acestei vieți; este vorba deci de părăsirea de bună voie a leștului grijilor materiale pentru cucerirea absolutului, de dobîndirea prin sărăcie a celor bogate. Împărăția lui Dumnezeu se dă celor ce se fac săraci de cele pămîntești, de bună voie. Sărac cu adevărat este cel ce simte nevoia de ceea ce nu are, sau care crede că nu are niciodată de ajuns; (la temelia acestui fel de sărăcie stă deci lăcomia și zgîrcenia).

Precum am mai amintit, sărăcia nu e starea ideală, propovăduită de Biserica creștină pentru ea însăși. În concepția creștină ea se datorește, precum am spus, stării de păcătoșenie a omului și însemnează o stare de lipsă, primită, de bună voie, sau nu, pe felurite trepte. Lipsind omul de cele trebuitoare, această stare se socotește o suferință și ca atare poate fi primită, sau nu, de bună voie. Mîntuitorul, primind starea celei mai adînci smerenii omenești, pentru ca să înalțe, din nou, pe omul căzut, pînă în pragul cerului, a primit și starea de sărăcie desăvîrșită mai întîi ca să rămîna model pururea neajuns pentru toți nevoitorii pe calea desăvîrșirii creștine și apoi pentru ca s-o sfințească și ca mijloc de desăvîrșire, însușindu-și-o cu noi și în locul nostru, flămînd și însetat, smerit și în deplină cuviință la îmbrăcăminte, căutînd societatea vameșilor și a păcătoșilor și nu a mai marilor lumii acesteia.

Săracul Lazăr împlinea cu prisosință trei condiții ale nenorocirii omenești: bătrînețea, singurătatea, boala. Ca un al doilea Iov, nici el nu murmură împotriva sorții sau a lui Dumnezeu, nici nu e invidios pe bogat; nu e cerșetor, ci sărac cu demnitate, care preferă să sufere de foame,

decît să supere pe semenii mai avuți decît el, chiar dacă ei ar fi fost mult mai bogați decît el. Parabola precizează că s-ar fi mulțumit și cu fărîmiturile, care cădeau de la masa bogatului nemilostiv. Culmea nenorocirii o adaugă credința iudeilor că boala, ca și sărăcia, ar fi pedeapsă dumnezeiască. Și el le îndura pe toate, fără să cîrtească și fără să blesteme. (Prin această parabolă Mîntuitorul arată, de asemenea, că această credință era greșită și că oricine își pune nădejdea în Dumnezeu își va avea răspunsul de la El ori aici, ori în viața de dincolo).

Un mare propovăduitor al Evangheliei din veacul al IV-lea, amintit mai sus, și anume Asterie al Amasiei, dă cuvîntului «sărac» două înțelesuri din punct de vedere creștin: Unul ar arăta lipsa celor de trebuință, iar altul modestia și smerenia în felul de a fi și continuă așa: «Să nu-și închipuie cel care n-are avere, cel lipsit de argint, cel îmbrăcat cu o haină vrednică de milă că poate avea dreptul la lauda virtuții, nici să socotească cumva că îi este deajuns sărăcia ca să se mîntuiască. Nu e lăudat cel sărac de nevoie, ci e admirat cel care de bună voie își moderează felul său de viață. În general pentru cei săraci, care duc o viață rea, și de neîndreptat, sărăcia de nevoie ajunge prilej de multe fapte rele. Pe vremea cînd mă duceam la tribunal, continuă Episcopul Asterie, vedeam pe hoți, pe negustorii de sclavi, ba și pe pungăși și pe furi și chiar pe ucigași, pe toți îi vedeam săraci, necunoscuți fără casă, fără masă. De aici este evident că Scriptura fericeste pe săracul acela care suferă necazurile cu un suflet de filozof, care rabdă cu bărbăție toate întîmplările neprevăzute ale vieții, care nu săvîrșește vreun rău ca să dea trupului plăceri și desfătări. Pe un astfel de sărac îl descrie mai cu deamănuntul Domnul în cea dintîi fericire cînd zice: «Feriți-vă cei săraci cu duhul» (Matei, V, 3). Nu orice sărac este drept, ci acela care a fost ca Lazăr; nici orice bogat nu este osîndit, ci numai acela care trăiește cu același fel de a gîndi și a lucra ca și contemporanul lui Lazăr. Iar martor vădit despre aceasta este însăși experiența vieții: Cine a fost mai bogat decît dumnezeiescul Iov? Cu toate acestea, bogăția nemărginită, nici nu l-a înstrăinat pe Iov de virtute, nici n-a exilat, ca să spunem pe scurt, virtutea. Cine a fost mai sărac decît Iuda Iscarioteanul? La nimic nu i-a folosit sărăcia la mîntuire. Cu toate că a trăit împreună cu cei unsprezece săraci și filozofi și chiar cu Domnul, care de bună voie a sărăcit pentru noi (II, Cor. VIII, 9), totuși prin voința lui cea rea a fost cuprins de iubirea de arginți, iar prin ea a uneltit trădarea».

Evanghelia cere duhul sărăciei, ca una dintre cele dintîi datorii a creștinului care a înțeles ce e iubirea dumnezeiască, mila frățească, fără de care chiar în familie vor fi certuri și împărțiri, iar între oameni nu se va putea întemeia adevărata pace și dreptate. Creștinismul socotește deci acest duh al sărăciei ca adevărata poartă strîmtă și ușă îngustă, prin care intrăm în împărăția lui Dumnezeu.

Cel ce nu părăsește neliniștea, frămîntarea și îngrijorarea pentru cele pămîntești nu este un credincios adevărat. Iar Cuvîntul lui Dumnezeu nu lucrează în inima lui, căci stă întors cu fața numai spre cele de jos. În parabola semănătorului, Mîntuitorul a spus că unele semințe au fost semănate între spini: grijile acestei lumi, ispitele bogăției și patimile înăbușă cuvîntul care rămîne nerodnic (Matei, IV, 18, 19).

3. S-a observat că Lazăr privea fără invidie belșugul neînduratului bogat; iar acesta, vedea fără milă nenorocirea sa. Unul era îmbrăcat în pur-

pură și vison; celălalt în niște zdrențe care lăsase să se vadă ranele sale. Unul se veselea cheltuind averea în lux și ospete nesfirșite, în palate cu nenumărați slujitori; celălalt murea de foame, neavînd nici fărîmiturile de la masa lui. Unul locuia în palatul strălucitor, servit de slujitori nenumărați, celălalt sub cerul liber înconjurat de ciiniș care-l supărau.

Bogatul nu putea pretinde că era supărat prea mult de săraci, deoarece Lazăr era singur; nici nu-l vedea, căci săracul era la poarta casei sale și era în văzul lui și la intrare și la ieșire. Nu putea nici să-l învinuiască că nu vrea să muncească, fiindcă era copleșit de infirmități; nici nu putea pretinde că-l supără fiindcă nu scotea nici un cuvînt. Nu era prea pretențios, căci s-ar fi mulțumit și cu fărîmiturile de la masa bogatului; nici nu putea să se plîngă că slujitorii lui se ocupă de el, căci nimeni nu se apropia de acest nenorocit.

Dacă parabola s-ar opri aici, am putea socoti viața aceasta drept cea mai mare dintre înșelăciuni, după concepția evanghelică; dar Mîntuitorul nu se oprește aici: El arată că, după această viață vine judecata; atunci se întelege planul lui Dumnezeu.

*

În această a doua parte a parabolei bogatul și săracul sînt arătați în fața lui Dumnezeu.

Sufletul săracului, cel ce pătîmise timp îndelungat pe pămînt, este dus de îngeri în sînul lui Avraam, adică în raiul cel prea desfătăt, pentru vecie. Despre bogat se spune numai atît: că a fost îngropat. Cu aceasta și accentuiază, după unii tîlcuitori, faptul că atît sufletul cît și trupul celui păcătos sînt pămîntești, adică sînt trase jos spre materie, nu se ridică spre cele duhovnicești, ca și animalele cele necuvîntătoare. Trupul lor e înghițit de mormînt, iar sufletul de iad.

Cuprins de chinuri cel ce n-avusese milă de semenul său, cere îndurare de la alții. Cel ce ținea ochii lipiți de cele pămîntești, îi ridică acum. Cel ce nu văzuse pe Lazăr de sute de ori, trecînd cu nepăsare pe lîngă el, îl vede acum. Și vede și pe Avraam, a cărui bunătate și ospitalitate este zugrăvită de Vechiul Testament, ca o mustrare vie a împietririi inimii sale, față de durerile altora. Nu îndrăznește să se adreseze de-a dreptul lui Lazăr, ci-l roagă pe Avraam să-l trimită să-l ajute. Cel care nu vrea să ajute pe nimeni, cere ajutorul sărmanului Lazăr, împotriva focului care-l chinuie fără să-l mistuie. Cu degetul de care-i era scîrbă altă dată să-l privească sau să-l atingă cu piciorul, voia acum să-i aducă alinare. Cel ce se îmbrăca în purpură și vison, și se desfăta cu mîncările cele mai rare, și cu băuturile cele mai scumpe, se roagă acum pentru o picătură de apă cu care să-și potolească pentru o clipă clocotul văpăii de-a pururi nestinsă. Dar Avraam a grăit: «Fiule, adu-ți aminte că ai primit cele bune ale tale în viața ta și Lazăr așijderea, pe cele rele; și acum, aici, el se mîngîie, iar tu te chinuiești. Și peste toate aceste, între noi și voi stă prăpastie adîncă, încremenită, astfel că cei ce ar vrea să treacă de aici la voi, ori de acolo la noi, să nu poată să treacă».

S-a observat, pe bună dreptate, că bogatul rămîne, într-o oarecare măsură, tot împietrit în rău: El cere o îndulcire a osîndei, fără să se pocăiască și fără să ceară iertare, cu toate că nu tăgăduiește dreptatea pedepsei primite. Se pare chiar că ar învinovăți oarecum pe Dumnezeu de a nu fi făcut tot ce se putea pentru mîntuirea lui; căci pare că vrea

să spună că, dacă ar fi văzut un mort înviat din morți, ar fi crezut și el și s-ar fi pocăit. De aceea, cere la sfârșit favoarea de a trimite pe Lazăr la frații săi, — înrăiți și ei prin pilda rea a vieții sale —, pentru ca să creadă și să se pocăiască cât mai e timp. Și acest gând este pornit tot dintr-un egoism familiar. În loc să se pocăiască și să-și recunoască greșeala de a fi înrăit pe toți prin pilda sa cea rea, nu se gîndește decît să scape pe frații săi, pentru care cere chiar minunea unei învieri din morți și nu i se pare prea mult. Nici un cuvînt de iertare, nici un cuvînt de cîință!

De aceea, Avraam nu-l ajută. El știe că cei care nu ascultă Cuvîntul lui Dumnezeu, pe Moise și pe Profeții Lui, chiar dacă ar învia cîeva din morți, tot n-ar crede.

Noi, creștinii, sîntem într-o situație mult mai bună, azi, decît o cerea bogatul în văpaia iadului: n-avem numai pe Moise și pe Prooroci, ci și pe Hristos și pe Apostoli, și tot norul de mărturisitori. Avem și pe Cel Înviat din morți. El luminează calea noastră, el ne pune înainte viața și moartea, el ne descoperă soarta bogatului nemilostiv și a săracului Lazăr. Deasupra prăpastiei dintre rai și iad el întinde Crucea, pentru ca pe ea și cu ea să străbatem hăul care le desparte.

Celor ce nu se simt destul de puternici pentru a trece de la calea care duce la iad la cea care duce la rai, El le cere să ridice ochii, ca și bogatul nemilostiv la Avraam, ca și Evreii în pustie la șarpele de aramă, încrezătorii în iubirea lui și siguri de dreptatea Sa. Și El le va trimite îngerii ca să-i aducă, așa ca pe săracul Lazăr, în sinul lui Avraam.

De aceea, din parabola de astăzi să scoatem învățătura pentru care ne-a fost dată, ferindu-ne de soarta bogatului nemilostiv și punînd în practică mila și iubirea de oameni, încredințați fiind că oricît de strîmtorați sîntem unii dintre noi din punct de vedere material, alții vor fi fiind și mai lipsiți și mai nenorociți, bolnavi, săraci și singuri.

Să privim pildele evanghelice ca pe unele care ne privesc pe fiecare dintre noi; să nu uităm că vine «noaptea» cînd nu mai putem lucra. Să ne agonisim cele de trebuință vieții veșnice, aici, pe pămînt. Să facem din bunurile noastre trecătoare, mijloace de dobîndire a bunătăților celor veșnice, asemănîndu-ne întru aceasta lui Avraam și nu bogatului nemilostiv. Să nu trecem nepăsători pe lângă Lazăr, fratele nostru, care ni se înfățișează sub felurite chipuri în viață. Să nu uităm că însuși Hristos așează lîngă noi, pentru încercarea noastră, pe cel lipsit, fie el bătrîn, bolnav, văduvă și orfan, sărac și părăsit!

Și să trăim în duhul sărăciei, lăudînd pururea pe Domnul pentru cele ce ne-a dat aici pe pămînt și cele ce ne va da și în cer, că a Lui este slava, a Tatălui și a Fiului și a Sfîntului Duh, Amin!

Prof. N. CHIȚESCU

BIBLIOGRAFIE:

1. *Sfîntul Grigorie al Nisei, Despre iubirea săracilor*, trad. de Pr. Ol. N. Căciulă, în «Glasul Bisericii», nr. 10-11, 1957, octombrie-noiembrie.
2. *Asterie al Amasiei, Omilii și predici*, traducere de Pr. D. Fecioru, (București, 1946).
3. *Nicolae, Mitropolit Krutiŭki, Cuvîntări bisericești*, vol. III, (București, 1952).
4. *Gala Galaction, Ziua Domnului*, (București, 1958).
5. *G. Chastand, Études sociales sur le Paraboles évangéliques* (Toulouse, 1925).

DOCUMENTARE

MATERIAL OMILETIC

PĂZITORI AI COMORILOR CEREȘTI

O poveste răsăriteană spune că, odată, trăia pe undeva un împărat plin de bună-tate. Fiul lui, însă, apucase pe căi rele. Sfaturile și cuvintele pline de dragoste ale părintelui său, ca și diferitele pedepse, de altfel, nu-i folosiseră cu nimic. Fiul de împărat continua să trăiască în păcat. În cele din urmă, împăratul ajungând pînă la deznădejde, s-a hotărît să mai folosească încă un mijloc, de data aceasta deosebit de sever, ca să vină în ajutorul fiului său.

Astfel, într-o zi de duminică a chemat la el pe fiul lui, în sala tronului. Acolo, pe o masă, se găsea așezată o cupă cu mir binemirositor de mare preț. Mirul acesta avea, încă din vechime, o mare valoare în Răsărit. La un astfel de mir se gîndise și Psalmistul, atunci cînd grăise: «Uns-ai cu mir de mult preț capul meu» (Psalm 22, 5). În fața mesei se găseau doi soldați din garda împărătească, cu săbiile scoase din teacă, iar lingă vasul cu mir se găsea o hartă cu schița străzilor din cetatea împărătească.

După ce fiul împăratului a intrat înăuntru, acesta i-a zis: «Astăzi vei face o mică plimbare în cetate. Pe harta aceasta ți-am însemnat drumul pe care îl vei urma. Vei pleca acum, de îndată, ținînd în mîinile tale această cupă plină. Va fi, însă, vai și amar de tine, dacă se va vărsa pe drum fie chiar și numai o picătură din acest mir de mare preț. Cei doi soldați pe care îi vezi au poruncă severă să te decapiteze îndată. Și știi prea bine că poruncile mele sînt pentru ei absolut obligatorii».

Deci, fiul a pornit la drum, așa precum i-a poruncit tatăl său. După trecere de vreme îndelungată, s-a întors înapoi. Nu i se vărsase din vas nici o picătură.

«Ce-ai văzut, copilul meu, pe drum?» — l-a întrebat tatăl lui. «Nu am văzut nimic, tată!» — a răspuns copilul.

«Cum? N-ai văzut nimic? Dar astăzi este ziua bilciului anual Pretutindenii sînt numai reclame în tot felul de culori, care chiamă pe oameni la tot felul de distracții. Pe toate drumurile sînt tot felul de spectacole, cu fel de fel de saltimbanci și scamatori. N-ai văzut nimic din toate acestea?».

«Nu, tată! Din toate acestea n-am văzut nimic».

«Dar, dacă n-ai văzut nimic, atunci ce-ai auzit pe drum?» — la întrebat, din nou, tatăl.

«Nimic! a fost iarăși răspunsul fiului.

«Cum? N-ai auzit flautele, trompetele și altele alte organe muzicale? N-ai auzit, oare, nici pe aceia care făceau reclamă diferitelor centre de distracție? N-ai auzit nimic din toate acelea care altădată, îți atrăgeau atît de mult atenția?».

«Tată, numai un singur lucru îmi răsuna în urechi, cuvîntul aspru al tău: «Va fi vai și amar de tine, dacă se va vărsa pe drum fie chiar și numai o singură picătură din acest mir de mare preț». Pentru aceasta eu nu am văzut decît numai un singur lucru: mirul acesta. Toată atenția mea era concentrată numai asupra lui. Tremuram tot, de frică să nu mi se verse vreo picătură. Tată, îți mulțumesc pentru lecția pe care mi-ai dat-o. Acum știu cu adevărat ce trebuie să fac, ca să nu mă robească răul. Tată, m-ai salvat!».

Povestea aceasta este plină de învățătură. Căci atunci cînd un credincios spune că nu poate să se elibereze de patimi, va găsi în ea un îndemn pentru îndreptare. Credincioșii sînt cu toții copii ai Prea Înaltului Împărat, și moștenitori ai lui Dumnezeu. Hristos s-a răstignit și a înviat pentru toți. Trebuie, deci, să ne îndreptăm privirile noastre în toată clipa spre lucrarea nîntuitoare și de mare preț a Domnului Hristos. Căci această lucrare nu trebuie să rămînă pentru noi nelositoare. Să ne îndepărtăm ochii de farmecul păcatelor și să-i avem ațintiți numai către viața frumoasă și cu adevărat fericită pe care ne-a dăruit-o Mîntuitorul Hristos. (Din revista «Parohul» a clerului din Atena, nr. 22/1957).

PACATOSUL NU TREBUIE SĂ DEZNĂDAIDUIASCA

Un călugăr oarecare căzuse în păcatul desfrînării. Pentru aceasta, în fiecare zi, cu lacrimi în ochi, se ruga lui Dumnezeu să aibă milă de el. Dar nu izbutea să se elibereze de acest obicei urit. Era robit de patima lui. Și cu toate acestea nu înceta să ceară iertare de la milostivirea dumnezeiască.

De fiecare dată când se întorcea de la locul păcatului, intra în biserică. Cădea înaintea icoanei Domnului Hristos și cu lacrimi în ochi, zicea: «Doamne, miluiește-mă! Liberează-mă de patima aceasta înfricoșătoare a mea, care-mi rănește sufletul. Nu îndrăznesc, Doamne, să ridic ochii ca să privesc sfânta Ta față. Ai milă de mine, Doamne».

Plecând, însă, din biserică, el cădea din nou în mocirlă. Cu toate acestea, însă, nu pierdea nădejdea mântuirii lui. Venea întotdeauna în același fel cu lacrimi, înaintea lui Dumnezeu. Dar, totuși, nu putea rupe cu desăvârșire lanțurile robiei lui. Continua să se găsească în mocirlă.

Au trecut, în felul acesta, zece ani. Vedeți, fraților, cât de mare este răbdarea și cât de nesfârșită este iubirea de oameni a Domnului? El este întotdeauna îndelung răbdător și suportă nelegiuirile noastre îngrozitoare și păcatele noastre.

Într-o zi, fratele despre care este vorba, după ce a săvârșit din nou păcatul, a intrat din nou în biserică plângând și suspinând și rugându-se, ca de obicei, să capete milostivire și iertare. Dar, de data aceasta rugăciunea lui era și mai caldă. Și atunci, diavolul, văzând că nu a putut câștiga definitiv pe călugărul acela, se înfățișează înaintea lui, în chip cu totul văzut. Il privește în față și apoi strigă către Hristos: «Ce este între noi, Hristoase? Indurarea Ta nesfârșită mă biruiește și mă strivește. Pentru ce primești pe desfrânatul acesta, care în fiecare zi îți spune minciuni și care disprețuiește puterea Ta cea mare? Pentru ce Te arăți față de el îndelung milostiv și pentru ce îl rabzi? Oare nu condamni Tu pe desfrânați, pe imorali și pe toți păcătoșii? Cu adevărat, nu ești drept și nici nepărțitor! Pe mine, pentru o mică greșeală de îngîmfare m-ai prăvălit jos din cer. Iar pe acesta, care este un mincinos, un imoral și un desfrînat, de ce nu-l pedepsești?».

După ce a zis acestea, diavolul a tăcut. Dar atunci s-a auzit un glas din Altar, care a zis: «Prea vicleanule și prea răule balaur! Nu te-ai săturat că ai înghițit atîta lume? Te grăbești să răpești și să-l înghiți și pe acesta care își caută scăpare la mila Mea cea negrăită și la milostivirea Mea cea nesfârșită? Pentru el Mi-am vărsat Eu pe Cruce prea cinstitul Meu Sînge. Jertfa Mea și moartea Mea sînt pentru fărădelegile lui. Iar tu, atunci când se îndreaptă spre păcat nu-l iei la goană. Il primești cu bucurie și nu-l disprețuiești, nici nu-l împiedici, pentru că nădăjduiești să-l câștigi. Cum aș putea să-l părăsesc Eu, care sînt milostiv și iubitor de oameni? Eu, care am spus Apostolului Petru, că în fiecare zi trebuie să ierte de șaptezeci de ori cîte șapte pe fratele lui, cum, oare, nu l-aș milui? Atîta vreme cît aleargă și cade la picioarele Mele cu Irîngere de inimă, Eu nu-Mi voi întoarce fața Mea de la el. Vreau să fie al Meu. Căci pentru păcătoși M-am răstignit. Pentru ei Mi-am întins mîinile Mele pe Cruce. Cel ce vrea să se mîntuiască aleargă la Mine și se mîntuiește. Pe nici unul nu-l îndepărtez; pe nici unul nu-l alung. Chiar dacă într-o singură zi ar păcătuî de mii de ori, și tot de atîtea ori ar veni la Mine cu lacrimi de pocăință, nu-l voi disprețui. Căci n-am venit să chem pe drept la pocăință, ci pe păcătoși».

De îndată ce s-a auzit glasul acesta, diavolul a început să tremure și n-a mai putut scăpa. Dar iarăși s-a auzit glasul acela din Altar, care de data aceasta zicea: «Ascultă tu, care zici că sînt drept! Eu sînt drept cu toți. Eu judec pe oameni potrivit cu starea în care îi găsesc. Pe acesta l-am găsit în stare de pocăință și de întoarcere. În clipa aceasta el se găsește la picioarele Mele și te-a biruit. Am să-l iau, deci, alături de Mine și am să-i mîntuiesc sufletul, că nu și-a pierdut nădejdea în mîntuirea lui. Veî vedea tu singur, acum, slava și cinstea cu care îl voi acoperi și te vei rușina».

Deci, cum fratele se găsea trîntit pe jos, cu fața la pămînt și plîngea, și-a dat duhul. Satan a plecat de acolo rușinat. Este cu adevărat, fraților, nemăsurată milostivirea și iubirea de oameni a lui Dumnezeu. Domnul nostru este îndurat, milostiv, îndelung răbdător și mult îndurat. Niciodată nu trebuie să deznădăjduim pentru mîntuirea noastră, dar nici să nu o neglijăm. (Din revista «Parohul» a clerului din Atena, nr. 19/1956).

In romînește de Pr. OLIMP N. CACIULA

UNDE DUCE LACOMIA

Într-un cătun de munte, trăiau odinioară doi vînători, care își petreceau viața împreună, și lumea le spunea «Irați de cruce».

Într-o zi frumoasă de toamnă tîrzie, cei doi vînători plecară să vîneze în desișul unei păduri seculare, lipsită de drumuri și cărări bătătorite, cu depărtare de mai mulți kilometri de cătunul lor. Au ajuns cu bine și au intrat cu curaj în pădure. Cu mare

greutate au dat peste o cărare îngustă, care ducea — după părerea vânătorilor — spre inima pădurii. Înaintau cu atenție sporită pe urma șerpuitoare a cărării. Vânătorii purtau în suflet o singură dorință: dorința de a realiza un vînat cît mai frumos, cît mai bogat. Pe cînd coborau spre fundacul unei văi, le ieși în cale un moș bătrîn, care așa le grăi:

— Dragii mei! Mă bucur că v-am întîlnit; bucuria mea, însă, o socot că este mai mult bucuria voastră, și îndată veți vedea de ce: eu vă văd că sînteți vînători, și poate dintre cei mai iscusiți, toțiși vă îndemn să nu înaintați mai departe pe urma cărării din fața voastră, pentru că la capătul ei vă așteaptă o grea încercare, și n-aș dori să cădeți în cursa ei.

— Te rugăm stăruitor, bunele bătrîn, să ne spui deslușit: ce încercare grea ne ameninșă în pădurea aceasta, pentru că vorbele tale au trezit un val de îngrijorare și de neliniște, în sufletele noastre? — întrebare cei doi vînători, pe bătrînul necunoscut.

— Dragii mei! La capătul acestei cărări se găsește un balaur grozav, întins pe pămînt, și nu-i chip să treacă pe acolo nimeni și nimic, fără numai pasărea în zbor, — răspunse bătrînul, arătînd cu mina dreaptă spre centrul pădurii.

— Îți mulțumim din adîncul sufletului, prea bunule bătrîn, pentru că ne-ai izbăvit de la o moarte năpraznică, — spuseră cu glas de bucurie cei doi vînători, și se plecară cu aleasă recunoștință în fața moșului necunoscut. Apoi, bătrînul se făcu nevăzut în desiușul pădurii, iar vînătorii rămăseră pe gînduri și frămîntați adînc de vorbele lui. Ei îl socoteau drept un om de rînd, ca și dînșii, dar el era însuși Sfîntul Părinte Nicolae Milostivul, ajutătorul celor ce se găsesc în primejdie.

Vînătorii se uitau unul la altul, dar tăceau ca și pădurea din jurul lor. Mai apoi, ei începură să se îmbărbăteze, spunînd:

— Este o rușine pentru noi, vînători atît de experimentați, să ne fie frică de un șarpe, fie el cît de mare și cît de grozav. Parcă sîntem cu mîinile goale și nu cunoaștem bine a mînu armele noastre. Cum să nu omorîm noi un șarpe, cînd de atîtea ori am vînat rațe sălbatice chiar în timpul zborului lor?

După această interesantă convorbire, cei doi vînători au pășit mai departe pe urma cărării, nesocotînd astfel îndemnul pîrîntesci ale bătrînului cu bun chip. Ei au parcurs o bună bucată de loc, fără să întîlnească ceva periculos în calea lor. În sfîrșit, cărarea și-a întrerupt urma, firul ei a ajuns la capăt. După cum au putut să se orienteze, vînătorii erau siguri că se găsesc tocmai în mijlocul pădurii. Spre marea lor mirare, ei au văzut la capătul cărării o movilă mare de galbeni, și nu un balaur grozav, despre care le vorbise cuviosul bătrîn. La vederea movilei de aur, vînătorii au început să ridă cu poftă și porniră o vorbărie plină de haz între ei:

— Uite frate, ce moșneag șiret! Dacă l-am fi ascultat, comoara avea să fie a lui; iar acum este a noastră: ne va ajunge pentru întreaga viață, ba ne va și trece. Ce bucurie și voie bună va fi în familiile noastre, cînd vom aduce comoara acasă! Îndemnați de sentimentul acestei bucurii, vom spune sufletului nostru: *«suflete, ai multe bunătăți, puse spre mulți ani; odihnește-te, mîncă, bea, veselește-te»*.

Copleșiți de bucurie, cei doi vînători s-au așezat pe trunchiul unui copac, ca să se odihnească puțin. Fiecare se gîndea, acum, ce ar trebui să facă, ca să ridice comoara din pădure și s-o ducă la casele lor. Comoara era foarte grea și nu puteau s-o ducă în spinare. Unul din vînători s-a ridicat în picioare și a zis:

— Dragă prietene, eu sînt de părere să curățim puțin cărarea, ca să putem intra în pădure și să ajungem pînă la comoară măcar cu o căruță mică de un cal. Apoi, tu vei merge acasă și vei aduce căruța, iar eu voi păzi comoara. Te rog, să nu uitați a trece și pe la nevastă-mea, ca să-mi trimită ceva de-ale mîncării, pentru că amarnic mi-i foame.

Chibzuind în mîntea sa că părerea este bună, s-a ridicat în picioare și celălalt vînător, și amîndoi se apucară de lucru, curățînd și lărgind cărarea îngustă. După ce au isprăvit de lucru, vînătorul, cu părerea de a fi curățită și lărgită cărarea, a rămas să păzească comoara, iar celălalt a plecat să aducă căruța și mîncare. Mergerea spre casă cu pas grăbit. El ducea în familia sa o veste nevisată și neașteptată. Ajungînd și intrînd în casă, vînătorul strigă cu glas de bucurie către soția sa:

— Bucură-te, draga mea, pentru că de-acum sîntem oameni înstăriți, oameni bogați!

— Despre ce bogăție vorbești, cînd eu nu văd nimic în mîinile tale? — întrebă nevasta, vîdîndu-se o neobișnuită uimire și mirare în privirea ochilor ei.

— Am găsit o comoară de galbeni atît de mare, încît ne va ajunge pentru întreaga viață, nu numai nouă, dar și copiilor, și nepoților noștri. Iar acum aprinde focul în cuptor, pregătește o azimă cu otravă și o coace bine, pentru ca să ospătez cu ea pe prietenul meu, care mă așteaptă în pădure, păzînd movila de aur, — răspunse vînătorul cu un grai grăbit, dar foarte mulțumit de norocul ce poposise acum și în casa lui.

Nevasta vînătorului pricepu pe dată despre ce este vorba și se grăbi să prepare azima cu otravă. Pînă ce calul fusese înhămat la căruță, azima era pusă și în traistă, și vînătorul porni spre pădure, spre locul un noroc.

În timpul acesta, celălalt vînător, făcînd pe paznicul lingă movila de aur, se gîndea ce să facă, ca să-i rămînă întreaga comoară numai lui. Pentru a-și împlini dorința lăcomiei sale, vînătorul își pregăti arma pentru tragere, și se gîndi așa în sine:

— Cînd prietenul meu se va apropia cu căruța, eu voi trage în el și-l voi culca la pămînt pentru vecie, iar galbenii vor rămîne toți mie. Și dacă cei de-acasă mă vor întreba despre lipsa lui, eu le voi răspunde: l-a mîncat o fiară sălbatică.

În timp ce astfel de gînduri se perindau prin cugetul lui, ars de patima lăcomiei, apărui și căruța cu prietenul său, pe cărarea curățită și lărgită. Într-o clipă așeză arma la ochi și trase în el, omorîndu-l pe loc. Apoi, alergă iute la căruță, răscoli în traistă și găsi azima rumeniță și frumoasă. A mîncat-o cu mare poftă, pentru că foamea îl slăbise simțitor. Dar, nu trecu mult timp de la consumarea azimei și căzu și el, ca un snop de grîu, lingă căruța, dîndu-și sufletul în cele mai groaznice chinuri..

Iar comoara a rămas a nimănui... A rămas pe loc...

Iată cum patima lăcomiei pierde omenia, pierde viața omului atît pentru vremea de acum, cît și pentru veșnicie.

«Așa se întîmplă cu cel ce-și adună comori pentru el, ne spune Mîntuitorul Hristos, și nu se înavuște pentru Dumnezeu» (Luca XII, 21). Să căutăm, deci, mai înainte de toate Impărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui, și toate celelalte ni se vor adăuga, pentru că știe Tatăl ceresc că avem nevoie de ele (Matei VI, 32-33).

Preot H. VIRTOSU

DIN CUGETĂRILE SFINȚILOR PĂRINȚI ASUPRA RUGĂCIUNII *)

1. «Se cuvine ca rugăciunea noastră să nu fie numai grăire ci mai cu dinadinsul o predispoziție, o trăire sufletească. De trebuință este să ne rugăm întotdeauna și în orice împrejurare. Stai, de pildă, la masă — roagă-te! Nevoia de a mânca trece — aducerea aminte însă despre Dătătorul a tot binele — să nu înceteze! Te îmbraci cu haine — înmulțește-ți dragostea față de Dumnezeu, care ți-a dăruit această îmbrăcăminte. A trecut ziua? Mulțumește pe Cel ce ne-a rînduit spre slujbă soarele pentru că în lumina lui să putem isprăvi lucrările zilnice. Noaptea și ea să-ți aducă ție alte îmbolduri — spre rugăciune.. Noaptea să nu-ți fie toată numai pentru somn — să nu îngădui ca prin nesațul somnului o jumătate din viața ta să fie fără de folos; dimpotrivă cursul nopții să ți-l împarți și pentru somn, dar și pentru rugăciune. În felul acesta te vei ruga cu întreaga ta fire necontenit, fără să-ți fereci rugăciunea în cuvinte numai. Întreaga curgere a vieții să te apropie de Dumnezeu, așa încît viața ta să fie o neîntreruptă și nesfîrșită rugăciune» (*Sfîntul Vasile cel Mare*).

*

2. Ceea ce este soarele pentru trup, aceea-i rugăciunea pentru suflet. Ea este o preocupare comună a oamenilor și îngerilor; prin rugăciune noi ne introducem în comunitatea lor, devenind părtași vieții lor, stării, vredniciei, cinstei, înțelepciunii și înțelegerii lor. Rugăciunea rînduiește viața creștinului: o face corectă și integră, nu lasă să pătrundă în suflet nimic din ce este josnic și necuviincios, naște dezgust față de plăcerile vicioase; fără rugăciune nimeni nu poate petrece o viață virtuoasă. (*Sfîntul Ioan Gură de Aur*).

*

3. «Nimeni să nu se rușineze de Cruce, arma cea de mult preț a mîntuirii noastre, de această începătorie a bunătăților duhovnicești, ci dimpotrivă să purtăm Crucea lui Hristos ca o comună, fiindcă prin ea totul se săvîrșește în lucrarea mîntuirii noastre.. Cînd te însemnezi cu Sfînta Cruce, să-ți înfățișezi întreaga ei însemnătate — potolește-ți mînia și toate celelalte patimi.. Nu se cuvine să te însemnezi cu Sfînta Cruce numai prin simplă adunare a degetelor, ci mai virtuos prin o smerită bunăvoință și credință deplină. Și dacă în acest chip îți vei face Cruce, atunci nici unul din duhurile cele

*) Traduceri după texte rusești.

necurate nu va reuși să se apropie de tine, fugind de arnia aceea, priu care a căpătat rana cea de moarte. (*Sfintul Ioan Gură de Aur*).

*

4. Tu, însă, cînd te rogi, intră în cămara ta și închizînd ușa, roagă-te Tatălui tău în ascuns» (Mat. 6, 6). Cămara sufletului tău este trupul; ușile sînt cele cinci simțuri trupești. Sufletul intră în cămara sa atunci cînd mințea nu rătăcește încolo și încoace după treburi și lucruri lumești, ci se află înlăuntrul inimii noastre. Simțurile noastre se închid și rămîn închise atunci cînd noi nu le dăm prilej să se alătore lucrurilor de rînd, de dinafară, și mințea noastră rămîne atunci liberă de orice poftă lumească și se unește cu Dumnezeu Tatăl său printr-o rugăciune lăuntrică și înțeleaptă.

«Și Tatăl tău, văzînd cele de taină ale tale, îți va răsplăti ție aevea».. Vede El... Cel ce vede toate cele ascunse.. Dumnezeu răsplătește rugăciunea înțeleaptă cu mari și vădite daruri». (*Sfintul Grigorie Palama*).

*

5. Nu fii fără judecată în cererile tale, ca să nu jignești pe Dumnezeu prin nechibzuința ta. Fii înțelept în rugăciunile tale ca să te învrednicești de cinste și slavă. Cere ceea ce este de mult preț de la generosul Dătător de bine, ca să primești de la El toate pentru înțeleapta ta dorință. Eliseu cerea puterea harică a Domnului, pe care-o avea învățătorul său și ruga lui n-a fost zadarnică, fiindcă numai acela care cere Împăratului ceva josnic — fără de preț — acela îl jignește». (*Sfintul Isaac Sireanul*).

*

6. Cum să dobîndim concentrarea în rugăciune? Fără îndoială numai prin o vie încredințare că Dumnezeu este de față cu noi. Noi știm că acela ce are în fața sa pe cel mai mare și se întreține cu el, nu-și ia privirile de la stăpîn.. Atunci cu cît mai mult trebuie să aibă — cel ce se roagă lui Dumnezeu — mințea sa neabătută de la Acela, care ispitește inimile și rărunchii?» (*Sfintul Vasile cel Mare*).

*

7. «Rugîndu-te, după măsura puterilor, păzește-ți aducerea ta aminte, ca nu cumva aceasta să-ți vie cu răscolirea trecutului, ci ca să te îndemne pe tine la contimarea înțeleaptă a rugăciunii, fiindcă mințea în timpul rugăciunii, de obicei, este prea mult furată de aducerile aminte. Acest fapt reactualizează în mințea celui ce se roagă sau icona a ceva ce s-a petrecut cu mult în urmă, sau naște griji noi, sau îți pune înainte pe un om, care te-a defăimat cîndva. Demonul îl invidiază prea mult pe omul ce se roagă.. și de aceea nu încetează să stîrnească, prin aduceri aminte, mulțime de cugete asupra feluritelor lucruri, iar prin mijlocirea trupului să trezească toate patimile pentru ca așa să-i pună toate opreliștile în minunata lui suire și apropiere de Dumnezeu». (*Cuv. Nil Sinaitul*).

*

8. Veghea trebuie să fie legată și nedespărțită de rugăciune, tot așa după cum și trupul este legat și nedespărțit de suflet. Veghea trebuie să fie întotdeauna în față și ca și un paznic să ne păzească de dușmani; ea să intre cea dintîi în luptă cu păcatul și să se oștească împotriva cugetelor celor rele, cari se furizează urmărind sufletul. Mai apoi pe urma veghei să vină rugăciunea, care distruge și ucide îndată toate cugetele cele rele, cu care puțin mai înainte să războia veghea.. Dacă prin veghe noi păzim curățenia rugăciunii, atunci sîntem în cîștig, dar dacă nu veghem, ca s-o păstrăm curată și o lăsăm fără pază, ea se pîngărește de către cugetele cele rele și atunci și noi ajungem niște netrebniți și neizbînditori». (*Cuv. Simeon Noul Teolog*).

*

9. Dacă însuși Domnul se ruga, dacă apostolii se rugau, dacă toți sfinții se rugau, dacă aceea, care dispuneau de o credință profundă și nu știau după ei de nici un fel de neajunsuri, aveau nevoie de rugăciune neîntreruptă și intensă, atunci cum putem noi cei cu mii de metehne, să nu folosim împotriva acestora doctrina rugăciunii?» (*Sfintul Ioan Gură de Aur*).

*

10. «Pentru rugăcine este de trebuință nu atît cuvîntul, cît cugetul, — nu atît mișcările mîinilor cît nevoința sufletului, nu poziția trupului — ci predispoziția duhului.. Să nu ne îndreptățim, zicînd, că nu e omului ușor, să se roage, mai ales cînd este în-

greual cu treburile vieții, și când n-are prin apropiere biserică... Chiar dacă tu nu vei pleca genunchii, nu-ți vei bate pieptul cu pumnul, nu vei întinde mâna spre cer, ci vei înfățișa numai sufletul tău fierbinte — chiar și prin aceasta numai vei îndeplini tot ceea ce este de trebuință pentru rugăciune». (Sf. Ioan Gură de Aur).

*

11. Celui ce se roagă — nevoia îi impune două reguli: cea dintâi este ca să ceară cu stăruință; iar cea de a doua — Să ceară numai ceea ce este sănătos». (Sfintul Ioan Gură de Aur).

*

12. «Rugându-mă, eu adesea am cerut aceea ce îmi părea că e bine pentru mine și stăruiam în cerere, silind neînțelepțește voia lui Dumnezeu și nelăsându-l pe Dumnezeu să rânduiască El mai bine, ceea ce Singur crede că-i mai bine pentru mine. Primind însă ceea ce cerusem, mă tinguim: de ce am cerut ca să mi se realizeze această dorință a mea?... Îndeplinirea cererii mele s-a dovedit acum a fi nu așa după cum o plănuisem eu la început?». (Cuv. Nil Sinaitul).

*

13. Se cuvine mai întâi să te cureți pe tine și abia după aceea să intri în convorbire cu cel Curat, dacă vrem să nu pățim ca și Israelul, care n-a putut suporta slava înfățișării lui Moise și de aceea cerea vălul acoperitor;... noi nu vrem să pierdem ca și Pavel vederea, care trebuia să se ușureze de prigoanele trecute, atunci când a venit în legătură cu Acela pe care-L prigonea sau, și mai bine zis, cu slaba strălucire a Luminii celei mari; Noi nu dorim, cerind o vindecare, ca și sutașul din laudabilă teană, să nu primim în casă pe Doctorul cel mare». (Sfintul Grigorie Teologul).

*

14. «Tu zici: «de multe ori am cerut — și n-am primit ceea ce am cerut». Fără îndoială că n-ai primit cele cerute, fiindcă rău ai cerut — cu necredință și distrat, s-au ai cerut ceea ce n-ar fi fost folositor pentru tine. Iar de-ai cerut ceva folositor, n-ai cerut cu stăruință. Fiindcă este scris: «Întru răbdarea voastră veți câștiga sufletele voastre» (Lc. 21, 19). (Sf. Vasile cel Mare).

*

15. Rugăciunea este de două feluri: întâi este — *slavoslavie* cu gând smerit, iar a doua este *cererea*. De aceea rugându-te, să nu pornești dintr-o dată cu cererea, fiindcă în cazul acesta singur pe toți îi faci să înțeleagă îndrăzneala ta de a te ruga lui Dumnezeu silit numai de nevoile tale. Începând rugăciunea, părăsește-te pe tine însuși, pe soție, pe copii, ia-ți rămas bun de la pământ, străbate cerurile, lasă la o parte toată făptura văzută și cea nevăzută și pornește cu slavoslovirea Aceluia, care a făcut toate și când îl vei slavoslovi pre El... alege cuvinte din Sf. Scripturi și zi: «mulțumescu-ți Ție Doamne, îndelung răbdătorule și care nu știi răul... Pentru aceea, Doamne, Tu taci și ne rabzi pe noi ca să te slavoslovim pe Tine. Carele rânduiești iconomia mîntuirii neamului nostru...» Și când vei încheia slavoslavia... atunci începe a zice cu gând smerit: «eu nu sînt vrednic, Doamne, a cuvînta înaintea Ta, fiindcă sînt prea păcătos — mai mult decît toți păcătoșii, păcătos sînt eu». Așa roagă-te cu frică și cu gânduri smerite. Și când vei ajunge să săvârșești amîndouă aceste părți ale slavoslaviei și cupețării smerite, atunci abia poți cere ceea ce tu vrei să ceri, și ceea ce este potrivit a cere, adică nu bogăție, nici slavă pămîntească, nici sănătate trupească, fiindcă Domnul singur știe ceea ce trebuie și cît este de folos pentru fiecare. Să ceri, însă, ceea ce îți este îngăduit — Impărăția lui Dumnezeu. Împăratul nostru se mîhnește și se minie chiar dacă cineva, cere de la El lucruri mărunte, dacă cineva va cere de la El ceva necuvios». (Sf. Vasile cel Mare).

*

16. Să cugetăm bine de cine ne apropiem și pentru ce? Ce dorim să câștigăm? Noi ne apropiem de Dumnezeu, spre care privind serafimii își întorc fața, neavînd putința a suferi strălucirea Lui, de fața Căruia tremură pămîntul.. Noi ne apropiem de Dumnezeu, Carele trăiește într-o neapropiată lumină; și ne apropiem pentru ca El să ne izbăvească de gheeră, să ne lase nouă greșalele, să ne mîntuiască de necazurile cele nesuferite, să ne dăruiască Cerul și bunătățile Lui. Și așa să cădem în fața Lui și cu trupul și cu

gîndul, pentru ca El să ne ridice pe noi cei căzuți, ca să ne întreținem (să convorbim) cu El cu blîndețe și cu toată smerenia». (*Sfîntul Ioan Gură de Aur*).

*

17. «Aflîndu-te multă vreme la rugăciune și nevăzînd nici o urmă, să nu zici: «nimic n-am agonisit». Fiîndcă petrecerea în rugăciune însăși este un cîștig; căci oare, care alt bine este mai presus de cît acela de a te ști lîngă Domnul și de a rămîne neîntrerupt în unire cu El?» (*Cuv. Ioan Scăraru*).

*

18. Cei ce se roagă trebuie să păstreze o bunăcuviință în cuvinte și rugăciune; trebuie să se roage liniștiți și cu evlavie; trebuie să cugete că stau în fața lui Dumnezeu și că privirii lui Dumnezeu trebuie să-i placem și prin poziția trupului, dar și prin sunetul vocii. Omului nerușinat se potrivește vociferarea, celui evlavios, dimpotrivă, îi stă frumos cînd se roagă cu multă modestie». (*Sf. Ciprian, episcopul Cartagenii*).

*

19. «Fie ca veșmintul sufletului tău, atunci cînd mergi să stai în fața Domnului, să fie țesut tot din firele uitării de rău. Fiîndcă de nu va fi așa tu nu vei avea să cîștigi nimic pe urma rugăciunilor tale». (*Cuv. Ioan Scăraru*).

*

20. «El de aceea și întîrzie a-ți da ceea ce ai cerut, pentru ca să te facă să petreci mai nelipsit în Fața Lui, și pentru ca, văzînd ce înseamnă darul lui Dumnezeu, cu frică să-l păstrezi. Fiîndcă totul ce a cîștigat cineva cu multă trudă, stăruie să-l și păstreze, pentru ca nu cumva pierzîndu-l să-și irosească prisosul muncii sale, și, nesocotînd darul lui Dumnezeu, să nu se facă nevrednic de viața cea veșnică... Căci Bunul Dumnezeu dacă ar vedea, că tu, primînd în grabă darul, nu-l vei pierde, ar fi gata să ți-l dăruiască înainte chiar de a-l cere tu. Acum, însă, numai din purtarea de grijă față de tine, face El aceasta. Fiîndcă dacă cel ce a primit talantul și l-a păstrat în întregime, este osîndit pentru că nu l-a neguțătorit; apoi oare nu cu mult mai mult va fi osîndit cel ce l-a pierdut pre el?» (*Sfîntul Vasile cel Mare*).

*

21. Este cu neputință ca mintea să fie liniștită în rugăciune, dacă nu-și va cîștiga din timp însoțirea înfrînării cu dragostea; cea dinții dintre ele se oștește să nimicească vrajba dintre trup și suflet, cea de a doua, însă — vrajba dintre suflet și aproapele, pentru numele lui Dumnezeu. De aici ia naștere, în cele din urmă, «pacea, care întrece orice minte». (Filip. IV, 7) și își face sie-și locaș la acela, care în felul acesta se împăciuiește». (Ioan XIV, 23). (*Ilie Ecdic*).

*

22. «Toate cîte le vei face, drept răzbunare, fratelui tău, care te-a jignit — toate acestea la vremea rugăciunii îți vor fi ție spre sminteală». (*Cuv. Nil. Sinaitul*).

*

23. Cînd te duci la rugăciune — în fața lui Dumnezeu, să fii în gîndurile tale ca și o furnică, ca și o vietate, care se tirăște pe pămînt, ca și un copil micuț, care gîngu rește». (*Cuv. Isac Sireanul*).

*

24. «Bucatele, de obicei, se dreg cu untdelemn și sare; înțelepciunea, însă, și lacrimile, minunat inaripează rugăciunea». (*Cuv. Ioan Scăraru*).

*

25. Dacă lu simți în vre-un cuvînt oarecare al rugăciunii o deosebită dulceață sau umilință — oprește-te și stăruie asupra lui; fiîndcă atunci și Ingerul nostru păzitor dinpreună cu tine se roagă». (*Cuv. Ioan Scăraru*).

*

26. Să nu dorești în nici un chip și nici să urmărești, ca în timpul rugăciunii să vezi vre-un chip sau vre-o înălțășare, pentru ca nu cumva să-ți pierzi mintea, luînd

pe lup drept un păstor și să te închini demonilor vrăjmași. Aceasta de obicei vine din patima îngîmfării». (Cuv. Nil Sinaïtul).

*

27. In rugăciuni să îndrăznim. Dacă vom avea credință — pe toate le vom dobîndi. Acum încă mai este vremea darurilor! De aceea nimeni să nu se îndoiască în nădejdea lui. Va veni și vremea disperării, cînd cămara cea de nuntă va fi închisă... cînd sinul patriarhului Avraam va primi numai pe cei vrednici. Acum, însă, încă nu e vremea aceea. De aceea să ne apropiem de Dumnezeu cu îndrăzneală fără să ne îndoim și vom primi bunătățile cerute». (Sfîntul Ioan Gură de Aur).

*

28. Una-i pîngărirea rugăciunii, alta este nimicirea ei, alta-i pustiirea ei și alta-i vătămarea rugăciunii. Pîngărirea rugăciunii are loc atunci cînd omul, sînd înaintea lui Dumnezeu, este preocupat de cugetele necuviincioase și necurate. Nihilirea rugăciunii atunci cînd mintea este înrobîtată de grijile cele fără de preț. Pustiirea rugăciunii — este atunci cînd gîndirea celui ce se roagă fără să-și dea seama fuge, lasă pustiul total, este furată de alte cugete, iar vătămarea are loc atunci cînd noi în timpul rugăciunii ne însușim orice cuget, care ne vine în minte și la moment». (Cuv. Ioan Scăraru).

*

29. După ce te-ai rugat cum trebuie, așteaptă ceea ce nici n-ar trebui de așteptat, și stai bărbătește, păzind rolul rugăciunii, fiindcă dintru început ești rînduit pentru ca «să-l lucrezi și să-l păzești pre el». (Fac. II, 15). De aceea după ce a-i făcut aceasta, nu lăsa fără ca să păzești agoniseala, asupra căreia ai lucrat; în caz contrariu, rugîndu-te, nu vei avea nici un folos». (Cuv. Nil Sinaïtul).

*

30. Nu refuza să te rogi și pentru sufletul altuia, chiar dacă tu nu ți-ai însușit o rugăciune puternică și lucrătoare; fiindcă adesea credința, celui ce cere, îl mîntuiește și pe acela, care începe a se ruga pentru el cu înfrîngere de inimă». (Cuv. Ioan Scăraru).

*

31. N-ai văzut tu, oare — cum în palatele împărătești orice gălăgie este oprită și cum pretutîndeni acolo este o tăcere mare? Așa și tu, venind la rugăciune, oare n-ai intrat în curțile împărătești? Și încă nu pămîntești ci — mai înfricoșătoare — cerești; arată cea mai mare smerenie, fiindcă aici te găsești în ceata îngerilor, în adunarea arhanghelilor și cîntî cu serafimii. Or toate aceste cete cerești păstrează cea mai mare rînduială, iar dulcea lor și tainica cîntare precum și inelele sfinte cu Irică multă le cîntă Împăratului tuturor — lui Dumnezeu. Și așa unește-te și tu cu aceste cete în rugăciune și rîvnește și tu la tainica lor bunăcuviință. Fiindcă tu nu te rogi oamenilor, ci lui Dumnezeu, care este pretutîndenea, care te aude înainte de a deschide tu gura și Care știe toate tainele inimii tale. Dacă așa vei începe a te ruga, atunci te vei învrednici de mare răsplată». (Sfîntul Ioan Gură de Aur).

*

32. «Mulți zic: «cînd sîntem în biserică și ceea ce auzim acolo primim în inima noastră, atunci oarecum ne venim în fire; dar îndată ce plecăm de aici, din nou ne facem alții și focul rîvnei se stinge intru noi». Prin ce putem înlătura această stare? Prin înlăturarea temeiului, de la care vine ea... Ieșind din biserică noi ne ocupăm, cu ce nu trebuie. De aceea cînd ieșim din biserică să nu ne ocupăm cu treburi nepotrivite celor din biserică, ci, venind acasă să luăm cartea Scripturii și laolaltă cu soția și copiii să reducem în mintea noastră tot ceea ce a fost vorbit și auzit în biserică, și abia după aceasta să trecem la lucrările vieții de toate zilele. (Sfîntul Ioan Gură de Aur).

33. Masa la care nu se face nici o pomenire a lui Dumnezeu, prin rugăciune, cu nimic nu se deosebește de ieslea dobitoacelor. (Sfîntul Ioan Damaschin).

*

34. Dorești să știi cît de mare este puterea rugăciunii, săvîrșite în biserică?... Petru a fost oarecînd ferecat în călușe puternice. «La biserică, însă, se făcea rugăciuni neconținute către Dumnezeu, pentru el». (Fapt. XII, 5) după care Domnul îndată l-au și eliberat pe cel din temniță... Căci nu la fel te ascultă pe tine Domnul, cînd te rogi tu singur în legea ta, ca atunci cînd te rogi împreună cu frații tăi. Aceasta fiindcă aici mai este ceva și anume: — unitate sufletească și unire, uniunea dragostei și conglăsuirea

preoților. Nici o nevoiță nu poate fi îndeajuns de mare dacă de la ea n-au foloase și alții. Chiar dacă tu ai fi fost pustnic, dacă ai fi dormit pe pământ, dacă ai fi mâncat cenușă, chiar dacă tu ai fi plins neîncelat... și prin aceasta nimicului nu aduci folos — tu nu isprăvești nimic ce ar fi de mare preț». (*Sfântul Ioan Gură de Aur*).

*

35. Când tu, în timpul rugăciunii, simți o bucurie, care-i mai presus decât oricare altă bucurie, atunci când tu știi că într-adevăr ai cișligat rugăciunea. (*Cuv. Nil Sinaitul*).

*

36. În timpul rugăciunii să-ți păstrezi privirea neîmprăștiată și lepădându-te de trupul și toate cele dinlăuntru ale tale, să trăiești numai după mintea ta. Fericit este cugetul acela, care, rugându-se neîmprăștiat, simte în sine neconținut o puternică atracție către Dumnezeu. Fericit este cugetul acela, care în timpul rugăciunii cu desăvârșire s-a lepădat de simțuri». (*Cuviosul Nil*).

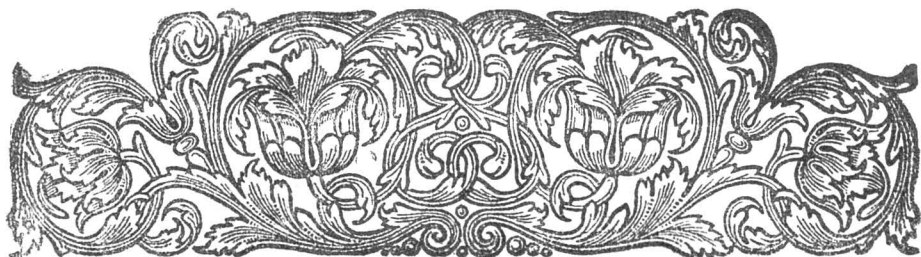
*

37. «Prin întreaga Sfântă Scriptură să vădește simțit lucrarea harului lui Dumnezeu, în preadulcea carti a psalmilor, însă, harul lucrează îndeosebi... Istoria îndrumează, legea învață, proorociile prevestesc, învățăturile încredințează, cartea psalmilor lui David, însă, ni le oferă pe toate acestea la un loc — ea este un adevărat așezământ de mîntuire — de vindecare ale oamenilor. Ori cine ar citi-o, fiecare poate găsi în ea doctoria, de care anume au nevoie ranele lui». (*Sf. Ambrozie al Mediolanului*).

*

38. Dacă după Sfînta Scriptură Hristos este Soarele cel adevărat și Ziua cea neînserată, atunci la creștini nu poate fi nici o oră, în care ei n-ar trebui să se roage lui Dumnezeu neconținut și priveghind, adică noi cei ce sîntem întru Hristos — Soarele și Ziua cea adevărată, noi trebuie să petrecem în rugăciune toată ziua aceea. Și cu toate că, potrivit legilor Iirii, Ziua este urmată de noapte, pentru cei ce petrec în rugăciune această schimbare nu poate aduce nici o vătămare, fiindcă, pentru fiii Luminii, noaptea este zi. Căci cum ar putea fi fără lumină acela, a cărui inimă este luminată? Sau cum ar putea lipsi soarele și ziua pentru acela pentru care Zi și Soare este Hristos? De aceea noi, cei ce petrecem pururea întru Hristos, adică întru Lumină și Soare, nu trebuie să încelăm a ne ruga. (*Sfîntul Ciprian al Cartagenii*).

Preotul PAVEL GROSU

PAGINI DIN SFINȚII PĂRINȚI

SFINTUL GRIGORE AL NISEI, DESPRE ROSTUL VIEȚII CREȘTINE

Dacă cineva și-ar îndepărta, pentru cîtăva vreme, gîndul de la trup și, scăpînd de sub tirania și de sub nebulia patimilor, ar privi în adîncul sufletului său cu ochii sinceri și curați ai minții, ar putea vedea în însași firea sufletului său, în chip lămurit, toată dragostea lui Dumnezeu față de noi și toată intenția pe care a avut-o Dumnezeu, la crearea noastră. Căci privind în felul acesta, va găsi că pornirea dorului nostru după tot ce este bun și după aceea ce este din ce în ce mai bun, se găsește în însași firea sufletului nostru și că ea este astfel, încă de la nașterea noastră. Dar tot legată de firea noastră va mai găsi, deopotrivă, și dragostea aceea fierbinte, fericită și neînșelătoare față de Chipul acela spiritual și fericit, a cărui imitare este omul.

Din cauza unei rătăcirii oarecare, însă, care provine de pe urma lucrurilor văzute și trecătoare și care, prin patima plăcerii celei lipsite de judecată și amare înșeală și încîntă întotdeauna sufletul cel nepăsător și nepăzît de răutate, sufletul este atras adeseori către răutatea cea grozavă, care ia naștere din plăcerile vieții și care, la rîndul ei, prilejuiește moarte tuturor aceluia ce se îndrăgesc de ea. Pentru aceasta, harul Mîntuitorului nostru, dăruit tuturor celor ce-l vor primi cu dragoste, îi conduce pe aceștia la cunoștința adevărului, acest medicament mîntuitor pentru suflet, care pune capăt înșelăciunii ce încîntă pe om, stinge cugetul cel necurat al trupului și îndrumază, cu lumina adevărului, sufletul care a primit unirea harului, către Dumnezeu și către mîntuire.

Cel ce voiește să îndrumeze, după legea creștinească, sufletul și trupul lui către Dumnezeu și să aducă lui Dumnezeu jertfă curată și nesîngeroasă, trebuie, așadar, ca, făcînd din credința creștină, pe care glasurile sfinte ne-o vestesc de-a lungul Sfintei Scripturi, povățuitorul vieții sale, să pornească pe căile virtuții cu suflet ascultător și bine înfrînat, și desfăcîndu-se de legăturile care-l țin rob în viață, prin credință și prin fapte bune să ajungă să fie tot al lui Dumnezeu, bine știind că acolo unde este credința creștină și viața curată, este de față și puterea lui Hristos și că acolo unde este puterea lui Hristos, este și îndepărtarea de răutate.

Mare lucru, cu adevărat mare, pentru dobîndirea celor duhovnicești, este Sfîntul Botez, pentru toți cei ce-l primesc cu frică. Pentru că Duhul cel bogat și îmbelșugat, care se revarsă de-a pururi peste toți aceia ce-l primesc harul — de care plîni fiind Sfinții Apostoli, au făcut să rodească Bisericilor mulțimea credincioșilor lor —, Duhul acesta rămîne mai departe să conlucreze și să locuiască în toți aceia care l-au primit darul, în chip sincer, iar conlucrarea și locuirea Duhului în fiecare se face după măsura credinței fiecăruia dintre cei ce s-au împărțășit de El, clădind în fiecare binele, potrivit cu rîvna sufletului în faptele credinței.

Trebuie, deci, ca fiecare dintre noi să înainteze totdeauna în virtute, pentru ca să ajungă în starea de bărbat desăvîrșit, după cum spune Apostolul: «Pînă ce vom ajunge toți la unirea credinței și la cunoștința Fiului Lui Dumnezeu, întru bărbat desăvîrșit, întru măsura vârstei plinitudinii lui Hristos» (Efes. IV, 13). Creșterea trupului, care se face odată cu vîrsta, nu este în puterea noastră. Căci firea nu-și măsoară mărimea după voia sau după plăcerea omului, ci după pornirea și nevoia ei. Dar măsura și frumusețea sufletului întru reînnoirea nașterii, pe care le dă, prin rîvna celui ce le primește, harul Duhului, țin de voința noastră. Astfel, cu cît își sporește cineva mai mult strădaniile pe care i le pune înainte credința, cu atît își sporește, în același timp, și mărimea sufletului său. Harul Duhului dă totodată și viața veșnică și bucuria aceea negrăită din ceruri. Vrednicia de a primi, însă, aceste daruri și a ne bucura, în felul acesta, de pe urma harului ține numai de dragostea noastră fierbinte pe care o dobîndim prin credință și de strădaniile noastre.

Harul Duhului și dreptatea faptelor țintind către unul și același scop, ele umplu de viață fericită sufletul în care se întîlnesc. Dacă sînt însă despărțite, ele nu aduc nici un folos sufletului. Căci nici harul lui Dumnezeu nu se pogoară în sufletele care fug de mîntuire și nici puterea virtuții omului nu este de ajuns, ea singură, ca să poată ridica la o formă de viață înaltă sufletele cele lipsite de har. «De nu va zidi Domnul casa și de nu va păzi cetatea, în zadar se ostenesc cei din jurul lor» (Ps. 126, 1). Învățătura pe care o scoatem de aici este că nu trebuie să ne gîndim nici odată că cununa pe care voim să o dobîndim, depinde numai de strădaniile noastre, ci că trebuie să punem întotdeauna nădejtile noastre cu privire la sfîrșit, în voința lui Dumnezeu. Iar voința lui Dumnezeu este aceea de a ne curăți sufletul prin har, pentru ca apoi, să-l aducem curat lui Dumnezeu. Căci pe unii ca aceștia îi ferește Domnul, atunci cînd zice: «Feriți-vă cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu» (Matei V, 8). Vezi, prin urmare, care este răsplata curăției? Căci ce este mai bun, decît a vedea pe Dumnezeu, în măsura în care ne este cu puțință? De altfel, același lucru îl cere și David, atunci cînd zice: «Fie inima mea fără de pată, prin îndreptările Tale, ca să nu mă rușinez» (Psalm. 107, 80). El ne îndeamnă să ne temem de rușine și ne mai îndeamnă să lepădăm rușinea ca pe o haină murdară, pentru că iarăși ne spune: «Atunci nu mă voi rușina, cînd voi păzi toate poruncile Tale» (Psalm 107, 6). Căci Duhul pune îndrăzneala în împlinirea poruncilor. Și iarăși zice: «Inimă curată zidește întru mine, Dumnezeule!» (Psalm 50, 12)). Și: «Cu Duh stăpînitor mă întărește» (Psalm 50, 14). Iar într-altă parte întrebă: «Cine se va sui în muntele Domnului?», după care răspunde: «Cel nevinovat cu mîinile și curat cu inima» (Psalm 23, 3, 4).

Cel ce dorește să semene cu cineva, trebuie să imite felul de a fi al aceluia. De aceea, aceeași nevoie o are și sufletul care dorește să devină mireasa lui Hristos, să se asemene, pe cât îi stă în putință, cu frumusețea lui Hristos. Sufletul care voiește să zboare, la Dumnezeu și să se lipească de Hristos, trebuie să alunge de la el tot păcatul, adică: hoția, răpirea, desfrinarea, nesațiul, neînfrinarea, limbuția și orice alt fel de păcat, fie văzut, fie ascuns, adică: invidia, neîncrederea, obiceiul cel rău, înșelăciunea și toată mulțimea cealaltă a răutății, oricât de nevăzută ar fi, dar pe care Sfânta Scriptură o urăște și o înfierează deopotrivă ca și pe păcatele văzute. Cine sînt aceia, ale căror oase le-a împrăștiat Domnul? Nu sînt, oare, cei ce căutau cu tot dinadinsul laude deșarte din partea oamenilor? (Psalm 5, 7). Pe cine înfierează Domnul, ca blestemat și vărsător de sînge? Oare nu pe bărbatul cel ascuns și viclean? Căci scris este: «Pe bărbatul vărsător de sînge și pe cel viclean îi urăște Domnul» (Psalm 5, 6). Oare David nu blestemă pe față pe cei ce grăiesc de pace cu aproapele lor și care, totuși, în inimile lor cugetă cele rele? (Psalm 28, 3). Acesta este motivul pentru care ni se poruncește ca nici să nu căutăm laudele din partea oamenilor și nici să nu ne socotim rușinați, dacă vreunii s-ar purta cu necinste față de noi. Căci cei ce săvîrșesc virtutea numai ca să fie văzut de oameni, sînt lipsiți, după cum spune Scriptura, de răsplata din ceruri, ca unii care și-au luat aici, pe pămînt, lauda lor din partea oamenilor (Matei VI, 1).

Dar, poate că unii ne vor întreba: Pentru ce zice Domnul: «Să strălucească lumina voastră înaintea oamenilor, ca să vadă lucrurile voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru cel din ceruri?» (Matei V, 16). Vom răspunde că cuvîntul acesta îndeamnă pe toți cei ce păzesc poruncile lui Dumnezeu, ca tot ce fac, să facă privind numai la Dumnezeu și numai Lui să caute să-I placă, neurmărind nici o slavă deșartă din partea oamenilor, ci, fugind de laudele care vin de la aceștia, ca și de faptele menite să atragă luarea aminte a lor, fiecare să se arate, prin viața și faptele lui, așa cum este în realitate, încît cei ce le vor vedea pe acestea să nu admire pe cel ce ar voi să le atragă atenția, ci, așa cum s-a spus: «Să slăvească pe Tatăl vostru cel din ceruri». Căci într-acolo ne îndeamnă Domnul să îndreptăm toată slava, iar fapta noastră toată să o săvîrșim potrivit cu voia Aceluia, în mîna Căruia stă și răsplata pentru faptele noastre virtuose. Dorește, deci, după laudele cele de sus, luînd aminte la cuvintele lui David, care zice: «La Tine este lauda mea» (Psalm 21, 26), și: «Întru Domnul se va lăuda sufletul meu» (Psalm 33, 3).

Cel ce este preocupat de onorurile lumești, nu-și poate avea locul printre credincioșii Bisericii. Căci zice Domnul: «Cum puteți să credeți voi, care primiți slava de la oameni și care nu căutați slava aceea, care este numai la Dumnezeu?» (Ioan V, 44). Printre păcatele cele ascunse se numără și ura de frate, căci zice Domnul: «Tot cel ce urăște pe fratele său este ucigător de oameni. Și știți că nici un ucigător de oameni nu are viață veșnică» (I Ioan III, 15). Înălătură, deci, din viața ta pe cel ce urăște pe fratele său, ca pe un ucigător de oameni. Ca să înțelegi, însă, că nu este nici o deosebire între relele cele ascunse și cele care ies din lăuntru omului la iveală, ascultă ce zice Apostolul: Niște astfel de oameni «sînt plini de nedreptate, de desfrinare, de viclenie, de lăcomie, de răutate; ei sînt plini de invidie, deucidere, de ceartă, de înșelăciune și de vici; sînt murmurători, clevetitori, disprețuitori, insultători, înfumurați, trufași, năș-

cocitori de rele, neascultători fața de părinți, neînțelegători, călcători de învoieli, fără de dragoste, neîmpăcați, nemilostivi; care, cunoscînd dreptatea lui Dumnezeu, că cei ce fac unele ca acestea sînt vrednici de moarte, nu numai că le fac, ci încă se și bucură de cei ce le fac» (Romani I, 28-32). De aici se vede că viciul, îngîmfarea, înșelăciunea și toate celelalte rele ascunse, se găsesc pe picior de egalitate cu uciderea, lăcomia și cu toate celelalte rele văzute. Atît de grozave și de greu de vindecat sînt relele ascunse în suflet, încît nu este cu puțință să le nimicim și să le desființăm numai prin rîvna și prin virtutea noastră omenească, dacă nu am lua cu noi ca aliat puterea Duhului. Pentru aceasta și David zice: «De cele ascunse ale mele curățește-mă și cruță pe robul Tău de cele străine» (Psalm 18, 12-13). Căci omul, deși este unul singur, este alcătuit din două părți: din suflet și din trup. Trupul este ceva din afară, iar sufletul rămîne toată viața înlăuntru. Deci, omul trebuie să vegheze asupra părții din afară, ca nu cumva aceasta să fie lovită de vreuna din acțiunile greșite, care ar zdruncina-o și ar strica-o. De altfel, la unul ca acesta se gîndește Apostolul, atunci cînd zice: «Dacă va strica cineva templul lui Dumnezeu și Dumnezeu îl va strica pe acela» (I Corint. III, 17). Cît privește partea din lăuntru, trebuie să o păzim cu toată grija, ca nu cumva vreun gînd de răutate să iasă la iveală din vreun adînc careva și pervertind cugetul dreptei credințe, să robească sufletul, umplîndu-l de patimile care îl atrag pe furis: «Să nu ari, zice fericitul Moisi, în țarina ta cu animale de fel diferit, în același timp, bunăoară cu un bou și cu un asin» (Deuter. XXII, 10). «Nici să nu țezi laolaltă, în îmbrăcămintea ta, lînă și in» (Levit. XIX, 19). «Să nu cultivi în ogorul țarinei tale două feluri de roade, în același timp» (Deuter. XXII, 9). Și: «Vitele tale de două feluri deosebite să nu le lași a se împreuna pentru reproducere» (Levit. XIX, 19).

Ce vor să spună aceste cuvinte tainice? Ele vor să spună că într-unul și același suflet răutatea nu trebuie să crească laolaltă cu virtutea. Căci ce apropiere poate să fie între cumpătare și neînfrînare? Ce înțelegere poate să fie între dreptate și nedreptate? De fiecare dată una dintre ele cedează în fața celeilalte. Dimpotrivă, întocmai ca un bun agricultor trebuie să dăm drumul apelor vieții ca dintr-o fîntînă plină, curată și bună de băut, necunoscînd alte ogoare decît acelea ale lui Dumnezeu, străduindu-ne și rămînînd în ele toată viața, așa încît chiar dacă în partea cea mai lăuntrică a virtuții ar răsări vreodată vreun cuget străin, Cel ce vede toate, ținînd seamă de ostenele tale, repede să taie, cu puterea Lui, rădăcina cea ascunsă a unor astfel de cugete, mai înainte de a începe să crească. Căci nu va fi dezmințită nădejdea celui ce va rămîne de-a pururi lîngă Dumnezeu, și unul ca acesta nici nu va rămîne pînă în sfîrșit să i se facă dreptate. Căci dacă văduva din Evanghelie (Luca XVIII, 3-8), care a adus înaintea judecătorului, celui lipsit de dragoste față de oameni, nedreptatea cea mare care i se făcuse, a izbutit pînă în cele din urmă, cu stăruința ei în rugăciune și răbdare, să învingă atitudinea judecătorului și să-l facă să pedepsească pe cel ce o nedreptățise, atunci nici tu, dacă te rogi, nu vei fi neluat în seamă. Stăruința îndărătnică în rugăciune a aceluia a mișcat, pînă în cele din urmă, inima împietrită a judecătorului celui nemilostiv; cum, atunci, rîvna noastră cu privire la Dumnezeu ne va lăsa să deznădăjduim? Oare nu știți că mila Domnului se revarsă de nenumărate ori asupra celor ce se îndreaptă către El cu rugăminți? «Rîvniți, zice Apostolul, darurile cele duhovnicești și vă voi arăta

o cale mult mai aleasă» (I Corint. XII, 31). «De aş grăi în limbile oamenilor şi ale îngerilor şi dragoste nu aş avea, m-aş face ca o aramă sunătoare şi ca un chimval răsunător» (I Corint. XIII, 1). El arată ciştigul pe care îl aduce dragostea, prin aceste cuvinte: «Dragostea nu pizmuieşte, nu se irufeşte, nu se îngîmfează, nu se poartă cu necuviinţă, nu caută cele ale sale, nu se întărită, nu gîndeşte răul, nu se bucură de nedreptate; ci, se bucură de adevăr, toate le suferă, toate le crede, toate le nădăjduieşte, toate le rabdă. Dragostea niciodată nu încetează» (I Corint. XIII, 4-8).

Ce va să spună aceasta? Va să spună că deşi ar putea dobîndi cineva celelalte daruri pe care le revarsă asupra-i Duhul Sfînt (cum ar fi, bunăoară, vorbirea în limbi, profeţia, cunoştinţa şi darul vindecărilor) şi nu s-ar izbăvi cu desăvîrşire de patimile care-l tulbură în lăuntruul său, cu ajutorul Duhului, unul ca acesta nici nu ar putea primi în sufletul său medicamentul cel desăvîrşit al mîntuirii. Ceva mai mult, neavînd dragostea, care să-l sprijine şi să-l întărească în atitulina lui virtuoaşă, el s-ar găsi întotdeauna în primejdia de a cădea. Cînd s-ar revărşa, deci, asupra ta bogăţia aceea de rugăciune, fii atunci sărac cu cugetul, supunîndu-te de-apururi şi aşteptînd ca bunul dragostei să devină în sufletul tău întocmai ca o temelie a comorii harului, luptă cu curaj împotriva oricărei patimi, pînă vei ajunge la ţinta pe care ţi-o arată dreapta credinţă. Căci tot Apostolul zice: «De este cineva în Hristos făptură nouă, cele vechi au trecut» (II Corint. V, 17). Iar prin cuvintele «făptură nouă» el a voit să arate sălăşluirea Sfîntului Duh în inima curată, nepătată şi slobodă de orice răutate, înşelăciune şi ruşine. Căci atunci cînd sufletul urăşte păcatul şi se dedă, pe cît îi stă în putinţă mai mult, trăirii virtuoaşă, schimbîndu-şi felul de viaţă el devine un vas al harului Duhului Sfînt şi se înnoieşte cu totul, ca şi cum ar fi creat din nou. De altfel şi cuvintele: «Curăţaţi aluatul cel vechi, ca să fiţi frămîntătură nouă» (I Corint. V, 7) şi «Să sărbătorim nu în aluatul cel vechi... ci în azimele sincerităţii şi ale adevărului» (I Corint. V, 8), se potrivesc cu cele spuse în legătură cu făptura cea nouă.

Multe sînt cursele pe care ispititorul le întinde sufletului nostru, iar sufletul omenesc, considerat în el însuşi, este mult prea slab ca să poată obţine biruinţa asupra lui. Pentru aceasta ne şi îndeamnă Apostolul să ne înarmăm mădularele noastre cu armele cele cereşti, cu scutul credinţei, zicînd: «Imbrăcaţi-vă cu platoşa dreptăţii şi încălţaţi-vă picioarele întru gătitura Evangheliei şi încingeţi-vă coapsa cu adevărul. Şi luînd pe deasupra tuturor pavăza credinţei, veţi putea stinge toate săgeţile cele aprinse ale vicleanului» (Efes. VI, 13-16). Iar săgeţile acestea nu sînt altceva decît patimile cele neînfrîmate. Apostolul ne mai îndeamnă să primim coiful mîntuirii şi sabia cea sfîntă a Duhului, prin care vrea să înţeleagă pe Cuvîntul, Cel ce a venit cu puterea lui Dumnezeu, cu care trebuie să ne înarmăm dreapta sufletului, pentru ca să respingem toate meşteşugurile vrăjmaşului. Vezi, aşadar, cîte mijloace de mîntuire ţi-a arătat Apostolul, toate ducînd către aceeaşi cale şi ţintind către unul şi acelaşi scop? Ei bine, prin acestea putem străbate cu uşurinţă calea vieţii, împlinind cu exactitate poruncile lui Dumnezeu.

Acesta este rostul vieţii creştineşti. De aceea, cei ce doresc să devină părtaşi ai acestei filozofii înalte, trebuie să-l cunoască bine, în așa fel ca să se îndepărteze de la ei cu totul orice mulţumire de sine şi să nu se mîn-

drească cîtuși de puțin de faptele lor; ci, renunțînd la sufletul lor și, odată cu el, la viață, să aibă în vedere o singură bogăție: aceea pe care a dat-o Dumnezeu ca răsplată a dragostei lui Hristos, după cum zice Apostolul: «Cu răbdare să alergăm în cursa de întrecere care stă în fața noastră, privind la Iisus conducătorul și desăvîrșitorul credinței» (Evrei XII, 1-2). Să nu ne lăudăm, așadar, de darurile Duhului și faptul că izbutim să realizăm ceva prin virtute să-l considerăm ca un prilej de a ne mîndri și îngîmfa, mai înainte de a ajunge la capătul celor nădăjduite, ca să nu decădem din elanul nostru către bine și, cu mulțumirea de sine, să nu ne facem nefolositoare strădania noastră de mai înainte, arătîndu-ne nevrednici de desăvîrșirea către care ne atrage harul Duhului. Aceasta este izbînda cea mare a acestei filozofii înalte: că cel ce s-a ridicat pe culmile ei să rămîna curat, să nu se mîndrească cu inima de cele izbutite în viață, ci bine cunoscîndu-și viața lui, să nu aibă cîtuș de puțin în conștiință că a ajuns vrednic de Dumnezeu, prin sine însuși.

Socotim că am spus îndeajuns, mai sus, cele convenite în legătură cu scopul pe care trebuie să-l urmărească nădejdea celor ce-și aleg să trăiască potrivit cu această filozofie înaltă. La acestea trebuie să adăugăm numai felul în care aceștia trebuie să se poarte unii față de alții și cum trebuie să alerge împreună, pînă ce vor avea să ajungă la cetatea cea de sus.

In romînește de Preotul OLIMP N. CĂGHULA

SFINTUL GRIGORE AL NISEI, RĂSPALATA FĂCĂTORILOR DE PACE

«Fericiți făcătorii de pace că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema».

Cortul sfînt al mărturiei pe care legiuitorul l-a întocmit pentru israeliți, după chipul arătat de Dumnezeu pe munte, era sfînt întru totul și sfințite erau fiecare toate cîte se aflau în cuprinsul lui; cu toate acestea, partea cea mai dinlăuntru era de neatins și de nepătruns, numită «Sfînta Sfintelor». Arătîndu-se această impunătoare denumire, socotesc că celelalte părți ale cortului nu se bucurau de sfințenie în aceeași măsură ca și aceea, ci, pe cît se deosebea ceea ce era închinat și sfînt de ceea ce era comun și profan, pe atît era mai sfințit și mai curat acel «loc nepătruns» decît cele sfinte din jurul său. Cuget acum în același fel și despre fericirile descoperite nouă mai înainte în acest munte, că toate sînt sfinite și sfințite fiecare în parte cîte ne-a orînduit mai înainte «cuvîntul dumnezeiesc», însă ceea ce este acum expus vederii, este cu adevărat de nepătruns și Sfînta Sfintelor.

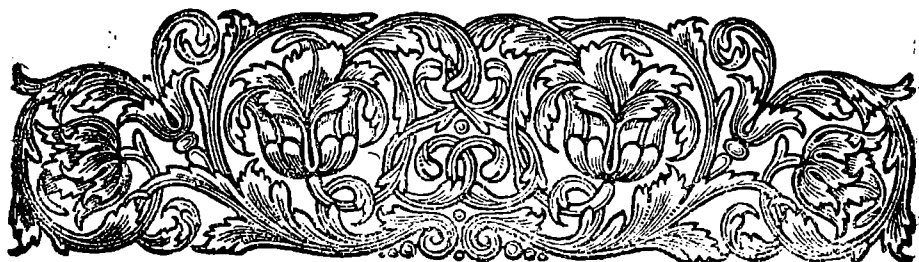
Dacă a vedea pe Dumnezeu nu este un fapt depășit în ceea ce este bine, a deveni însă Fiul lui Dumnezeu este cu totul mai presus de orice alegere fericită. Care este tîlcul acestor cuvinte? Ce cuvînt anume ar putea cuprinde «darul» unei asemenea făgăduințe? Peste ceea ce ar putea cineva să înțeleagă cu mintea, rămîne întreg

ceea ce este de dorit; dacă numești bun, cinstit sau înalt ceea ce se fâgăduiește prin această fericire, ceea ce este de dorit însă, este ceva mai mult decât imaginea cuvîntului; peste rugăciune, izbîndă; peste nădejde, darul; peste fire, harul. Ce este omul, din punct de vedere al naturii divine? Spusa căruia dintre sfinți să amintesc, prin care se disprețuiește ceea ce este omenesc? După Avraam, pămînt și cenușă; după Isaia, iarbă; după David, nici iarbă, nici asemănător cu iarba; unul pe de o parte, zice: «orice trup este iarbă», iar pe de alta, acesta spune: «omul, ca iarba»; după Eclesiast, deșertăciune; după Pavel, nenorocire; deci, cu cele ce s-a numit pe sine Apostolul, cu acelea a fost miluit tot ceea ce-i omenesc. Acesta este omul, dar Dumnezeu ce este? Cum să spun «ce este», ceea ce nu se poate vedea, nici auzi, nici a fi înțeles cu inima? Cu ce cuvinte voi face cunoscută natura lui Dumnezeu? Ce exemplu voi găsi acestui bun prea înalt, în cele ce se cunosc? Ce cuvinte voi născoci pentru înțelegerea a ceea ce nu se poate spune și numi? Am auzit Scriptura, de Dumnezeu inspirată, vorbind adeseori despre natura cea mai presus de orice, dar ce însemnează acestea toate față de însăși natura dumnezeiască? Căci atît cît puteam eu să pricep, atît a spus și cuvîntul, nu însă cît este de dorit. După cum cei ce respiră aerul — fiecare după spațiul liber ce-l are într-însul — unul a luat mai mult, iar altul mai puțin, cel ce însă a tras aer mai mult într-însul nu și-a însușit tot elementul (materia), și acesta a luat din tot, cît a putut, și întregul există încă; astfel și cuvintele dumnezeiești ale Sfintei Scripturi, cele înfățișate nouă de cei inspirați de Dumnezeu prin Duhul Sfînt, sînt pentru măsura minții noastre, înalte, mari și peste orice măreție, însă departe de adevărata măreție. «Cine — se spune — a măsurat cerul cu palma, apa cu mîna și tot pămîntul cu pumnul?» Vezi, așa dar, adîncimea de gîndire a celui ce a descris această putere negrăită? Dar ce însemnează acestea față de ceea ce există în adevăr? Cuvîntul profetic a arătat în aceste cuvinte mărețe, numai o parte a energiei divine, dar despre însăși puterea din care se naște energia, — ca să nu spun natura din care se naște puterea, — n-a spus nimic și nici n-a trebuit să spună. Însă, se apropie prin cuvîntul celor ce înfățișează «dumnezeiescul» în unele cugetări, ca din partea lui Dumnezeu vorbind: «cu cine Mă asemeni?» zice Domnul. Aceeași povață ne dă și Eclesiastul, prin aceleași cuvinte: «nu te grăbi să rostești cuvinte despre persoana lui Dumnezeu, căci Dumnezeu este sus în cer, iar tu, jos pe pămînt». Dovedind, gîndesc, prin depărtarea stihilor, a unora din altele, în ce măsură natura divină a fost pusă mai presus de socotelile pămîntești. În adevăr, cu aceasta, cu astfel și atît de mare realitate — care nu se poate vedea, nici auzi, nici socoti — a fost comparat omul, în loc de altceva din cîte există, căci cenușa, iarba, deșertăciunea, sînt lucruri obișnuite, iar cinstea de «Fiu» de la dumnezeul a toate o primește. Ce poate fi mai demn de mulțumire decât acest dar? Ce glas, ce minte ar putea să preamărească această înălțime? Omul depășește propria-i natură, devenind nemuritor din muritor, nestricăcios din stricăcios, veșnic din netrebnic, devenind astfel întru totul Dumnezeu din om: căci, dacă s-a învrednicit a deveni Fiul lui Dumnezeu, va avea cu sine și demnitatea Tatălui și va deveni moștenitor al tuturor bunurilor pămîntești.

O, Dărnicie a bogatului Stăpîn! O, mină dăruitoare! O, braț puternic! O, daruri strălucite ale negrăitelor comori, care călăuzesc la o aproape egală cinstire cu sine însuși firea cea înjosită din pricina păcatului. Căci dacă astfel este El în ceea ce privește natura, ce altceva este înrudirea pe care o dăruiește oamenilor, dacă nu o egală cinstire prin înrudire? Răsplata, așa dar, e atât de mare, dar care este însă osteneala? Se spune : dacă va deveni «făcător de pace», va fi încununat cu harul «adoptiunii»; mie mi se pare că și faptul pentru care i se făgăduiește atîta răsplată, este un alt dar.

*Tradusă din original de
Pr. NIC. D. TĂNĂSESCU*

ARTICOLE ȘI STUDII

CERTITUDINEA MINTUIRII

În veacul al XVI-lea, Reforma a încercat să scoată viața și dogma creștină din impasul și contradicțiile în care le aruncase Biserica romano-catolică, în perioada de după Marea Schismă. Dar, Reforma nu este doar protestul împotriva abuzurilor pe care autoritatea papală romană le săvârșea mai ales în domeniul exterior sau practic al vieții bisericești. S-ar părea că reformatorii au sesizat că, dedesubtul acestor abuzuri stă o doctrină, o concepție teologică care le justifică din punct de vedere teoretic. De aceea, Reforma nu se oprește numai la acțiunea de înlăturare a acestor greșeli, ci întreprinde o acțiune de purificare a principiilor creștine, interpretate incorect de teologia scolastică. Reforma n-a greșit având această intenție, dar urmărind să înlătore ereziile papale a mers mai departe și a atacat însuși adevărul creștin tradițional. Socotind Tradiția — în care apusenii strecuraseră anumite inovații —, o creație omenească, a făcut din ea o erezie incompatibilă cu Adevărul Evangheliei. Din această pricină Luther vrea să restaureze acest Adevăr, îndeosebi în forma în care l-a conceput Sfântul Apostol Pavel, apostolul credinței și libertății în Hristos. Încercarea reformatoare n-ar fi fost de condamnat, dacă practic n-ar fi săvârșit la rîndul ei un abuz și mai mare: în loc să reformeze creștinismul, l-a deformat.

Dar deformînd dogma, ideea teologică, au schimbat și direcția vieții spirituale a creștinilor, deoarece între ele există o legătură organică. Mai mult, libertatea spiritului creștin propovăduită de Luther s-a transformat într-o independență față de norma obiectivă a Evangheliei, care are pentru orice creștin un caracter obligatoriu. Prin aceasta s-a sustras vieții duhovnicești subiective, fondul ei teologic obiectiv cu care trebuie să fie în concordanță. Sentimentele personale trec înaintea adevărului revelat, și astfel se naște tendința de a acomoda Sf. Scriptură după experiențele personale și nu invers, Sf. Scriptură să rămînă temelie stabilă a oricărei experiențe. Metoda aceasta a trecut și s-a păstrat și în concepția individualistă a sectelor provenite din protestantism. E bine de aceea să arătăm că libertatea nu înseamnă eliberarea de adevăr și cultul arbitrariului, ci mărturisirea acestui Adevăr obiectiv cuprins în Revelația dumnezeiască.

În cazul galatenilor catehizați și supravegheați de Sf. Apostol Pavel, găsim un fapt semnificativ pentru ideea raportului dintre libertate și adevăr. Noi am fost chemați la libertate, le spune Apostolul neamunilor (Gal. V, 13). Dar când îi ceartă, pentru că «au fugit de libertatea cu care Hristos i-a făcut liberi și au alunecat spre jugul robiei» (Gal. V, 1), le arată și în ce constă această libertate: Adevărul Evangheliei lui Hristos. Galatenii părăsind Evanghelia și-au pierdut și libertatea, căci îndepărtându-se de cuvântul lui Hristos au căzut din harul libertății. Așadar, libertatea spiritului creștin se capătă și se menține prin credință și ascultare față de Adevărul Evangheliei lui Hristos. Hristos însuși a mărturisit despre Sine: «Eu sînt calea, adevărul și viața» și a spus iudeilor care crezuseră în El: «Și veți cunoaște adevărul și adevărul vă va face liberi» (Ioan VIII, 32). Libertatea înseamnă deci, supunere față de Adevăr, sau mai bine zis Adevărul este norma libertății noastre. Sufletul creștin nu se mai mișcă în robie, ci în Adevărul și Duhul lui Hristos și «unde este Duhul Domnului, acolo este libertatea» (II Cor. III, 17).

Pe planul vieții duhovnicești, libertatea începută prin harul credinței nu se consolidează decît împlinind poruncile divine. Aceste porunci sînt «poruncile libertății» tocmai fiindcă apără și conservă libertatea. Legea a fost călăuză spre Hristos, iar Duhul este călăuză în Hristos. Acest Duh al Adevărului a inspirat Evanghelia și lucrează activ în măduarele Trupului tainic, de aceea Biserica e «stilpul și temelia Adevărului». Așadar, legătura dintre libertate și Adevăr, absolut necesară în actul mîntuirii demonstrează că viața creștinilor nu este desprinsă de o normă obiectivă cu un conținut teologic, de o călăuză dogmatică. Sf. Apostol Pavel compară viața creștinilor cu o continuă alergare. Dar pentru ca această alergare să nu fie zadarnică, nu trebuie să alergăm orbește. Orice experiență subiectivă se fundamentează astfel pe un temelie revelat, care-i dă continuu caracterul obiectiv. Desigur, fiindcă autoritatea ei nu distruge această libertate; autoritatea Bisericii înseamnă autoritatea Adevărului, care prin Duhul ne face liberi: «fără Mine nu puteți face nimic».

II. Marile confesiuni creștine, avînd concepții dogmatice deosebite vor avea și spiritualități deosebite, adică vor da vieții duhovnicești direcții corespunzătoare principiilor dogmatice. Trebuie să recunoaștem că există unele nuanțe sau caracteristici în trăirea duhovnicească creștină, impuse de deosebirile dogmatice confesionale respective. Așa se face că în fiecare confesiune vom găsi curenți de spiritualitate oarecum deosebite.

Problema certitudinii mîntuirii s-a ridicat în lumea creștină protestantă. Desigur, ea se consideră învățătură exclusiv calvinistă, dar socotim că într-o formă primară o găsim și la Luther, și că în general, ea s-a născut în ambianța gîndirii protestante. Ea s-a transmis și sectelor neo-protestante care o întrețin cu conștiința că, pentru creștinii celorlalte confesiuni, constituie un punct de atracție. Dar, de cînd s-a ivit și pînă astăzi ea a rămas o problemă nesoluționată și nesigură, fiindcă însăși rădăcina ei teologică este incertă. De altfel nici susținătorii ei n-au putut să-i găsească o justificare dogmatică directă, ci au dedus-o din alte premise.

Ce semnificație are această învățătură și ce valoare are ea pentru conștiința creștină?

Deși ar trebui să fie un capitol de experiență duhovnicească, chestiunea certitudinii mîntuirii se pune în legătură cu dogma însușirii mîntuirii în Hristos. Așadar, gîndirea protestantă pretinde că nu este numai o pro-

blemă de conștiință individuală, ci o afirmație dogmatică ce se încadrează chiar în condițiile mîntuirii. După cum se știe însă, protestantismul respinge propriu zis aspectul subiectiv al îndreptării, deoarece nu recunoaște capacitatea și posibilitatea persoanei în împrăștierea mîntuirii sale. Totuși afirmația «sînt mîntuit», cu care adesea ne întîmpină adepții unor secte neoprotestante, nu se referă la ceea ce numim noi aspectul obiectiv al Răscumpărării, ci, susțin ei, exprimă o realitate personală, subiectivă, deci se referă la aspectul subiectiv, și aceasta din motivul că se confundă și chiar se identifică aspectul subiectiv cu cel obiectiv. Căci protestantismul a anulat participarea creștinului în realizarea mîntuirii sale din cauza incapacității sale morale religioase și a pus capăt legăturii directe și personale dintre voința omenească și harul dumnezeiesc, precum și dinamismul trăirii religioase. Dacă totuși se vorbește de o acceptare personală a Jertfei izbăvitoare, aceasta se traduce cu o experiență exterioară a dramei pe care o trăiește Hristos în locul nostru. Noi nu putem relua drumul Lui, ci doar să gîndim cazul Lui, sau mai bine zis să ne punem problema incapacității omenești și să avem conștiința tragismului naturii umane.

Protestantismul n-a putut rezolva ideea că mîntuirea este un dar revărsat din iubirea dumnezeiască și că totuși ea este dependentă de anumite condiții subiective. Cum se împacă faptul că Dumnezeu ne-a răscumpărat prin jertfa Fiului Său, voluntară și necondiționată, cu celălalt fapt că Dumnezeu cere și condiționează însușirea acestei Răscumpărări? Pentru protestanți aceasta este o antinomie, după cum orice colaborare înseamnă pelagianism. Juridismul soteriologiei apusene a contribuit în mare parte să se ajungă la astfel de contradicții. Făcînd opoziție acestei concepții, protestantismul, după ce a găsit temeuri antropologice, a exclus conlucrarea omului în mîntuirea sa, socotind că ea este o lucrare exclusiv dumnezeiască. Din această cauză Dumnezeu lucrează în noi mîntuirea fără să ceară nimic din partea noastră, știînd că nu putem face ceva vrednic înaintea Lui. «Sînt sigur de mîntuire», înseamnă că sînt sigur că Dumnezeu m-a iertat prin Hristos înainte de voința mea, știînd cît sînt de păcătos și neputincios. «Sînt mîntuit», implică o realizare din afară fără adeviere personală și nu o potențialitate dată prin Hristos, care se actualizează prin voință. Se ajunge astfel la o mîntuire necondiționată de ceva subiectiv. Dacă totuși se spune că mîntuirea se capătă «sola fide», această credință nu trebuie socotită o conlucrare a voinței cu harul. Credința însăși este un dar al lui Dumnezeu și nu o vrednicie a omului. Este deci impropriu să se vorbească despre credință ca virtute; atunci, lipsit și de credință, omul e lipsit și de mîntuire. Hristos numai stă între creștin și Dumnezeu ca o forță de relație activă și prezentă, iar creștinul nu simte această mijlocire care e continuă tocmai cu scopul de a-i consolida puterile chipului său. Protestantul trăiește pe Hristos ca un simbol — ca o amintire, și-L face actual printr-o comemorare, fără să aibă conștiința prezenței Lui permanente și reale în viața sa duhovnicească; nu-L mai trăiește ca legătură obiectivă între el și Dumnezeu și nu simte că la botez a intrat harul în el așteptînd acolo întoarcerea voinței, ca în felul acesta să dea o formă dumnezeiască ființei sale. După noi, creștinul refăcut prin har trebuie să reia în chip tainic și voluntar viața, jertfa și învierea lui Hristos, deci a trăi, a muri și a învia în și împreună cu Hristos.

III. Cu privire la problema certitudinii mîntuirii, Luther a suferit o întregă evoluție. La început el se îndoiește și evită să afirme o certitu-

dine absolută, deoarece Justificarea coexistând cu păcatul, din cauza confuziei pe care o face între concupiscentă și păcatul originar, nu e propriu zis reală și sfârșită, ci deabia începută, într-o stare progresivă.¹ Ea este, de altfel, primul moment al mîntuirii, mereu în devenire (în fieri), și constă dintr-o imputație a meritelor Jertfei lui Hristos, prin credință. Dar Luther își dă seama că dacă creștinul e sigur că se mîntuie prin credință, el este nesigur de această credință, iar dacă pe de altă parte, dacă numai chemarea divină ne mîntuiește, nu există un temelie obiectiv pentru siguranța acestei chemări. Așadar, credința nu implică certitudinea, ci mai degrabă trăind stări suflătoare contrare certitudinii, omul trebuie să dea forță credinței sale. Pentru a ieși din această contradicție Luther trebuie să dea altă nuanță credinței care aduce certitudinea. De aceea, el susține că această credință trebuie să fie o credință în care să nu intre îndoiala asupra justificării noastre. Este vorba de acea «fides fiducialis». Fără această credință fermă, adică dacă te îndoiești de starea ta de har, pierzi însăși justificarea.² Se înțelege că o astfel de credință nu poate să fie o virtute omenească dobîndită, ci o lucrare dumnezeiască, infuzată. Așa se face că el trece credința din noi pe seama lui Dumnezeu: «Dumnezeu trebuie să creadă în noi, Dumnezeu să aibă încredere pentru noi».³ În acest chip el poate să spună că cine are certitudinea credinței are și siguranța mîntuirii. Astfel, prin credința lucrată de Dumnezeu omul devine sigur de mîntuirea sa. Dar cu aceasta el restrînge problema numai la cei ce cred și ea nu se poate aplica pentru cei ce nu cred. Credința se identifică astfel cu mîntuirea, dar ea poate să dispară sau să nu existe. Din această pricină Luther este obligat să spună că omul «trebuie» să creadă. Însă a vorbi așa înseamnă a capacita natura omenească. El își dă seama că pînă la urmă nu poate să elimine complet elementul omenească, deși îl consideră un cadavru. Se trece astfel de la credință la încredere, făcînd confuzie între «fides» și «fiducia». Mîntuirea înseamnă încrederea că Hristos a împlinit totul în locul nostru. Melancton, interpretînd credința lui Luther, spune că aceasta înseamnă încrederea, asigurarea că pentru meritele lui Iisus, Dumnezeu ne-a iertat și noi am primit grația, de aceea, în locul încrederii în faptele noastre și în dreptatea noastră personală, Dumnezeu cere o altă încredere, încrederea în El.⁴

Luther vorbește în continuare chiar de o virtute sau o deprindere a voinței de a nu se îndoii, de o trecere continuă de la îndoială la siguranță. Desigur, nici în felul acesta nu a rezolvat problema, căci încrederea fiind un act al voinței care poate alterna, ea nu e sigură. Dacă apoi această încredere înseamnă nădejde, ea nu poate să însemne certitudine. Luther peste tot a fost prea subiectiv în expunerea acestei învățături. El vede în lumă numai puterea de nebiruit a păcatului, în fața căruia omul fiind neputincios, va căuta scăparea la Hristos Biruitorul. În El avem încredere că s-a biruit totul în locul nostru și deci și certitudinea mîntuirii noastre. De aceea, Harnack consideră salvatoare teza lui Luther. Peregrinînd pe drumul singurătății și deznădejzii, omul trebuie să-și găsească odihna, «dar el nu va găsi acest repaos decît dacă el devine în chip absolut sigur

1. Henri Denifle, *Luther et le luthéranisme*, traduit de l'allemand avec une préface et notes par J. Paquier, ed. II, Paris, 1916, t. II, p. 443.

2. Hartmann Grisar, *Martin Luther, Sa vie et son oeuvre*, traduit de l'allemand par Ph. Mazoyer, ed. II, Paris, 1931.

3. H. Denifle, *op. cit.*, t. III, p. 430.

4. Idem, *ibidem*, p. 423-426.

de Dumnezeu și el nu va dobîndi această certitudine decît prin credință». ⁵

Luther a încercat să ancoreze sufletul creștin într-un teren solid, dar n-a reușit. Totuși, precizînd că avem certitudinea Justificării prin Hristos el afirmă un adevăr creștin, dar greșește cînd susține că avem aceeași certitudine cît privește însușirea acesteia, tocmai prin faptul că Dumnezeu nerecunoscînd posibilitățile morale ale subiectului creștin, lucrează totul în noi, chiar credința. De aceea a fi sigur de credința ta, înseamnă a fi sigur de mîntuirea ta: certitudinea credinței este însăși certitudinea mîntuirii. ⁶

În teologia lui Calvin, problema certitudinii mîntuirii ocupă un loc de seamă. Dacă Luther vorbește de certitudine numai cu privire la Justificare, Calvin o extinde și asupra mîntuirii veșnice. ⁷ Calvin însă încearcă să-i găsească o rădăcină mai adîncă și s-o precizeze într-o formă proprie.

Dacă mîntuirea oamenilor ar depinde de acceptarea sau colaborarea voinței lor, conștiința lor ar fi într-o continuă neliniște și îndoială. Ori, fiecare creștin trebuie să dobîndească sentimentul certitudinii mîntuirii sale și aceasta nu se poate dobîndi decît negînd colaborarea omenească, altfel el ar trebui să se zbată într-o permanentă teamă și incertitudine. ⁸

Dumnezeu, în bunătatea Lui ne-a făgăduit alegerea, care în fond este o predestinație absolută. Pe temeiul acestei predestinații se exclude orice îndoială privind mîntuirea celor aleși, căci nu mai este în joc voința omului, ci voința dumnezeiască, care împlinește în cel ales Justificarea, indiferent de voința lui. Prin voința Sa veșnică, Dumnezeu a rînduit pe unii să fie salvați, iar pe alții să fie condamnați. Înainte și fără voia lor, cei aleși sînt mîntuiți, de aceea grația acestei alegeri sau predestinația le dă certitudinea mîntuirii. Dar ceea ce face nesigură această certitudine este însuși faptul incertitudinii alegerii. Trebuie de aceea fixate semne obiective ale acestei alegeri. Faptele desigur nu pot juca acest rol, deși Calvin recunoaște libertatea morală mai mult decît Luther. Totuși, după el, acel «syllogismus practicus» romano-catolic n-are nici o însemnătate, fiindcă faptele nu pot constitui o dovadă că subiectul lor trăiește pe drumul chemării sale. ⁹ Omul așteaptă să fie ales, nu caută să se facă ales, consolidînd chemarea harului prin fapte bune. Alegerea trebuia totuși să aibă o dovadă și ea este mărturia Duhului care se descoperă în inimile celor aleși. Hristos, prin Duhul Sfînt ne face cunoscută alegerea Sa și ne dă certitudinea mîntuirii: «Singer Cuvîntul ne asigură într-adevăr mîntuirea noastră, întrucît El ne descoperă bunătatea lui Dumnezeu. Faptele în sine, peste tot, nu au însușirea de a ne asigura mîntuirea». ¹⁰ Mai mult, fapta omenească nu degajă altceva decît deznădejde, disperare, nesiguranță. De aceea, Calvin caută să rezolve actul mîntuirii numai în Dumnezeu. ¹¹

5. Adolf von Harnack, *Lehrbuch der Dogmengeschichte*, Tübingen, 1931, III, p. 759.

6. R. Seeberg, *Lehrbuch der Dogmengeschichte*, II, p. 239-241, la H. Denifle, *op. cit.*, p. 462.

7. A. Baudrillart, art. *Calvinisme*, în *Dictionnaire de Théologie Catholique*, t. II, p. II, col. 1045.

8. Hr. Andrutsoș. *Simbolica*, trad. de prof. Iustin Moiescu, Editura Centrului Mitropolitan al Olteniei, 1955, p. 196.

9. Wilhelm Niesel, *Die theologie Calvins*, München, 1938, p. 162-177.

10. Idem, *ibidem*, p. 166.

11. Idem, *ibidem*, p. 173.

Calvin, introducînd predestinația «ca să procure omului certitudinea religioasă a mîntuirii sale»,¹² a deformat ideea despre Dumnezeu mai mult decît Luther. În fond, «predestinația cu certitudinea mîntuirii înlocuiește Biserica. Ea este portul ospitalier pentru sufletul reformat». ¹³ Dumnezeu, care predestinează, nu ia în considerație voia creștinului și de aceea între chemare și algere nu există o stare intermediară în care voința ar avea posibilitatea să consimtă sau să refuze a lucra cu puterea harului: chemarea este o mărturie a alegerii, iar alegerea o dovadă a predestinației care ne dă și certitudinea. El a sesizat că mărturia Duhului în inimile noastre constituie un semn al alegerii, dar a refuzat să creadă că faptele pot da vreo garanție în această privință.

Ceea ce este esențial și în același timp comun în teoria protestantă și calvină, este faptul că voind să se asigure certitudinea mîntuirii s-a distrus aspectul de însușire personală a Justificării, adică capacitatea și colaborarea subiectului omenesc în lucrarea mîntuirii.¹⁴ S-a socotit, pe bună dreptate, că dacă mîntuirea se condiționează într-un fel de virtuțile creștinului, ea devine nesigură, însă s-a greșit cînd s-a respins colaborarea acestor puteri și cînd s-a recunoscut că numai încrederea în Dumnezeu sau predestinarea ne dă această certitudine.

IV. Teologia ortodoxă a făcut distincție între aspectul obiectiv și aspectul subiectiv al mîntuirii. Pentru ea nu există nici o îndoială asupra caracterului obiectiv, fiindcă nimeni nu se poate îndoii de îndurarea divină și de puterea eficace a Sfințelor Taine. Greutățile însă se ivesc atunci cînd ajungem la aspectul subiectiv, căci dacă mîntuirea trebuie însușită, deci dacă creștinul este angajat într-o lucrare cu caracter de sinergie, ne plasăm sub semnul relativității, deoarece «în puterile proprii de colaborare, nimeni nu se poate încrede cu absolută certitudine, prevăzînd înclinarea lor spre păcat». ¹⁵

În ce constă, în fond, problematica acestui fapt? Am spus că greutatele sînt de ordin subiectiv, ceea ce înseamnă că însușirea mîntuirii rămîne o problemă deschisă toată viața. În Parabola cu nunta fiului de împărat, Mîntuitorul ne descoperă taina chemării și alegerii creștine. El a precizat că: «Mulți sînt chemați, dar puțini aleși» (Matei XXII, 14). Acest text nu ne vorbește de o predestinare a celor aleși, în sensul teoriei lui Augustin sau Calvin,^{15 bis} căci, după cuvîntul Sf. Apostol Pavel: «Dumnezeu voiește ca toți să se mîntuiască și să vină la cunoștința adevărului» (I Tim. II, 4). Așadar, chemarea la mîntuire este totdeauna prezentă și universală. Ea este îndurarea divină, harul gratuit ce se dă tuturor și care stă totdeauna în ajutorul și în favoarea voinței omenesci. Acesta este de fapt temelul certitudinii mîntuirii obiective. Dar problema care se pune imediat este aceasta: rămîne creștinul totdeauna prezent în fața chemării lui Dumnezeu și este voința lui totdeauna înclinată spre El și în favoarea

12. Hr. Andrusos, *Dogmatica Bisericii Răsăritene*, 1930, p. 245.

13. H. Denifle, *op. cit.*, p. 429.

14. Luther credea că, în ceea ce privește liberul arbitru, omul este ca un buștean, deci o incapacitate ontologică, îi paraliza colaborarea, iar Calvin socotea că voința lui Dumnezeu anulează voința omului, deși aceasta e împinsă în așa fel încît să se supună de bună voie. Vezi: Prof. Nic. Chițescu, art. *Predestinație*, în rev. «Studii Teologice», nr. 7-8/1954, p. 402-433.

15. H. Andrusos, *Simbolica*, trad. cit., p. 196.

15 bis. Fer. Augustin crede că Dumnezeu nu vrea în mod egal mîntuirea oamenilor, iar față de «electi» arată o favoare deosebită. Calvin învață predestinația dublă: Dum-

harului său? În Parabola amintită, Mîntuitorul a tras concluzia că sînt mulți chemați, adică toți, dar puțini aleși, adică numai cei ce se vor învrednici prin fapte de chemarea Sa. Incertitudinea vine tocmai din posibilitatea pe care o avem de a nu accepta conlucrarea cu Harul lui Dumnezeu, prezent în mod real, obiectiv și eficace în Sf. Taine ale Bisericii. S-ar putea totuși să primim harul chemării, dar să-l lăsăm fără roade duhovnicești. În acest caz chemarea nu duce la alegere, ci la alungare. Aceasta înseamnă că Dumnezeu te alege, după ce te-a chemat, dacă și tu L-ai ales, după ce ai primit chemarea. Așadar, alegerea este punctul final al activității noastre spirituale. Ea înseamnă un efort al voinței ajutate de har și tocmai de aceea ea este parțială. În timp ce întoarcerea lui Dumnezeu către noi este un har, întoarcerea omului către Dumnezeu este o sinergie teandrică. Chemarea este actuală și prin ea aparții Bisericii luptătoare, pe cînd alegerea este veșnică și prin ea aparții Bisericii triumfătoare. Între ele stă o luptă, o alergare continuă spre cunună. Sf. Apostol Petru face deosebire între chemare și alegere, arătînd că între ele stă o perioadă de luptă și biruință duhovnicească manifestate în virtuți (II Petru I, 5-8). Pe temeiul acesta, Ortodoxia a valorificat persoana creștină în actul mîntuirii și a adîncit sensul vieții actuale unde se realizează acest act. Pentru ea, viața actuală este o perioadă de pregătire unde, cu ajutorul celor două aripi — harul și libertatea — creștinul se străduiește în această Biserică luptătoare să se acomodeze cu viața ei dumnezeiască.

Punctul central de la care trebuie să plecăm cînd vorbim despre certitudinea mîntuirii este acesta: Dumnezeu poate și voiește să ne mîntuiască, dar nu fără voia noastră; apoi, creștinul are mijloace obiective și subiective ca să se mîntuiască, dar poate să refuze colaborarea cu harul. Libertatea este un element fundamental de care Dumnezeu ține seama în mîntuirea făturii raționale. El vrea s-o facă responsabilă de salvarea și condamnarea ei, și prin aceasta îi respectă caracterul de persoană liberă. Desigur că aceste puteri valorificate în actul mîntuirii sînt totdeauna ajutate de har, care e prezent în toate eforturile voinței, în mod simultan și nedespărțit de ea. Sinergia în care este angajat creștinul, se sprijină pe faptul că sufletul nostru are capacitatea de a se mișca liber și că libertatea lui, restaurată prin har, are ca lucrare naturală, binele. Dar se poate ca această libertate să fie îndreptată împotriva firii și a lui Dumnezeu. Această posibilitate a voinței este realitatea dureroasă, care ne dă conștiința incertitudinii mîntuirii, căci deși libertatea este pornită în chip firesc spre nașterea virtuților, ea poate să fie totuși îndreptată împotriva voinței lui Dumnezeu. Astfel, Ortodoxia pune accent pe contribuția efectivă a creștinului în mîntuirea sa, făcîndu-l responsabil de destinul său. Dar, cu toate că harul dă viață mereu voinței, totuși posibilitatea ei de a păcătui rămîne mereu deschisă.

Sfîntul Grigore de Nisă, dezvoltînd concepția sa despre «Epectază», a arătat că structura vieții spirituale creștine stă într-o înaintare permanentă în bine, într-un progres continuu, în har. Conform acestei legi, puterile noastre limitate sînt angajate pe calea infinită a virtuții, care niciodată

nezeu rînduiește pe unii la viața veșnică, iar pe alții îi osîndește la chinul veșnic. Vezi: N. Chițescu, *arf. cit.*, p. 422-423.

nu poate fi împlinită.¹⁶ Din această cauză putem mărturisi, ca și Sf. Apostol Pavel, care niciodată nu s-a socotit ajuns, ci dimpotrivă a mărturisit că e cel dintâi păcătos, deși se ridicase pînă la al treilea cer, că desăvîrșirea vieții noastre niciodată nu poate fi realizată cîtă vreme stăm în această lume. Sf. Apostol Pavel se considera mereu în luptă cu slăbiciunile ca să ajungă la țintă, să cîștige întrecerea. El știe că greutățile sînt mari, dar nădăjduiește spre Ierusalimul cresc. Creștinii așteaptă un cer nou și un pămînt nou, știind că făgăduințele lui Dumnezeu sînt nemincinoase și aparțin celor ce cred în El. De aceea trebuie să se facă deosebire între predestinație și certitudine, pe de o parte și nădejde, pe de altă parte. Predestinația fiind un act al Voinței divine, nu liniștește conștiința creștină, cum zicea Calvin, căci n-avem siguranța predestinației, adică n-avem un control real al alegerii noastre, deși Dumnezeu știe în preștiința Sa cine se va mîntui sau nu. Faptul că în Impărăția Sa unii vor sta la dreapta și alții la stînga nu înseamnă că Dumnezeu a deschis unora și a închis altora calea mîntuirii. Predestinația împărțind lumea în aleși și condamnați, a dus mai degrabă la neliniște și groază sufletească, decît la certitudine. Dimpotrivă, faptul că creștinul are o responsabilitate morală religioasă i-a dat imbold să lucreze neconștient, plin de nădejde. Sf. Apostol Petru a repus în lumina teologiei Noului Legămînt ideea de jertfă duhovnicească (I Petru II, 5, 8-9). În sufletul său, fiecare creștin trebuie să aducă jertfă prin propriile sale puteri spirituale. Astfel, Ortodoxia n-a negat sau desconsiderat activitatea morală a creștinului, căci a crezut totdeauna în puterea harului și a voinței. Dar deși a avut această încredere în puterile spirituale omenesti, nu a putut să accepte teoria certitudinii mîntuirii subiective, așa cum o preconizează protestantismul. De aceea, niciodată nu vom putea să ne înfățișăm înaintea altarului cu inima plină de mîndrie și să zicem, ca fariseul: «Dumnezeule, îți mulțumesc că nu sînt ca ceilalți oameni...». Mai degrabă vom accepta smerenia vameșului care «de departe, de unde sta, nu voia nici măcar ochii să-i ridice spre cer, ci își bătea pieptul» zicînd: «Dumnezeule, iartă-mă pe mine, păcătosul» (Luca XVIII, 9-14). Iată două atitudini semnificative pentru problema noastră. Conștiința ortodoxă preferă smerenia și nădejdea vameșului decît mîndria și siguranța fariseului, căci smerenia primului înseamnă înălțarea spirituală pe aripile nădejzii, pe cînd încrederea fariseului înseamnă decădere spirituală. De aceea «sînt mîntuit» este formula unui fariseism care ascunde mai degrabă o criză sufletească, decît o liniște.¹⁷

Viața de aici a fost definită de Sf. Grigore de Nisa ca ziua de pregătire (Paraschevi) a împărăției viitoare, a Sabatului veșnic.¹⁸ Viața prezentă este ziua care premerge Sabatului, sau mai bine zis pregătirea Sabatului (Paraschevi). Aici are loc smerenia, sentimentul că niciodată n-ai făcut deajuns pentru păcatele tale și nădejdea că harul lui Dumnezeu întărește slăbiciunea și plinește puținătatea noastră. Dar această nădejde nu devine pricină a inactivității noastre. Dimpotrivă, ea ne cheamă la un suîs continuu, deși forțe negative pot uneori să ne împiedice în acest urcus, căci calea virtuții este o cărare îngustă și strîmtă. Așa se face că

16. Grégoire de Nysse, *Contemplation sur la vie de Moïse ou Traité de la perfection en matière de vertu*. Introduction et traduction de Jean Daniélou. Edition du Cerf, Paris, 1947, p. 137-148.

17. J. A. Möhler, *Symbolik*, ed. X, Regensburg, 1921, p. 195-196.

18. In *op. și trad. cit.*, p. 50.

acest urcuș are deseori o linie discontinuă. Pe durata acestei vieți de încercare vom avea biruințe și înfringeri, înălțări și căderi, sușuri și coborișuri. Odată vom pretinde partea de avere părintească și vom pleca departe ca să consumăm tragismul vieții păcătoase, izolate. Și poate chemați de un har nevăzut ne vom ridica și ne vom întoarce acasă cerind iertare Tatălui milostiv. Altădată vom întreba pe Hristos, ca tînărul bogat: «Invățătorule, ce bine să fac, ca să am viață veșnică?» (Matei XIX, 16). Uneori vom fi ispițiți să-L vindem ca Iuda, sau să-L trădăm ca Petru; alteori vom alerga după El ca Zahau. Odată Il vom întâmpina cu «Osana, Fiul lui David», sau altădată Il vom condamna: «Să fie răstignit». Totul este să te întorci ca Fiul risipitor, să te convertești ca Pavel, dar așa de radical încît să spui ca acesta: «Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine».

În condițiile acestei vieți nimeni nu poate să spună că n-are păcat sau că este mîntuit. Într-un fel, aici mereu sîntem supuși condamnării păcatului și stăm sub amenințarea morții. Cîtă vreme sîntem pe cale, sîntem în această alternanță între bine și rău și trecem pe o punte mereu înclinată, cînd într-o parte, cînd în alta. Este dezechilibrul spiritual impus de slăbirea sau întărirea voinței, de lipsa ei de hotărîre. Pe de o parte, dacă vom avea credință cît un bob de muștar am putea face minuni; pe de altă parte, dacă vom zice un singur cuvînt nedemn aproapelui nostru, vom fi condamnați gheenei. În această privință cuvintele Sfîntului Marcu Ascetul sînt pline de adevăr: «Dumnezeu nu ne judecă după fiecare hotărîre ca încercați sau netrebnici, ci după ce am fost probați toată viața pămîntească prin încercări, arătîndu-ne aci biruitor, aci biruiți, aci căzînd, aci ridicîndu-ne, aci rătăcind, aci umblînd în bine. Deabia la ieșirea din trup vom fi judecați definitiv».¹⁹ Așadar, la Judecata de apoi vom auzi Glasul care va rosti destinul fiecăruia. Pînă atunci noi lucrăm în nădejdea mîntuirii — taină pe care singur Dumnezeu o va descoperi în ziua judecății.

V. Sînt multe contradicțiile care se ivesc în conștiința și gîndirea creștină, dacă acceptăm învățătura despre predestinație și certitudine a mîntuirii, așa cum sînt ele mărturisite de teologia protestantă.

Protestantismul a identificat credința cu mîntuirea, de aceea siguranța credinței înseamnă certitudinea mîntuirii. El a văzut în credință adevărata trăsătură de unire între Dumnezeu și om și a înlocuit Biserica vizibilă sacramentală cu această forță invizibilă. El n-a putut să accepte că Biserica are puterea de a lega și dezlega și că ea lucrează prin mijloace vizibile. Neîncrederea în Biserică a fost înlocuită cu încrederea în credința omului, și în chip paradoxal el se îndoiește de aceea ce este obiectiv și se încrede în ceea ce este subiectiv: «protestantul trece pe seama individului, ceea ce e adevărat, mijloacelor puse la dispoziția noastră. De aici, obligația de a crede unei stări interioare subiective, înlocuiește obligația de a crede unei ordine de lucruri obiective».²⁰ Astfel, protestantismul a văzut numai ceea ce a făcut Dumnezeu pentru noi, dar n-a sesizat ce poate și trebuie să facă omul pentru Dumnezeu. El recunoaște că Dumnezeu s-a făcut om, dar nu poate să vadă că aceasta s-a întîmplat pentru ca omul să devină Dumnezeu. Chiar credința e o lucrare a lui Dumnezeu în noi, deși Mîntuitorul a săvîrșit minuni pentru credința

19. *Filocalia*, trad. rom., vol. I.

20. H. Denifle, *op. cit.*, p. 429.

oamenilor și n-a putut săvârși în patria Sa multe minuni, din cauza necredinței locuitorilor ei (Matei XV, 58), ceea ce înseamnă că în credință trebuie să se includă și participarea voinței. După învățătura Ortodoxă, renașterea duhovnicească începe cu mișcarea spre bine a libertății sufletești ajutați de har, prin voința sa fiecare creștin e liber să se orienteze, într-un fel sau altul. Direcția și felul vieții sale este rezultatul liberului arbitru, prin care orice om decide calitatea faptelor sale. Astfel, prin voința sa liberă omul este responsabil de destinul său, iar păcătosul și virtuosul se deosebesc prin felul voinței lor. Prin ea creștinul se face instrumentul propriei renașteri sau decăderi spirituale, căci «după cum le folosește voința, aceste mișcări ale sufletului devin instrumente ale vieții sau ale morții». ²¹

Catolicismul tratează problema certitudinii mântuirii — mai precis certitudinea stării de har — atunci când vorbește despre starea de grație. ²² El socotește — așa cum a stabilit Sinodul tridentin — că nu putem să avem o certitudine a stării de har. Plecînd de la teza că harul se poate pierde prin păcatele mortale, Scolastica a învățat că nu putem avea o conștiință certă a stării de har. Pentru noi însă, incertitudinea nu stă pe dogma căderii din starea de har, fiindcă această stare nu se poate pierde niciodată. ²³ Pentru catolici, păcatul mortal care suprimă starea de grație este pericolul cel mai grav care amenință certitudinea mântuirii. Incertitudinea însă, nu vine din aceea că nu putem ști dacă vom rămîne în starea de har sau nu, căci aceasta rămîne permanent, chiar în cazul păcatelor mortale, ci din aceea dacă vom face productiv sau nu acest har; aceasta este teza ortodoxă.

S-a spus că din punct de vedere obiectiv, problema certitudinii mântuirii nu se ridică. Aspectul în care ea își face loc este cel subiectiv și provine din aceea că Dumnezeu a lăsat libertatea omului să accepte sau să refuze harul său. Termenul de incertitudine nu exprimă corect și adevărat poziția conștiinței ortodoxe în problema însușirii mântuirii, după cum nici acela de certitudine nu cuprinde în mod real poziția protestantă. (Noi am întrebuințat termenul de incertitudine pentru a scoate mai mult în evidență deosebirile). Este de preferat să se spună că în această latură, creștinul are o nădejde continuă și puternică știind că harul Sfintului Duh plinește toate lipsurile și slăbiciunile omenești.

Dar putem avea oarecare semne sau indicii care să ne dea garanții: că sîntem pe calea mântuirii? În primul rînd, existența în Biserica ortodoxă este cel mai bun indiciu că ne aflăm în domeniul harului mîntuitor. Aceasta reiese direct din formula tradițională: «Extra ecclesiam nulla salus». Prezența în Biserică înseamnă însă legătura puternică cu adevărul și viața ei sacramentală, legătură ce se manifestă printr-o credință lucrătoare în iubire. Pe plan subiectiv, virtuțile și mai ales conștiința sau simțirea harului sînt dovezi care ne umplu inima de nădejde. Pe plan obiectiv, socotim că două sînt realitățile care dau liniștea și încrederea conștiinței creștine: mai întîi, tainele și îndeosebi taina pocăinței prin care ne ridicăm oridecîteori am căzut, iar în al doilea rînd, Biserica triumfătoare în care se odihnesc cei ce au voit să biruiască orice înfrîngeri. Una ne

21. Sf. Grigore de Nisa, *op. și trad. cit.*, p. 429.

22. J. Van der Meersch, art. *Grâce*, în *Dictionnaire de Théologie Catholique*, t. 6, p. 2, col. 1555-1687; J. Rivière, art. *Justification*, același dicționar, t. 8, p. col. 222 sq.

23. Henri Klee, *Manuel de l'histoire des dogmes chrétiens*, traduit par P. H. Mabire, Paris, 1848. t. II.

indică că Dumnezeu ne ajută să biruim înfrîngerile, iar alta ne arată că tof El ne va răsplăti biruințele. In taina pocăinței se actualizează îndurarea lui Dumnezeu, dar trebuiesc actualizate și eforturile voinței, ca astfel să intrăm în împărăția celor aleși. De aceea, fără să ne îndreptăm înaintea lui Dumnezeu, care singur cunoaște inimile (Luca XVI, 15), noi așteptăm prin credința care este lucrătoare prin iubire, nădejdea îndreptării (Galateni V, 5-6).

Mintuirea noastră e un examen care durează toată viața. Ea este o luptă continuă, plină de încercări și greutăți. La înfricoșata judecată, Dreptul Judecător va descoperi rezultatul acestei lupte, taina vieții noastre. Pînă atunci, noi nădăjduim că trăind în Biserica ortodoxă, împlinind voia lui Hristos, care este iubirea lui Dumnezeu și a fraților noștri, ne vom face vrednici de împărăția Sa cea veșnică.

IOAN I. BRIA

Profesor la Seminarul Teologic din Buzău

ZUGRAVI DIN BUCUREȘTI

BISERICA SF. ILIE RAHOVA.

În biserica Sf. Ilie din Calea Rahovei se păstrează un număr de icoane și de obiecte asupra valorii cărora este bine să ne oprim, pentru a ne da seama că în bisericile noastre, în secolul trecut, un număr de zugravi și-au înșirat operele de artă mai reușite sau mai puțin reușite.

Acestea țin și de dărnicia credincioșilor dar și de posibilitățile materiale ale bisericii.

Prăznicare portative. Învierea Domnului din 1816, «Învierea lui Hristos» (0,232 × 0,175 × 0,09). Factură românească, subiectul de inspirație apuseană: uler pe lemn; Iisus înălțându-se din mormânt, avînd o eșarfă roșie, cu dreapta binecuvîntează, cu stînga ține steagul de biruință de culoare roșie, timbrat cu o cruce de aur.

Îngerul în alb, cu aureolă, guler, cingătoare și aripi de aur, pe capătul lespedei de mormînt, peste care, în diagonală pe fire roșii către cele patru colțuri, sînt așezate peceteile. Mai jos de înger, pe un mal în iarbă, un ostaș roman, îmbrăcat în tunică de aur, strînsă pe corp, vestmînt roșu, pantaloni verzi, jambiere de aur. În stînga poartă scutul, în dreapta sabia, pe cap coif de metal.

Al doilea soldat, situat la capătul celălalt al mormîntului, purtînd sulită și stînd tot jos, îmbrăcat la fel ca cel descris mai sus.

De cealaltă parte a mormîntului și tot în acest capăt, al treilea soldat, în același fel de îmbrăcăminte, cu singura deosebire că aici vestmîntul este de culoare verde, iar pantalonii de culoare roșie, purtînd în dreapta sabie, în stînga scutul și stînd în picioare.

Compoziția bine echilibrată, pe fond verde.

În jurul lui Iisus, flancat de nori ce merg spre cer, lărgind cadrul, fondul mai deschis. Marginile de aur ale norilor par blicuri. Pe margine o ramă îngustă de aur. Jos în stînga, inscripția arătînd anul 1816, în dreapta,

«Mincu zugravu».

Mincu zugravu este amintit de o inscripție, scrisă pe icoana Sf. Treimi adusă de Mitropolitul Ghenadie de la Curtea de Argeș și dusă apoi la Mînăstirea Căldărușani, unde se păstrează și astăzi, fiind inventariată sub nr. 662.

În cuprinsul inscripției :

«Această sfîntă icoană dimpreună cu cele 11 praznice ale tîmplei, s'au făcut cu cheltuiala Prea Sfîntului Părinte Episcop Kiriu Kir Iosif Argeșiu, de ucenicul dascălului Ioan zograful Mincul ticălosul, la leat

1796».¹ A se vedea Victor Brătulescu: Inscriptiile de pe icoanele aduse de la Curtea de Argeș de Mitropolitul Ghenadie, în *Studii Teologice*, an VI (1953) nr. 1-2, p. 156.

Pentru acest zugrav, de fel din Gârdeștii Vîlcii, intervine mitropolitul Dositei Filiti pe lângă Domnul de atunci, Alexandru Moruzi, ca să-l scutească de dăjdii, ca unul care «a învățat copiii meșteșugul zugrăviei, slujind Sfintei Mitropolii și sfințelor episcopii Argeș și Buzău, cu meșteșugul zugrăviei sale». La 17 aprilie 1800 i se dă scutirea.

Un număr de icoane prăznicare portative, pictate pe ambele fețe cu subiecte de sărbători, apropiate una de alta, lucrare de Dragomir zugravul în 1843- 1844 în ulei, se păstrează în cutia anume construită, aflată în altar :

1. a) Nașterea Sf. Ioan

b) Sf. Apostol Petru și Pavel (0,245 × 0,186 × 0, 010), tehnica, ulei pe lemn.

Factura romîno-bizantină. Pentru a-i da mai multă strălucire, zugravul folosește blicuri.

Pe a doua față : «1843» în stînga, iar în dreapta «*Dragomir zugrav*».

2. a) Înălțarea lui Hristos

b) *D.T.T. «Sfinților»* (adică Duminica Tuturor Sfinților), 0,249 × 0,189 × 0,009, ulei pe lemn, factură apuseană.

Sfinții cu aureolă, plutind pe nori. În mijloc, sus, cartea pe masă, Tronul Ethimasiei.

3. a) «*Sf. Athanasie, Sf. c. Antonie, Sf. Chiril*».

b) «*Sf. c. Theodosie, Sf. c. Eftimie, Sf. c. Emilian*». (0,245 × 0,188 × 0,009)

Aceeași tehnică, aceeași factură.

Toate sînt din aceleași an și de același zugrav, judecînd după factură, stil și tehnică.

4. a) «*Sfinții ingeri Mihail și Gavril*»

b) «*Apostol Filip, Sf. Grigorie Decapolitul*» (0,248 × 0,192 × 0,010), ca și cele de mai sus.

5. a) *Sf. m. Vlasie, Sf. m. Haralambie, Sf. m. Theodor Tiron*»

b) «*Tăerea capului Sf. Ioan*», în jumătatea de sus, «*Aflarea capului Sf. Ioan*» în jumătatea de jos a icoanei.

6. a) «*Duminica Florilor*» (sic), Iisus urmat de aposloli cu aureole, în față evrei care îl întîmpină.

b) «*Sf. m. Gheorghe*»

Sf. Gheorghe călare pe cal alb cu coif, înțepînd în gură, un monstru cu patru picioare; cu ghiare, coadă, gît lung și plisc de reptilă.

7. a) «*Sf. apostol Andrei*»

b) «*Sf. mucenică Varvara și Sf. mucenică Filofteia*».

8. a) «*Intrarea în biserică*». Marele preot cu aureolă, Sf. Fecioară cu aureolă, o copilă fără aureolă și părinții Maicii Domnului în dosul ei, «*Sf. Ioachim și Sf. Ana*», purtînd aureolă.

b) «*Sf. m. Ecaterina, Sf. Stelian*»

1. Alături de Mîncu care a zugrăvit icoanele timplice din Valea Danului a lucrat și unul Matei care semnează pe dosul unor praznicare din notă, numele său «*de Matei*» în sensul de a se ști că icoana respectivă este lucrată de el, de Matei, adică.

St. Meteș, *Zugravii bisericilor romînești*, în *Anuarul Com. Mon. Ist., Secția pt. Transilvania 1926-1928*, Cluj 1929, p. 10.

9. a) «Sf. m. Dimitrie» pe cal șarg, împunge cu sulița pe împăratul cu sulița ruptă și scăpată sub picioarele calului.

b) «C. Paraschiva»

«C. Dimitrie Basarabov».

10. a) «Sf. Visarion, S-ta m. Sevastiani»

b) «Inălțarea crucii».

11. a) «Simion» pe stîlp. «D. Ioachim, D. Ana», adică dreptul Ioachim, dreapta Ana.

b) «Nașterea Precisti»

Maica Domnului în leagăn, Sf. Ana în pat sub baldachin, Ioachim alături, în față femeia care servește în casă.

12. a) «Sf. Ioan Botezătorul» și «Sf. ar. Ștefan»

b) Sf. Ioan în haină de păr de cămilă cu mantie și cruce cu eșarfă albă. Sf. arhidiacon Ștefan cu orar și stihar.

b) «Nașterea lui Hristos» Maica Domnului, un cioban și un bătrîn în genunchi.

13. a) «Adormirea Precistii». Iisus purtînd sufletul Maicii sale, apostolii plîngînd.

b) «Schimbarea la față»

Iisus în nori, avînd de o parte pe cei doi (Moise și Ilie, jos, trei apostoli,

14. a) «Sf. Impărați: Sf. Constantin și Sf. Elena» de o parte și alta a crucii.

b) «M. Ion» «D. Pantelimon».

bătrîn tînăr

15. a) «Hristos între dascăli» Pe jeț de aur, dascălii pe trepte.

b) «Orbului», adică Duminica orbului.

16. a) «Sf. 40 de mucenici». În apă dezbrăcați. Deasupra cununile de mucenici. Un ostaș lîngă intrarea într-un turn.

b) «Buna Vestire». Arhanghelul Gavriil pe nori cu aripi și flori albe. Maica Domnului îngenunchiată, cu o carte. Sf. Duh, sus în chip de porumbel.

17. a) «S. trei ierarhi» S. Grigorie, S. Vasile, S. Ioan» în ipostasele cunoscute. Se sărbătoresc la 30 ianuarie.

b) «Primirea în brațe» Iosif și Maria, pruncul Iisus și dreptul Simeon.

Intîmpinarea Domnului se sărbătorește la 2 februarie.

18. a) «Sf. Vasile» «Tăerea împrejur» (Iosif, Maria, Iisus. Marele preot cu satîrul?)

b) «Botezul lui Hr».

19. a) «Dumineca Samarinenței» Iisus la fîntînă cu Samarineanca. Colină, cetate, puț de piatră, găleata.

b) «Dumineca Slăbănogului»: Iisus cu apostolii; slăbănogul pe pat arată locul.

20. a) «S. Nicolae, în jeț», arătat rar în această ipostază

b) S. Elivterie (sic), S. Spiridon, S. Sava».

Dimensiunile variază prea puțin între ele, de aceea am socotit că nu mai este nevoie să le indicăm la fiecare icoană în parte.

Reprezentările de pe ambele fețe sînt apropiate ca dată, una de alta, așa fel ca să fie ușor mînuite de cei ce aveau grija să le așeze pe iconostasul cel mic.

De ex. Sf. Vasile — Tăerea împrejur, Botezul Domnului

1 Ian.

6 Ian.

Sf. Trei ierarhi, (30 ian.) «Primirea în brațe», «Intîmpinarea Domnului (2 Febr.), etc.

Diverse alte icoane.

«*Invierea lui Lazăr*» (0,164 × 0,207 × 0,020)

O icoană cu caracter pronunțat apusean, veștminte simple, aureole de șlach-metal. 𐌆

Lazăr pare într-o barcă.

În colțul din dreapta jos semnătura zugravului,

«*M. Dragomirescu*
1866»,

scris caligrafic cu litere latine.

Maica Domnului îndoliată, (0,184 × 0,132 × 0,014).

Iconiță cu ferecătura de metal slab. Pe marginea de lemn o bandă aurită cu linii în zig-zag prelungit.

Maica Domnului: (0,393 × 0,353 × 0,027)

«*Maica Domnului, Iisus Hristos*» de factură romînească, executată în tehnica ulei, cu aureole și banda din fir de foiță de aur este lucrată cu îngrijire din punct de vedere al coloritului.

Două treimi din fond le ocupă verdele mărginit jos de o bandă lată gălbue. O treime spre partea superioară este zugrăvită pe fond galben.

În dreapta și stînga, în partea superioară, două busturi:

«*Sf. Haralampie*» în veștminte arhieresti, pe fond verde,

«*Sf. ar. Nicolae*» în veștminte arhieresti, pe fond roșu.

Desenul mîinilor Maicii Domnului și ale lui Iisus, ca și desenul piciorului acestuia, greoi tratate.

În dreapta jos semnătura și data :

«1844, *Dragomir zugrav*»

Icoane.

1. *Maica Domnului îndoliată*, (0,248 × 0,205 × 0,015) de factură occidentală, lucrată în tehnica ulei.

În stînga jos, cu litere capitale, numele «*Ana*», iar pe muchea icoanei, în aceeași parte «*Vasilie*»,³ Pe dos, scris de mînă : «*Anca Arion, Sevasta Arion 1865*».

Icoana a aparținut odinioară familiei Arion.

2. «*Sfînta Treime*» (0,255 × 0,250 × 0,015).

Factură realistă (*Dragomir Zugrav*), ulei pe lemn.

Tatăl cu globul și sceptrul, Fiul cu crucea, Sf. Duh în chip de porumbel deasupra; *Maica Domnului* îngenunchiată în mijloc, dedesubt nori și capete de îngeri cu aripioare.

Sub genunchii *Maicii Domnului* un oval albicios înconjurat de trupul unui șarpe, care ține în gură un măr cu frunze.

Jos în oval trei chipuri de îngeri (numai capete) cu aripioare. Deasupra lor scris cu roșu : «*Asia, Eropa*» (sic)

3. *Maica Domnului îndoliată*: (0,236 × 0,248 × 0,025).

Factură apuseană, ulei de lemn. Are calități artistice.

Pe dos nume scrise cu literă cirilică de mînă, din prima jumătate a sec. XIX.

Icoane dăruite de enoriași.

1. *Sf. Grigore Decapolitul*: (0,259 × 0,226 × 0,024).

Factură slavo-bizantină, ulei pe lemn.

2. Probabil *Vasile Serafim* de la care mai întîlnim și alte icoane zugrăvite în 1859.

Sfântul în picioare, văzut de profil, se îndreaptă spre colțul din stînga, de unde Iisus în nori îi trimite binecuvîntarea sa.

Este îmbrăcat în veșminte preoțești, cu sfită, stihar și patrafir.

Dreapta o întinde spre Iisus, cu stînga ține evanghelia. « [образъ] прѣподобнаго вѣца нашего Григоріе Декаполита»,

Adică:

Chipul Prea împodobitului părintelui nostru Grigore Decapolitul;

jos: «ИДЕЖЕ СТЫ МОЩИ ЕГО ЦѢЛОКЪСНО ПРЕБЫВАЕТЪ ВЪ МАЛАМЪ ВАЛАХІИ ВЪ МИТРОКЪ ВЪСТРИЦѢ, ВЪ ПЕШЕРѢ ПРИЛЕЖАЩІИ ПОДЪ ГОРЫ НАРИЦАЕМАМЪ ПАПУША»

Adică:

«Ale cărei sfinte moaște s-au așezat () în Valahia mică (Oltenia) la Mînăstirea Bistrița la Peștera, așezate lîngă colina zisă (?) Păpușa.

Icoane dăruite de enoriași.

A) Sf. Eustație Plachida.

De aceeași factură și de aceleași dimensiuni mai deteriorată însă este icoana care înfățișează pe sfântul Eustatie Plachida și pe fiii săi:

«с. вел. мннка Евстадіа Пак, и чадъ его Агапіа и Теописта»

«Sfîntul mare mucenic Eustatie Plachida și fiii lui, Agapie și Teopist».

În jurul capului gol al Sf. Eustatie Plachida raze roșii ca și în jurul capetelor celor doi fii care poartă coifuri.

Formele corpului se zăresc pe sub tunicile strînse și cu platoșe, la toți trei. Tatăl poartă sabie afirmată de lanț, Agapie sulită, iar Teopist cruce și sulită.⁸

Icoana este dăruită de familia Ștefan Mihăescu, Consilier parohial.

B) «Sf. Er. Alexandru, Sf. Er. Neculae» 0,269 × 0,240 × 0,020

Factură neobizantină (blicuri, aur, banda aurită) nuanță Drago-mir zugrav. În fund munți.

Jos «1839» sau «1858»

Dăruită de familia Gheorghe și Lucia Ionescu fost consilier, ai cărui părinți s-au numit Radu și Alexandra.

Sînt două icoane încadrate într-o ramă aurită.

Prima este «Sfînta Troiță» (0,260 × 0,210 × 0,020).

Factură occidentală, tehnica ulei pe lemn.

Tatăl, Fiul și Sf. Duh, în chip de porumbel cu raze, blicuri, fond galben verzui, faldurile obișnuite în epocă, ondulate nu în cute drepte.

Tatăl și Fiul țin deasupra Maicii Domnului îngenunchiate mitră (fără cruce) cu perle, galon de aur, fond roșu.

Jos în stînga:

«1841»

În dreapta:

«De Matache Rădulescu
zugrav»

A doua icoană:

«Botezu (sic) lui Is. Hs».

Factură occidentală, tehnica ulei pe lemn.

3. Asupra vieții și ilustrării acestei vieți, a Sf. Eustație Plachida a se vedea studiul meu «Elemente profane în pictura religioasă, în Buletinul Comisiunii Mon. Istorice, an. XXVII, (1934), p. 39-47.

Distribuție: Sf. Ioan Botezătorul, Iisus, Hristos, Ingerul.
Jos în dreapta semnătura:

«Matache Zugravu».

Maica Domnului, jalnică ($0,272 \times 0,218 \times 0,026$), icoană pe lemn, cu ramă în relief prevăzută cu două pene în spate pentru menținerea tablei spre a nu se încovoia.

Ferecată în metal care amintește lucrătura la ciocan a meșterilor din secolele trecute, placa totuși a fost ștanțată, către jumătatea secolului al XIX-lea.

Se pare că aceasta ar fi icoana dăruită de Iordache Golescu, fost ministru de Justiție, unei slugi credincioase a lui.

Icoană de factură apuseană, în tehnica ulei, cuprinde două icoane și anume: ($0,610 \times 0,460 \times 0,017$):

a) Sf. Treime, în partea superioară, cu încununarea Maicii Domnului, avînd de o parte și alta pe cei doi arhangheli Mihail și Gavriil ce stau în genunchiați.

b) Sf. Constantin și Elena, de o parte și alta a crucii, flancați de Sf. mucenic Mina și Sf. mucenic Nestor, în partea inferioară și ocupînd cam două treimi din înălțimea icoanei.

În partea dreaptă jos, data și numele zugravului:

«1859, Vasile Zugrav», de sigur Vasile Serafim.

Icoană: *Capul Sf. Ioan Botezătorul*. $0,500 \times 0,280 \times 0,020$.

Factură apuseană, tehnica ulei.

În jurul capului inscripție grecească:

«ἡ ἀποτομή τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ ἁγίου ἐνδόξου προφήτου προδρόμου καὶ βαπτιστῆ ἰωάννου»

»Tăierea cinstitului cap al sfîntului slăvitului profet înainte premergător și botezător Ioan»

Maica Domnului îndoliată ($0,619 \times 0,510 \times 0,023$).

Factură apuseană, tehnica ulei pe lemn.

Prăznicare mari.

«Invierea lui Iisus Hristos» $0,400 \times 0,382 \times 0,025$

Cu ramă marginală.

a) Invierea: Iisus înălțîndu-se din mormînt cu steagul de biruință în mîna stîngă. Ingerul în vestmînt alb, în stînga, țînînd înclinată piatra de pe mormînt, giulgiul pe marginea mormîntului.

Jos, tot în stînga, un soldat roman, cu coif și sulită — căzut la pămînt.

Jos, în dreapta, un personaj cu capul gol, în genuchi.

În latura dreaptă, în perspectivă răsărit de soare. Femeile mironosițe viind spre mormînt.

b) Pe latura cealaltă, icoana hramului.

Sf. Profet Ilie, bust cu raze în jurul capului. În dreapta țîne un cuțit, în stînga un sul deschis, cu inscripția:

«Viu este Domnul și viu este su.....»

Deasupra «Sfînta Treime». Dumnezeu Tatăl cu scepstrul, Fiul cu crucea, Sf. Duh în chip de porumbel cu raze. Tatăl binecuvîntînd pe Ilie.

Icoana brodată pe pînză. Iisus cu cununa de spini și crucea pe umăr.

Jos inscripția brodată în țesătură cu fir gros de culoare neagră:
«Roaba lui Dumnezeu

Maria Boerescu

Maica Domnului cu pruncul. (0,670 × 0,503 × 0,035).

Factură occidentală, ulei pe lemn. Veștminte cu blicuri, cute mari, galon aurit pe marginea veștmintului Maicii Domnului.

În dreapta jos inscripția : «Vasile Serafim Z. 1859».

O bandă aurită pe marginea ramei, cu elemente florale în colțurile de sus.

Mînecuța Maicii Domnului cu galon lat de aur bătut cu perle și cu un safir oval la mijloc.

Pe dosul icoanei inscripția scrisă cu alfabetul de tranziție :

«1859 Martie în 10. Prin osirdia Domnului Costachi»

Sf. Nicolae «S. ier. Nicolae» (0,600 × 0,450 × 0,023)

Factură occidentală, tehnica ulei.

Sf. Nicolae în veștminte arhieresti, bust. În colțurile de sus : Iisus Hristos și Maica Domnului.

Jos în dreapta : «cuptor? 17

1859»

Tablouri pe pînză.

Judecata lui Iisus (0,920 × 0,630).

În colțul din stînga pe jeț aurit guvernatorul «Pilat din Pond». În mijlocul tabloului, sub baldachin, Kaiafa arhieru», cu o filacteră întinsă în față și ținînd de ambele mîini. Pe ea scrie :

«Nu știți ce cereți. Mai bine unul să moară decît să se piarză tot norodul».

În balconul din colțul drept de sus, mulțimile strigă : «....Răstignește-l pre el. Sîngele lui asupra noastră și asupra copiilor noștri».

Filacterele fariseilor, cuprind inscripții numerotate, fiecare pentru fariseul respectiv.

1. «Simon Leprosul». «Să fie supus la pravila ce se cuvine turburătorilor».

2. «Rovoan»: «Dar pentru ce s-au pus pravilele decît să se păzească».

3. «Ahias»: «Pîrișul acesta nu e de dat morții nefiind știut vina lui».

4. «Suvath»: «Nicio pravilă nu poruncește asupra cuiva moartea fără dreptate. Ce dar au greșit omul acesta?»

5. «Romofin»: «Pentru ce s-au pus pravilele dacă nu să păzesc?»

6. «Putifaris»: «Înșelătorul turbură patria și norodul. Vrednic e dar de pierzare».

7. «Rifar»: «Pravilele nu s-au pus fără asupra făcătorilor de rele. Deci să se dovedească greșala omului acesta apoi să se osîndească»

8. «Iosif Aninateul»: «Adevărat urît și necuvios lucru este dacă nimenea din orașul acesta nu poate dovedi pîrile acestui nevinovat».

9. «Ioachim»: «Pentru ce să lăsăm pe bărbatul acesta să se osîndească la moarte drept fiind».

10. «Eieris»: «Deși drept este tot să moară mai vîrtos că pre norod rădică la turburare prin ale lui povățuiri».

11. «Nicodim»: «Oare a noastră pravilă osîndește pre cineva nefiind cunoscută vina lui?»

12. «Diaravias»: «*Dar fiindcă pre norod înșală vrednic de moarte este.*»

13. «Sameas»: «*Să-l concenim (sic) de la noi ca unu ce s-a făcu turburător spre pierzarea patriei.*»

14. «Ravnit»: «*Sau drept va fi sau nedrept dar fiind să nu s-ai supus la pravilele strămoșilor suferit nu este.*»

15. «Iosifat»: «*Să se lege el în legături veșnice, să se păzească*»

16. «Ptolomeos»: «*Dacă nici drept nici nedrept de ce dar zăbovim și nu-l osîndim la moarte sau surghiunului lui.*»

17. «Peras»: «*Mai bine este pre acesta sau la surgunie să se osîndească sau să se trimită la Cesaru.*»

18. lipsește.

19. «Sameh»: «*Așa să ne purtăm ca să ne poată sta nouă împotrivă iar de nu va voi să asculte să se osîndească.*»

20. «Kaiafa»: «*Nu știți ce cereți. Mai bine unu să moară decît să se piarză tot norodul.*»

21. lipsește.

22. «Hotărîrea lui Pilat» «*Pilat din Pond (sic) judecător în Ierusalim, supt prea puternica împărăție chesarului Tiberie a căruia însăși stăpînire să fie bine norocită și veselă, șazînd pre scaun ca să dau hotărîri către toți și la sinagoga Iudeilor făcîndu-se știut judecata ce-i asupra lui Iisus Nazarinean pe carele legat l-au adus Iudeii așa judec fiind că cu graiuri mîndre pe sine fiu lui Dumnezeu s-au făcut și că pre însăși de împărat jidovilor s-au propoveduit el măcar că se trage din proști părinți și au zis că va..... și (templul)..... să se osîndească precum..... împreună între doi tîlhari.*»

In stînga jos scris cu roșu: «*Această însemnare s-au găsit la Viena Austria pe lespede de piatră scrisă și acum s-a dat la lumină la legat 1806 Mai în 30.*»

In dreapta hotărîrii lui Pilat, jos:

«1823 Grigorie..... rîu zu (gravul)»

Ierusalimul. Tablou cu un număr de scene: Răstignirea, Invierea, Iisus Hristos, Maica Domnului, Sf. Gheorghe, Sf. Dumitru, etc.

Calitate inferioară, desen stîngaci, colori țipătoare.

In catalogul colecțiilor Comisiunii Monumentelor Istorice tipărit de Virg. Drăghiceanu în 1912, sub nr. 713/342, la pag. 104, găsim un tablou asemănător, avînd descrierea următoare:

«*Judecata cea sîngeroasă a Iudeilor asupra lui Hristos.*»

«*Reprezentarea mai realistă a judecății lui Hristos, după o planșă tipărită la Viena pe la începutul veacului al XIX, ce a inspirat copii la noi (asupra căreia vezi nr. 537).*»

Ulei pe pînză, 0,87 m. × 1,05 m. Factură realistă. Inscripție: «*Această istorie s-a zugrăvit de mine păcătosul Anastasie, în (orașul) Romanului, la anul 1854.*» Proveniența: Colecțiunile Mitropolitului Parthenie».

537/750 p. 108

«*Se înfățișează scena întrunirii judecătorilor pentru a da sentința contra Mîntuitorului, reprezentat legat, în stînga tabloului. In mijloc sub baldachin, Kaiafa Arhiereul, poartă o bandeletă pe care stă scris: «Nu știți ce sfătuiți, mai bine să moară unul decît să piară tot norodul.*» In stînga Pilat purtînd o phylacteră: «*nevinovat sunt despre sîngele acestuia.*»

Toți judecătorii poartă phylactere conținând sentințele ce vor să dea. Sus în stînga, evreii cer răstignirea.

Ulei pe lemn. 0,57 × 0,76 m. Inscripție: «Acest tipar să g(ă)sește în Viena Austrii în lespede de piatră tipărit, și s-au dat la lumină la leatul 1805, Mai 30, iar acum la leatul 1841, s-au scos după izvod cel tipărit și s-au așezat pe lemn de Dum. Jup. Constantin Ghiță Popescu Olănescu de Ilie Zug».

Pe capacul cutiei cu icoanele prăznicare.

«Aceste 12 ico(a)nițe cu 12 praznice împărătești și cu toți sfinții mari sunt făcute cu cheltuiala robului Dumnezeu Andrei i soția dumnealui Elenca, a fiicei lor.....

.....ajutat de alți creștini.

1844

Dragomir Zograf».

Mai rar ca la o biserică, într-un timp relativ scurt, să se întâlnească atîtea nume de zugravi ca la această biserică.

Cel mai vechi zugrav de aici este Mincu zugravul, de la care ni se păstrează icoana prăznicer datînd din 1816.

Următor lui, apare în 1823, Grigorie zugravul, care prezintă Judecata lui Iisus, după un model din Viena, din 1806.

După 18 ani apare zugravul *Matache Rădulescu*, în 1841. De la acesta au rămas doua icoane: Sf. Troiță și Botezul lui Iisus.

După trei ani, în 1844, găsim pe *Dragomir zugravul*, după cum arată inscripția de pe capacul cutiei cu icoanele prăznicere. A pictat 24 de icoane, din care s-au păstrat 20.

Dela Vasile Serafim, din 1859, care a locuit în casa de peste drum de biserică, tot pe Calea Rahovei, unde urmașul său Anton Serafim a avut atelier de pictură, ne-au rămas 4 icoane.

În acest atelier a învățat și actualul pictor C. Vasilescu gine-rele lui Anton Serafim, frate mai mic al lui Vasile Serafim.

În 1866 apare cu o icoană zugravul Dragomirescu. Pe acesta îl mai întilnim și la alte biserici. El este însemnat și pe icoanele împărătești de la biserica Sf. Gheorghe nou, lucrata în stil baroc către sfîrșitul secolului al XVIII-lea, pe care Dragomirescu le-a reparat fără a le altera însă caracterul lor original.

Prof. VICTOR BRĂTULESCU

STELE FUNERARE CREȘTINE DIN EVUL MEDIU IN MUZEUL DE ANTICHITAȚI DIN BUCUREȘTI

În ograda Muzeului Național de Antichități din București se văd, printre numeroase stele funerare antice, grecești și romane, un număr de cinci pietre curioase; însemnate cu vopsea roșie, ele poartă numerele 292, 293, 294, 295 și 296. În inventarul muzeului sînt trecute ca monumente antice, cu inscripții grecești; desigur, o eroare de înregistrare și o încurcătură de fișe. De la prima vedere, aceste pietre interesează pe cercetător și se exclud singure din rîndul antichităților greco-romane. De mici dimensiuni, adevărate stele funerare, ele se datează ușor, de la sfîrșitul Evului Mediu și au înlocuit crucile obișnuite pe morminte. Poartă toate, executate în relief, atribute de meserii: foale, nicovală și ciocan, foarfeci și cot de măsurat, etc., iar una dintre ele și o figură omenească.

1. Numărul 292: stelă de calcar, înaltă de 101 cm., lată de 46 cm. și groasă de 13 cm. de formă rectangulară. La partea superioară, apar, în colțuri, două roți cu spițe, poate două stele; în mijloc, o cruce cu brațe egale. La stînga crucii, se vede o bardă, iar la dreapta ei o rînda. Se disting, săpate ușor, cinci litere chirilice.

2. Numărul 293: o stelă, de aceeași piatră și de aceeași formă cu precedentă, înaltă de 110 cm., lată de 48 cm și groasă de 16 cm. Poartă la partea superioară două medalioane în relief; pe cel din stînga se citesc literele chirilice IVAN; pe cel din dreapta, literele ROSU (?). Scrisul a suferit din pricina vremii, și nu se citește ușor. O cruce, cu brațele egale și cu marginile în relief, este înscrisă în cîmpul superior al stelei și anume, cu brațul vertical de sus între medalioane și cu brațele laterale sub medalioane. La mijlocul stelei apare un fier de călcat, o pereche de foarfeci și un cot de măsurat.

3. Numărul 294: stelă ruptă în două, executată din același material și de aceeași formă ca nr. 292 și 293. Are o înălțime de 111 cm., o lățime de 53 cm. și o grosime de 11 cm. Este împodobită, în colțurile superioare, cu cîte o stea în șase colțuri, încadrată în cerc ornat cu zimți. Sub acestea, în cîmp, o cruce, în relief ca și medalioanele și, dedesubtul ei, cîteva litere chirilice, care par a da un nume ELAIH (?). O pereche de foarfeci, un cot de măsurat și data 1830 în cifre arabe împlinesc decorul.

4. Numărul 295: nu se păstrează decît jumătatea superioară. Fragmentul este înalt de 65 cm., lat de 44 cm. și gros de 16 cm.; același mate-

rial ca precedentele și aceeași formă rectangulară. Podoabele, scoase în relief cu ajutorul daltei, ne arată două medalioane ornate cu steaua în șase colțuri, un tîmăcop cu vîrfurile în sus și o balanță cu două talgere în echilibru. Talgerul din dreapta este ros de vreme; cel din stînga este împodobit cu o stea închisă într-un cerc zimțat. Deasupra cumpenii balanței, se disting zgîriate și roase de vreme, șase litere cîrîlice, care pentru noi nu au înțeles.

5. Numărul 296: înălțime 102 cm., lățime 44 cm., grosime 10 cm. Medalioanele săpate în unghiurile superioare poartă cîte o stea înconjurată de lamele în relief. Crucea, care ornează cîmpul superior, are brațele tăiate cu traverse; dedesubtul ei, un personaj destul de tînăr, cu capul gol, ține în mîna stîngă un clește (cleștele strînge o bucată de metal), iar cu dreapta izbește cu ciocanul în nicovală. Meșterul a sculptat și o pereche de foale din cele obișnuite la lucrul metalelor. Lucrătorul, înfățișat de profil, întors spre dreapta și foarte atent la ceea ce face, este îmbrăcat cu o bluză scurtă și cu pantaloni largi, prinși în ciorapi lungi. În picioare poartă opinci, și nojițele sînt înnodate pe pulpe. Stela nu prezintă nici un fel de inscripție.

Raportul Polonic din 11 noiembrie 1897, corectat și împlinit de Gr. Tocilescu¹ cuprinde, cu privire la pietrele descrise, următoarea mențiune: «La Visterna, un sat din vecinătate,² am găsit în partea de Ost, pe muchia unui deal, un cimitir foarte curios; aci se găsesc pietre de mormînt, niște lespezi late, pe care sînt în relief reprezentate, sus, o cruce în colțuri prin flori reprezentată; apoi soarele și luna, iar dedesubtul crucii figuri de oameni reprezentînd o meserie oarecare, sau numai instrumente de meserie, — precum una are un cîntar —, la alta se vede un om care lucrează cu foiul (foile de suflat în foc), pe alta o pereche de foarfeci, un cot și un cuțit de croială, pe alta o bardă și o teslă (lemnar) — scrierea pe piatră este chirilică —, deci se vede că a fost o localitate însemnată, unde locuitorii practicau meserii și că aveau oarecare cultură...».

Observațiile cuprinse în acest raport sînt singurele făcute pînă azi cu privire la stelele pe care le studiem. Adăugăm cîteva informații cu privire la Visterna și Ieni-Șala. În cea dintîi localitate, pe dealul Vărăria, s-au găsit fragmente de ceramică tip Gumelnița, ceramică getică și fragmente de vase din epoca romană. La vest de sat, pe o limbă de deal care înaintează în lacul Razelm, se află ruinele unei cetăți romane, numită «Cetatea Peștera». De aici s-au cules fragmente de ceramică romană tirzie, monete de la Traian și Constantin cel Mare. La extremitatea aceleiași limbi de deal există o mică cetățuie romană cunoscută sub numele de «Cetatea Palanca». La Visterna, s-au găsit cioburi romane. Pe un deal stîncos, înalt de 114 m., pe malul Razelmului, la nord-est de Ieni-Șala, se afla o cetate bizantină-genoveză, datînd din epoca stăpînirii bizantine în Dobrogea, și cunoscută sub numele de cetatea Heracleea, cu ziduri groase și înalte și turnuri ieșite în afară. În zidurile cetății s-a găsit o inscripție

1. Manuscris rom. 5131 (Gr. Tocilescu), f. 42 r-v, *Biblioteca Academiei Romine; Catalogul Muzeului Național din București* (București, 1906), p. 37.

2. De comuna rurală Ieni-Șala, jud. Tulcea.

funerară grecească a unui medic, născut la Tomis, ceramică bizantină smălțuită și ceramică veche românească; apoi monete bizantine de la Constantius și Tzimisches, și monete românești vechi de la Petru Mușat.³

*

Stelele funerare de care ne ocupăm aci, sînt nu numai interesante, dar și foarte curioase, fiindcă par cu totul străine tradiției și artei din Țările Românești. Cercetările noastre ne-au dus întîi în sud-vestul Bulgariei. Aci s-au descoperit, acum mai bine de patruzeci de ani, la Koprivștița,⁴ un număr de cruci și lespezi funerare, din seria celor de la Muzeul Național de Antichități din București, sau foarte aproape de acestea, însă mai luxoase, mai artistice și mai interesante.⁵

Cea dintîi este împodobită cu cîte o «coquille» (conque) în colțurile superioare. Ele încadrează vulturul bicefal sculptat în cîmp. Urmează inscripția cu numele defunctului «Jordan» Teodorovici, mort la anul 1829 decembrie 22. Sub inscripție apar, pe jumătatea inferioară a lespedei, trei vite mari cornute, rînduite una în spatele celeilalte (à la file); bita păzitorului și o plantă cu flori împlinesc decorul. În studiul lui Rainov, monumentul se întilnește la pagina 255, unde ni se dă și figura 144, reproducere grafică a acesteia. O a doua stelă înfățișează conca la partea superioară, și cochiliile în colțuri. Inscripția bulgărească dă anul 1839. Sub aceasta, vedem un personaj călare îndreptat spre stînga. În cap are o căciulă cu pană, iar în mîna dreaptă un băț împodobit cu o floare în vîrf.⁶ Cea de-a treia stelă poartă, în cîmpul superior, vulturul bicefal stilizat în chip heraldic. La partea inferioară, se înalță un plop cu coroană conică în trei etaje.⁷ Acesta este așezat la stînga; la dreapta, apare un vas din care se înalță o plantă cu o floare de garoafă în vîrf și flori stilizate cu șase fructe pe ramurile inferioare. Vasul stă pe o casetă joasă cu trei ușițe, la care se distinge bine orificiul cheii; dedesubtul casetei a fost sculptată o cheie așezată orizontal. Sub vultur, inscripția bulgărească amintește numele defunctului, Atanasie Rașcova și anul 1858, în caractere chirilice. O pereche de foarfeci și un cot de măsurat sînt sculptate dedesubt.

3. Datoresc informațiile cu privire la Ieni-Șala și Visterna, profesorului I. Nestor.

4. Coprivștița, localitate situată la 40-50 kilometri, la est de Sofia și la sud de calea ferată Sofia-Kazanlik-Ilivers-Burgas; la nord de Panagioriște, terminus-ul liniei ferate care vine de la Plovdiv. Orașelul păstrează case caracteristice de oameni înstăriți, date de la începutul veacului al XIX-lea. Pe dinafară, spre uliță, ziduri înalte acoperite cu olane și porți de lemn masive închid ograda. Atît zidul cît și poarta sînt încununate cu streșini largi acoperite cu olane. Casa ea însăși, acoperită cu olane, are un parter cu intrarea și ferestrele spre ogradă. Deasupra acestuia se înalță un etaj «en surplomb» din partea străzii și prevăzut cu ferestre mari luminoase.

În interior, odăile mari și spațioase sînt rînduite în jurul unui «hal» central. Un cerdac se înalță deasupra intrării. Acesta este încoronat de o coroană de zidărie cu acoperiș în acoladă.

5. N. Rainov, *Cruci și lespezi funerare de la Koprivștița; studiu*, în limba bulgară, în *Anuarul Bibliotecii Naționale de la Plovdiv*, pe anul 1922, pp. 213 și următoarele; nici o fotografie, însă desene și schițe după monumentele studiate.

6. N. Rainov, *op. cit.*, p. 257, fig. 146.

7. N. Rainov, *op. cit.*, p. 258, fig. 147.

O stelă din anul 1874 este împodobită, la partea superioară, cu o cruce într-o coroană de frunze și flori.⁸ Sub inscripția obișnuită, care ne dă numele defunctului, vedem o pereche de foarfeci și un cot de măsurat. Mai interesantă, stela din 1860,⁹ în care vulturul bicefal este urmat de o inscripție bulgărească în versuri. În partea inferioară, se vede un copac, salcie pletoasă ori plută stilizată în chipul acesteia. Obiectele, însemne ale meseriei defunctului, lipsesc ca și la alte stele le la Koprivștița.

Trei alte stele trebuie încă să fie citate. Cea dintii¹⁰ este datată din anul 1859, și este împodobită cu cotul de măsurat, foarfeci de croitor, un plop stilizat și o garoafă în vasul ei. Cea de-a doua¹¹ poartă vulturul bicefal, cotul de măsurat și foarfecele. La partea inferioară, artistul a schițat și un personal; solul este accidentat în mai multe planuri. Cea de-a treia¹² este ornată, sus, cu o cruce; inscripția ne dă anul 1859. În partea inferioară a stelei vedem un taur și bîta păzitorului. Prin dimensiunile lor superioare și prin arta cu care au fost sculptate, stelele de la Koprivștița prezintă un interes deosebit. Vîrsta lor este inferioară stelelor din Muzeul de Antichități din București; ele prezintă însă inscripții săpate și date precise; se deslușește ușor că au fost anume pregătite și lucrate pentru personajele ale căror morminte le încununează, în timp ce stelele din București par a fi fost lucrate în serie, mai dinainte și pentru o întrebuințare nedeterminată.

*

Copacul și floarea pe deoparte, vulturul bicefal pe de alta, dau un caracter particular stelelor bulgărești. Cel dintii motiv stă în legătură cu arborele vieții, cu arborele Binelui și Răului și cu dendrolatria. Textele religioase ale Chaldeii pomenesc de cei doi copaci cerești, care se înalță la porțile locuințelor zeilor: Arborele vieții și Arborele adevărului. Din Chaldeea și din Siria, tema a trecut în Persia, unde întîlnim iarăși copaci. Unul din ei este «lâoma» sau «hom»-ul, al cărui suc vindecă bolile trupești și sufletești. Prin stofele sasanide, tema a venit la arabi. La musulmani întîlnim copacul «tuba», care umbrește izvoarele fluviilor cerului. Acesta se găsește în arta romanică, în sculptura medievală și în țesături. Cît e vorba despre floare, aflăm crinul ca emblemă a demnității regale la cretani.¹³ Il regăsim în armele Florenței și în armele Franței regale. Pe pietrele mormîntale moldovenești, se văd flori de bujor: cităm ca exemplu, piatra mormîntală a lui jupan Ivan postelnic. Piatra lui maistor Gheorghe, Zugrav din Tricala, este împodobită cu o lălea și cu flori mici, de crucifere. Alte pietre mormîntale din secolul al XVIII-lea prezintă flori de heliantus, lalele, garoafe, viță de vie, ori alte plante, ușor stilizate ori nestilizate. Am arătat, în altă parte, legătura îndepărtată a acestor motive, cu dendrolatria, și stăruința lor, de-a lungul veacurilor, în arta preistorică orientală și în arta creștină.

Vulturii funerari se întîlnesc des la mormintele din Siria și pe monezile din Hierapolis. Pe țărmul Eufratului, la Bilkis (vechiul Zeugma), un mor-

8. N. Rainov, *op. cit.*, p. 259, fig. 148.

9. N. Rainov, *op. cit.*, p. 260, fig. 149.

10. N. Rainov, *op. cit.*, p. 265, fig. 155.

11. N. Rainov, *op. cit.*, p. 266, fig. 156.

12. N. Rainov, *op. cit.*, p. 268, fig. 158.

13. G. Glotz, *La civilisation égéenne* (Paris, 1923), pp. 274-276.

mînt rupestru este împodobit cu portretele a cinci personaje (busturi), cu două acvile și cu un paner împletit. Acvila cu aripile strînse se vede pe frontonul mausoleelor, deasupra intrării grotelor-morminte și pe sarcofagii. Cel mai vechi monument funerar din Siria, împodobit cu vulturi funerari, datează de la sfîrșitul secolului al III-lea înainte de Iisus Hristos. Acesta este mormîntul de la Marissa, în sudul Palestinei. La Palmira s-au găsit «tesere» funerare, care se împărțeau rudelor și prietenilor în ziua înmormîntării. Pe ele vedem cadavrul defunctului și deasupra lui o acvilă cu aripile strînse; ține în ghiare o frunză de palmier și o coroană pe care pare că o așează pe capul mortului.

La origină, acvila a figurat poate însuși sufletul defunctului; în Siria, ea era însă pasărea soarelui. În Orient, în Egipt, soarele era înfățișat sub chipul unui disc înaripat, care a fost înlocuit mai tîrziu de acvilă. Simbolul acesta a ajuns prin sirieni (negustori, călători, călugări) în Apus și la Roma, unde apare pe mormintele din epoca imperială.¹⁴

Vulturul bicefal se întilnește pentru prima dată pe un foarte vechi cilindru chaldeean și a fost considerat, în cazul acesta, drept blazonul orașului Sirpula, unul din cele mai vechi orașe ale Chaldeii. E o acvilă mare, care-și înfige ghiarele în spatele unui leu. În arta vechiului Orient, acvila e pasărea nobilă care însoțește pe rege, stăpînește pe leu și ajută pe Hercule chaldeean, în lupta lui contra monștrilor. Imaginea aceasta, care avea, pentru popoarele Asiei, un înțeles religios, se regăsește la Hitiți. Aceștia au primit arta lor din văile Tibrului și Eufratului, și monumentele pe care ni le-au lăsat în Capadocia amintesc des de Chaldea. În Capadocia, a fost sculptată acvila bicefală pe stincile de la Pterium. Acvila bicefală se vede și azi pe turnurile musulmane de la Diar-Bekir, vechea Amida. Turcii seldjucizi au sculptat-o pe poarta de la Konia, capitala lor. Prin mijlocirea țesăturilor, simbolul acesta oriental a ajuns în Franța. La Sens, vedem astfel o stofă de culoarea purperei violete, exemplar bizantin din secolele IX-X, împodobită cu acvila bicefală, fără îndoială un vechi model sasanid. În bătălia de la Lepante, drapelele lui Don Juan de Austria erau împodobite cu acvila bicefală, pe care o avuseseră și turcii, odinioară, pe drapelele lor.¹⁵

*

Stelele bulgărești au un caracter comun cu stelele bucureștene, și anume figurile și instrumentele de lucru. Stelele bulgărești sînt însă mai variate. Întilnim mai multe figuri, chiar și un călăreț, destul de solemn. Inscricții scurte arată numele defunctului și data morții. Întilnim însă și inscripții de laudă, în versuri. Aflăm, în sfîrșit, și un peisaj. Materialul este de mai bună calitate, a fost întrebuițată și marmora; iar meșteșugul sculptorilor este superior. Oamenii și animalele sînt desenate cu o linie, care nu-i lipsită de viață și de înțelegere. Aceasta arată întii o evoluție și, în al doilea rînd, o tradiție vie încă la începutul celei de-a doua jumătăți a secolului al XIX-lea.

Stelele bucureștene sînt de mici dimensiuni și relativ sărăcicioase; se vede că n-au fost făcute pentru o anume persoană. Una singură pare a

14. F. Cumont, *L'aigle funéraire d'Hiérapolis et l'apothéose des empereurs*, pp. 40-71 (passim); în *Études syriennes*, Paris. 1917.

15. E. Mâle, *L'art religieux en France au XII-e siècle*, pp. 350-351.

purta un nume sculptat; celelalte au numai inscripții cirilice «zgîriate» neîndemînatec, în grabă, și pare că și întru tîrziu. Exemplarele din Muzeul de Antichități din București, sînt stele așezate la căpătîiul mortului. Ele înlocuiesc crucile și ne amintesc, prin temele lor particulare, pietre mormîntale din Moldova. Acestea ne pot ajuta să și lămurim originea acestor monumente caracteristice.

Cea dintîi se păstrează în muzeul Ciurea din Fălticeni. Este din nefecire trunchiată. Poartă, în cîmp, un scut de formă particulară, împodobit la partea superioară cu arborele vieții, care pare a fi figurat pe un coif, sau o coafură oarecare. Dedesubtul acestui motiv, vedem o pereche de foarfeci deschise cu o stea între cele două lame. Fragmentul de inscripție marginală, cit este păstrat, ne dă în limba latină cuvintele: «QUONIAM ELEGI...». Data a fost săpată în cifre arabe: cele din stînga foarfecilor s-au ros de vreme; cele din dreapta nu ne dau decît zecile și unitățile... 66. Monumentul poate fi datat, după caracterul literelor și al săpăturii, din a doua jumătate a veacului al XVII-lea. Inscripția latină ne arată că piatra a acoperit mormîntul unui personaj de rit romano-catolic și de neam foarte probabil german; ea a fost adusă de la Baia, oraș de întemeiere germanică.

O a doua piatră mormîntală aflată în Muzeul Național din București, înfățișează, la partea inferioară, într-un cadru rectangular, un caliciu (potir) încadrat de două stele și o hostie deasupra acestuia. Inscripția latină cuprinde următoarea mențiune: «SUB HOC LAPIDE IACET REVERENDUS PATER FRATER CHRISTOFFERUS DE LOVICZ, ORDINIS MINORUM CONVENTUALIUM SANCTI FRANCISCI OBIT A. D. 1634 IN MENSE IANUARI 23 DIE REQUIESCAT IN PACE.¹⁶ Caliciul și hostia au fost de bună seamă sculptate în legătură cu calitatea călugărească și preoțească a defunctului. Tot în Muzeul Național din București, o a treia piatră, ruptă în trei bucăți, este ornată cu două garoafe stilizate și două coarde de viță cu foi și struguri. Ele încadrează o cruce gamată în care apare o cruce treflată;¹⁷ la bază se disting rădăcinile «lemnului» crucii. La partea inferioară a cîmpului, un cadru rectangular închide un tirnăcop, o casma și două ale instrumente de lucru nedeslușite din pricina uzurii pietrei. Inscripția cuprinde următoarele cuvinte: «HIE LIET GEORGIUS SCHMIT NE...N IN HERN FECI C/R/ISTANUS A.D. 158... Cifra unităților nu se mai vede. Mai veche încă, fiindcă este datată din anul 1651, și ruptă în două bucăți, aflăm a patra piatră mormîntală care amintește bine decorul precedentei. Regăsim astfel cele două flori stilizate și coardele de viță cu frunze și struguri, precum și crucea treflată înscrisă în crucea gamată. În partea inferioară a lespezii, în cîmp, un scut de formă particulară închide o casma cu ureche și un cosor de tăiat vița. Pe casma apare șters un motiv nedefinit. Inscripția latină cuprinde următoarele cuvinte: «QUIS SUB HAC PETRA QUIESCIT FORTIS ATLETA NICOLAUS... QUI MORTUUS... FUIT ANO... 1561.¹⁸ Acest din urmă monument a fost adus la București din același loc și cele ce preced, adică de la Baia, oraș de întemeiere germanică. Alte pietre asemenea s-au risipit de

16. *Bul. Com. Mon. Ist.*, fasc. 67 (1931), p. 4, fig. 9.

17. *Bul. Com. Mon. Ist.*, fasc. 67 (1931), p. 4, fig. 7.

18. *Bul. Com. Mon. Ist.*, fasc. 67 (1931), p. 2, fig. 3.

vreme ori zac ascunse și necercetate printre ruinele minăstirii din Baia și prin alte localități.

*

Documentele studiate, pietrele mormintale din Moldova, îndeosebi, se leagă limpede de originile apusene ale vechii arte românești. Ele amintesc, în primul rând, sarcofagiile romanice de la Argeș, al căror caracter occidental medieval este evident. Acestea ne aduc aminte, la rîndul lor, de sarcofagul de piatră al lui Mircea cel Bătrîn, de la Cozia. Săpat și organizat, în interior, potrivit formelor cadavrului, cu loc pentru cap, cu spațiu lărgit pentru umeri însă îngustat spre mijloc și spre picioare, sarcofagul se integrează printre monumentele apusene de acest fel, datate din secolele XII, XIII și XIV. Pe de altă parte, la Minăstirea Bistrița, în Moldova, sicriile lui Alexandru cel Bun și al doamnei Ana, au fost așezate pe paturi de fier, și așa au fost închise în gropi zidite și bolțite anume. Pietrele mormintale cu figuri sculptate, adevărați «gisants» occidentali sînt apoi caracteristice și destul de numeroase în Muntenia. Cităm pe aceea a lui Radu Negru de la Argeș și piatra socotiță a spătarului Udriște Năsturel, păstrată tot la Muzeul Național din București; înrudite de aproape cu acestea, piatra mormintală a lui Radu de la Afumați și aceea a lui Albu Golescu, care sînt împodobite cu figuri equestre, precum și piatra din biserica cimitirului din Stănești (Vilcea), pe care a fost sculptată o scenă de bătălie, toate acestea datate din veacul al XVI-lea și începutul veacului al XVII-lea.

Tradiția occidentală stăruie de altfel de-a lungul veacurilor în Transilvania, unde se păstrează figurile de «gisant» și baso-reliefuri ale Huniazilor din catedrala romano-catolică din Alba-Iulia, și în Muntenia, unde găsim mormintele înalte, zidite și acoperite cu pietre sculptate în stil baroc de la Minăstirea Arnota din județul Vilcea (mijlocul veacului al XVII-lea), precum și alte exemple mai tirzii. Mormintele organizate după moda occidentală și adăpostite de baldachine de piatră ori de marmoră, cu arcade ogivale și cu ornamente gotice, ori de stil flamboyant, nu lipsesc nici în Moldova, unde din veacurile XV și XVI se păstrează acela al logofătului Șendrea de la Dolheștii Mari, al logofătului Tăutu de la Bălinești, al logofătului Arbore de la Arbora, și al domnitorului Alexandru Lăpușneanu de la Minăstirea Slatina. Tot apuseană este și moda portretelor brodate: acela al doamnei Maria, soția lui Ștefan cel Mare (Minăstirea Putna), al lui Simion Movilă de la Sucevița, care sînt împodobite cu figuri de «gisant», și acelea ale lui Ieremia Movilă, Vasile Lupu, Doamnei Tudosca și al principelui Ioan, care se înscriu într-o categorie bogată și mai complexă de portrete înfățișînd personaje în viață. Pe acestea le regăsim în adevăr, în numeroase exemplare, pictate ori brodate în Moldova și în Muntenia începînd din veacul al XV-lea pînă în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, pe pereții bisericilor și ai palatelor, în icoane, la picioarele Mîntuitorului, ale Maicii Domnului ori ale unor sfinți, în miniaturi de manuscrise, pe vâluri brodate și pe poale de icoane, în orfevrărie bisericească și aiurea.

Stelele funerare de la Muzeul Național de Antichități din București și stelele de la Koprivștița se leagă, am arătat, printr-un singur motiv, și și anume prin arborele vieții, figurat sau limpede sau numai sub forma «lemnului crucii», de pietrele mormintale de care am pomenit. Printr-un al doilea motiv, acesta de ordine esențială, reprezentarea instrumentelor de

meserie, ele se diferențiază însă și formază o categorie aparte. Am exceptat de la această observare figurile omenești, fiindcă acestea se găsesc sub o formă ori alta și pe pietre mormintale.¹⁹ Inscriptiile latine și numele germanice, precum și locul de origină ale celor mai multe din ele, ne duc în nordul Moldovei într-un mediu germanic, și anume pînă în veacul al XV-lea. De bună seamă au existat și altele mai vechi, care nu s-au păstrat. Stelele funerare din București și Koprivștița au o particularitate care le desparte de pietrele mormintale, și anume însuși faptul de a fi stele destinate să fie înfipte vertical la căpătîiul mortului în locul crucii. Iar stelele bulgărești prezintă și un al doilea caracter particular, și anume vulturul bicefal, în privința căruia am dat mai sus un număr de lămuriri.

I. D. ȘTEFANESCU

București, iulie 1953.

SCENE DIN VECHIUL TESTAMENT, SIMBOALE ALE JERTFEI EUHARISTICE IN PICTURA BISENICEASCĂ A ȚĂRILOR ROMINE

În Biserica creștină simboalele au de îndeplinit un mare rol, întrucît prin ele putem intra în relație cu Transcendentul. Simbolul = τὸ σὺμβολον, este semnul prin care se exprimă o idee, un adevăr religios,¹ ori o Taină a Bisericii. El nu este o realitate pentru sine, ci totdeauna în funcție de altă realitate pe care vrea s-o exprime. «El e o scară care ajută spiritului să urce la realitatea simbolizată».² Deși simboalele au forme văzute noi, însă, prin ele, trebuie să înțelegem pe cele nevăzute. Deși sînt materiale, noi trebuie să înțelegem pe cele spirituale. Poporul lui ce trăia sub «umbră Legii», nu-i puteau fi descoperite Marile Taine decît prin aceste semne accesibile minții, dar care prevesteau cele viitoare. Marea și dumnezeiasca Taină a Sf. Euharistii, prin care omul intră în comuniune cu Dumnezeu, nu putea fi prezentată poporului ales, fiind încă la vîrsta prunciei, decît tot prin simboale. Și, lucru de subliniat, însuși Dumnezeu le-a revelat. El a primit jertfa lui Abel, iar pe a lui Cain a lepădat-o; El a poruncit ca Isaac să fie adus ca jertfă; El a rînduit înjunghierea mielului pascal, etc. Mai mult, simbol al Sf. Euharistii a fost văzut de Părinții apostolici și în acea «funie roșie», pe care trebuia s-o lege la fereastră păcătoasa Rahab:³ Singele Domnului în care vor găsi mîntuire toți care cred și nădăjduiesc în Dumnezeu».⁴

Toate simboalele și, în ceea ce ne interesează acum, ale Sfintei Euharistii, revelate în Vechiul Testament, au fost tlcuite mai întîi, începînd cu Inaintemergătorul care L-a arătat pe Domnul întregii lumi, strigînd: «Iată Mielul lui Dumnezeu, care ridică păcatul

19. În Poitou (Franța), se văd, în cîte un cimitir, pe capacele prizmatice ale sicriilor de piatră, înfățișate în sculptură, insignele profesiei defunctului. Obiceiul nu pare, acolo, mai vechi de sfîrșitul secolului al XXV-lea; vezi M. de Cumont, *Cours d'antiquités monumentales*, t. VI, pp. 313-314.

*) Această lucrare pentru titlul de magistru a fost întocmită sub îndrumarea Dl. Conf. I. Barnea, care a și dat avizul să fie publicată.

1. Hr. Andrusos, *Simbolica*, traducere din limba greacă de Prof. universitar Iustîn Moisescu, Craiova, 1955, p. 9.

2. Vezi: *Simbolul ca anticipare și temelie al posibilității icoanei*, în rev. «Studii Teologice», nr. 7-8, sept.-oct. 1957, p. 431.

3. Iisus Navi, II, 18.

4. *Epistola I-a a lui Clement către Corinteni*, în «Scrierile Părinților Apostolici, dimpreună cu Așezămintele și Canoanele apostolice», trad. de Pr. Ioan Mihălcescu, Ec. Matei Pîslaru și Ec. G. N. Nișu, 1927, p. 103.

lumii». ⁵ Odată descoperit, cine este acel «Miel» — prin El lumină a răsărit tuturor celor ce locuiau în întuneric și «în umbra morții». ⁶

Din activitatea de propovăduire, atît prin viu grai, cît și prin scris, desfășurată de Sf. Apostoli, Părinții Apostolici și Sf. Părinți, a rezultat că aceste simboale, precum și tălcuirea lor, au trecut și în artă, ilustrînd sfințele biserici și învățînd pe credincioși să citească în ele adinca lor semnificație.

În expunerea de față vor fi trecute în revistă numai acele scene din Vechiul Testament, care sînt reprezentate în pictura bisericească a Țărilor Romîne, ca simboale ale Jertfei euharistice. Ordinea expunerii va fi impusă de ordinea în care aceste scene apar în înșiruirea Cărtilor Vechiului Testament.

1. *Jertfa lui Abel (Facere IV, 3-8)*. La Moldovița (1537), în scena în care e reprezentată «Învieerea Domnului», pe lângă Adam și Eva ieșiți din morminte, David, Solomon și Sf. Ioan Botezătorul, se vede Abel cu o mină apucînd de mandorla. Numai Abel, ca primul drept și martir, putea să aibă această îndrăzneală. ⁷ La Sucevița (1595), în nartex, e reprezentat Abel arătînd capul unde l-a lovit fratele său; ⁸ lauciderea lui Abel de către Cain, înfățișată în biserica din Budești-Susani, este adăugată și inscripția «O dulcele fratele meu, pentru ce ai scos din trup sufletul a meu». ⁹ Aceeași scenă se află zugrăvită și la bisericile din Bîrsana, ¹⁰ Văleni ¹¹ și Ieud. ¹² În exonartexul catedralei Patriarhiei, «monument de arhitectură înălțat către mijlocul veacului al XVII-lea», ¹³ în colțul nord-vestic de sus, sînt reprezentate scene din viața lui Adam și a Evei, între care: Cain și Abel aduc jertfă lui Dumnezeu, Cain ucide pe fratele său, Adam și Eva plîng pe Abel, Adam ridică pe umerii săi pe Abel cel omorît.

Sfinții Părinți au văzut în Abel o «figură a Domnului Iisus», ¹⁴ de care el s-a apropiat prin viața lui nevinovată, viață de păstor, jertfa lui bine primită,—pentru că el aducea «din cele întîi născute ale oilor sale»,—și mai cu seamă prin moartea lui pentru dreptate. Mîntuitorul amintește «singlele lui Abel celui drept», ¹⁵ iar Sf. Pavel lămurește sensul jertfei lui. ¹⁶ Dar și mai clar citim că jertfa lui Abel simbolizează jertfa euharistică, în rugăciunea tainică a preotului, după ce pune Sfințele Daruri pe Sf. Masă: «Căutînd spre noi, Dumnezeuule, privește spre slujba aceasta a noastră și o primește pe dînsa precum ai primit darurile lui Abel...» ¹⁷

2. *Darurile lui Melchisedec (Facere XIV, 18-20)*.

Melchisedec, rege al Salimului și preot al Dumnezeului Celui Prea Înalt, aducînd lui Avraam pîine și vin, a preînchipuit Sf. Euharistie, instituită de Mîntuitorul la Cina cea de Taină. David proorocește: «Zis-a Domnul Domnului meu»... «juratu-s-a și nu-i va părea rău: Tu ești preot în veac după rînduiala lui Melchisedec». ¹⁸ Sfințul Pavel face un amplu comentariu, ¹⁹ dovedind că Melchisedec este chipul lui Hristos, Preotul care va aduce jertfa cea nesingeroasă, cu pîine și cu vin. De Melchisedec se face pomenire și în cîntările Triodului: «Preotului lui Dumnezeu și împăratului celui înstrăinat între oameni de viața lumii, urmează, adică: închipuirii lui Hristos». ²⁰

5. Ioan I, 29.

6. Isaia IX, 1.

7. Paul Henry, *Les églises de la Moldavie du Nord, des origines à la fin du XVI-e siècle*, Paris, 1930, p. 183, pl. XX.

8. *Ibidem*, p. 266.

9. V. Brătulescu, *Biserici din Maramureș*, B.C.M.I., anul XXXIV, Fasc. 107-100, 1941, p. 33, fig. 42.

10. *Ibidem*, p. 78, fig. 116 și fig. 116 a.

11. *Ibidem*, p. 81, fig. 121.

12. *Ibidem*, p. 125, fig. 208.

13. I. D. Ștefănescu, *Monumente de artă religioasă din București*, II, în rev. «Glasul Bisericii», an. XV, mai, nr. 5, 1956, p. 257.

14. Nicodim, Mitropolitul Moldovei și Prof. I. D. Ștefănescu, *Biblia ilustrată*, Tip. Sf. Mînăstiri Neamțu, 1936, p. 138.

15. Matei XXIII, 35.

16. Evrei XI, 4.

17. *Dumnezeieștile Liturghii*, Tip. Cărtilor Bisericești, București, 1950, p. 178-179.

18. Psalm 109, 1 și 4.

19. Evrei VII, 1-21.

20. *Triodul*, Tip. Cărtilor Bisericești, București, 1930, p. 415.

Darurile lui Melchisedec fiind un simbol atât de evident al Sf. Euharistiei, au fost reprezentate în pictură, din cele mai vechi timpuri, ca, de exemplu, într-un mozaic la Santa Maria Maggiore, în Roma,²¹ sau la Sf. Apolinarie în Classe, lângă Ravenna.²²

În pictura bisericească a Țărilor Române întâlnim reprezentarea lui Melchisedec în pictura exterioară a absidei principale de la Mănăstirea Voroneț (1547)²³ și anume, în șirul proorcilor zugrăviți în dreapta Sfintei Fecioare. Șirul începe imediat cu Melchisedec, Moisi, Solomon, Ezechiil, Iona, Daniil, etc. Melchisedec este înfățișat cu un corn și o pâine în mâini. Faptul că este așezat imediat în dreapta Sfintei Fecioare, înaintea lui Moisi, este datorită, «fără îndoială, înaltei semnificații euharistice».²⁴ În alte părți, ca de pildă la biserica din Budești-Josani, vedem zugrăvită inscripția «Tu ești preot în veac, după rânduiala lui Melchisedec».²⁵

3. Jertfa lui Avraam (Facere XXII, 1-13).

Avraam jertfind pe unicul său fiu, Isaac, este una dintre scenele Vechiului Testament, cu cea mai largă răspîndire în pictura bisericească a Țărilor noastre. Locul, unde s-a reprezentat altarul și aici, îndeosebi la proscomidie, ca de exemplu în bisericile Băli-nești (primele decenii ale sec. XVI),²⁷ Voroneț,²⁸ Mănăstirea Dobrovăț,²⁹ La biserica din Strehaia (sec. XVI), jertfa lui Avraam e pictată pe iconostasul (timpla) de zid, pe partea dinspre răsărit, către Sf. Masă.³⁰ În același loc e reprezentată scena și la Sf. Nicolae din Cerneți.³¹ La Popăuși se află una dintre scenele cele mai dezvoltate ale sacrificiului lui Avraam,³² care se aseamănă foarte bine cu cele de la Catoliconul Lavrei, de la Kutlumus (Athos), de la Arilje și Gracanica (Serbia).³³ În altar sînt reprezentate scene ale jertfei lui Avraam și la bisericile ardeleni din Giulești³⁴ și Budești-Josani.³⁵ La Cozia (sec. XVII), în biserica principală Jertfa lu Avraam este reprezentată de trei ori: odată în altar, într-o nișă în unghiul sud-estic și de două ori în exterior.³⁶ În biserica domnească din Tîrgoviște scena apare în naos, la vest.³⁷ În sfîrșit, la Mănăstirea Govora (sec. XVIII) o aflăm iarăși în absida principală. Se pot observa: altarul, focul aprins, îngerul și berbecul între mărăcini.³⁸

Actul de supunere al lui Avraam față de porunca lui Dumnezeu, de a-și sacrifica unicul fiu, a fost considerat întotdeauna ca un simbol al Jertfei euharistice. Sfîntul Barnaba scriind despre acest lucru, se exprimă: «...pentru că avea de gînd ca El însuși să aducă jertfă pentru păcatele noastre vasul duhului (său = adică trupul său), ca să se împlinească preînchipuirea din persoana lui Isaac, care a fost pus pe altarul de jertfă».³⁹ Clement Alexandrinul vorbește despre aceeași simbolizare: «El este Isaac — se poate înțelege și astfel —, căci este întrupiparea Domnului, copil și fiu totodată, numai că era fiu al lui Avraam, cum și Hristos e Fiul lui Dumnezeu, el a fost menit ca jertfă ca și Domnul. Numai că n-a fost culeasă jertfa, ca a Domnului, ci Isaac s-a suit numai pe rugul ierurgiei, precum și Domnul s-a suit pe lemnul Crucii. Se știe bine că Isaac n-a

21. Nicodim, Mitr. și I. D. Ștefănescu, *op. cit.*, pl. XVIII, p. 139.

22. I. D. Ștefănescu, *L'illustration des Liturgies dans l'art de Byzance et de l'Orient*, extr. de «L'annuaire de l'Institut. de Philol. et d'Histoire orientale», Bruxelles 1932-1933, p. 38.

23. *Scurtă istorie a artelor plastice în R.P.R.*, I. Arta romînească în epoca feudală, Ed. Acad. R.P.R., 1957, p. 298.

24. P. Henry, *op. cit.*, p. 232.

25. V. Brătulescu, *op. cit.*, p. 21.

26. P. Henry, *op. cit.*, p. 178.

27. P. Henry, *op. cit.*, p. 198.

28. P. Henry, *op. cit.*, p. 165.

29. I. D. Ștefănescu, *L'art byzantin et l'art lombard en Transylvanie, Peintures murales de Valachie et de Moldavie*, Paris, 1938, p. 97.

30. *Ibidem*, p. 73 și 74.

31. *Ibidem*, p. 86.

32. Idem, *L'illustration des Liturgies...*, p. 54.

33. *Ibidem*, p. 53.

34. V. Brătulescu, *op. cit.*, p. 11.

35. *Ibidem*, p. 21.

36. I. D. Ștefănescu, *Contribution a l'étude des peintures murales valaques, (Transylvanie, district de Vilcea, Tîrgoviște et region de Bucarest)*, Paris, 1928, p. 21 și 22.

37. *Ibidem*, p. 49.

38. Idem, *ibidem*.

39. *Epistola lui Barnaba*, în «*Scrierile Părinților apostolici*», *op. cit.*, p. 60.

suferit jertfirea cu suprema pătimire, deși se supusesse poruncii Cuvîntului, deci se arată totodată și dumnezeirea Domnului, deoarece El n-a fost ucis. În adevăr, Iisus a înviat după ființa Lui divină, nesuferind nimic, după cum și Isaac a fost liberat de jertfire». ⁴⁰ Există o izbitoare asemănare între Jertfa Domnului și jertfirea lui Isaac chiar în unele amănunte: Isaac își ducea singur lemnele din care avea să fie zidit rugul, pe care urma să fie înjunghiat, după cum și Hristos și-a dus singur Crucea pe care a fost răstignit. Pentru acest fapt, reprezentarea acestei scene a apărut în iconografie din cele mai vechi timpuri. Încă de la începutul sec. III, în catacomba S. Callisto (Roma), între alte scene care simbolizează Sf. Euharistie se află și «Jertfa lui Avraam». ⁴¹

4. Mielul Paschal (Eșire XII, 5-11).

În unele biserici din Moldova se întâlnește reprezentarea Mielului purtînd nimb și cruce. De obicei scena ilustrează bolta prothesei, ca de exemplu, la Dobrovăț, ⁴² Băilești, Voroneț, Moldovița, Sucevița, ⁴³ precum și în altarele bisericilor Sf. Gheorghe din Hîrlău, ⁴⁴ Sf. Nicolae-Dorohoi, Humor. ⁴⁵

Se știe că Mielul este simbolul Mîntuitorului, care se înjunghie pentru mîntuirea neamului omenesc. Încă dinaintea venirii Lui, s-a proorocit: «...ca o oaie spre junghiere s-a adus și ca un miel fără de glas înaintea celui ce-l tunde, așa nu și-a deschis gura sa»; ⁴⁶ — lucru, pe care neînțelegîndu-l famenul etiopian, Filip apostolul, «începînd de la locul acesta al Scripturii, i-a binevestit pe Iisus». ⁴⁷ Ioan Botezătorul îl arătase de-acum, cînd a zis: «Iată Mielul lui Dumnezeu...». În lumina aceasta Biserica îi cîntă în bucuria învierii: «Ca un mielușel de un an, cununa cea binecuvîntată de noi, Hristos, de voie pentru toți s-a jertfit, Paștele cele curățitoare; și iarăși din mormînt a strălucit nouă Soarele Dreptății, cel frumos». ⁴⁸ În arta paleo-creștină era frecventă reprezentarea mielului ca simbol al Domnului Iisus. Il întâlnim în cele mai vechi catacombe, ca în «criptele Lucinei» din S. Callisto. ⁴⁹ Însă pentru că s-a făcut abuz de reprezentarea Mielului, din binecuvîntate pricini, prin canonul 82 al sinodului quini-sext (692), ⁵⁰ s-a interzis reprezentarea acestei teme în arta Bisericii răsăritene, în Apus nefiind această opreliște.

Se pune problema: Cum de s-a ivit reprezentarea mielului în arta bisericească a Țărilor Romîne? Se poate socoti o împlînzire a severității canonului 82 al sinodului din 692, ori o influență din Italia? Unii tăgăduiesc și una și alta, socotînd că reprezentarea Mielului ar fi o supraviețuire în Balcani a temeii paleo-creștine, motivul găsindu-se la Perustica în Bulgaria, ⁵² sau și la Athos. Se crede însă, că e vorba mai curînd de o influență occidentală, venită din «mediul catolic al Ungariei, sau Poloniei vecine». ⁵³ Însă trebuie remarcat, că deși este o influență occidentală, totuși «această scenă primește întrebuințarea pe care n-o avușese niciodată în arta occidentală și anume, ilustrează nu vreun

40. *Pedagogul*, trad. de Dr. Nicolae I. Ștefănescu, București, 1939, p. 47; vezi și în Triod, în «*Canonul cel Mare*»: «Înțelegînd de Isaac, ticăloase sultelet al meu, că s-a jertfit cu taină jertfă nouă Domnului, urmează voinței Lui», p. 414.

41. I. Barnea, *Arhitectura și pictura monumentelor funerare paleo-creștine*, Curs dactilografiat, Institutul Teologic de grad universitar, București 1957, p. 3.

42. I. D. Ștefănescu, *Les peintures du monastère de Dobrovăț, Mélanges Charles Diehl*, II-e volume Art, Paris, 1930, p. 188.

43. Idem, «*Arta balcanică*» și *arta religioasă a Țărilor Romînești*, extras din «*Revista Istorică Romină*», vol. XIII, Fasc. III (1942-1943), București, 1943, p. 10.

44. Idem, *L'art byzantin et l'art lombard...*, p. 86.

45. Diac. Dr. I. Barnea, *O temă de iconografie «occidentală» în pictura bisericilor moldovenești*, în rev. «*Biserica Ortodoxă Romină*», an. LXIII, nr. 4-5, aprilie-mai, 1945, București, p. 107.

46. Isaia LIII, 7.

47. Fapte VIII, 35.

48. *Pentecostarul*, Ed. Institutul Biblic de Misiune Ortodoxă, ed. V, București, 1953, pag. 8.

49. I. Barnea, *Arhitectura și pictura monumentelor funerare*, p. 2.

50. Idem, *O temă de iconografie «occidentală»...*, p. 107.

51. P. Henry, *op. cit.*, p. 163.

52. I. D. Ștefănescu, «*Arta balcanică*» și «*arta religioasă*»..., p. 10.

53. Diac. Dr. I. Barnea, *O temă de iconografie «occidentală»...*, p. 107.

text din Evanghelie sau Apocalipsă, ca de obicei, ci altele din Liturghie, ori în legătură cu săvîrșirea Jertfei fără de sînge a acesteia». ⁵⁴

5. Mana în pustie (Eșire XVI, 14-15).

Poporul israelit trecînd Marea Roșie și isprăvind rezervele de hrană, Dumnezeu i-a hrănit cu mana, ce cădea pe fața pămîntului «ca grindina». Aceasta nu era o piine obișnuită, după cum stă scris: «Te-a smerit, te-a pedepsit, te-a poamea și te-a hrănit cu mana pe care nu o cunoșteai și pe care nu o cunoșteau nici părinții tăi, ca să-ți arate că nu numai cu piine trăiește omul, ci că omul trăiește și cu tot cuvîntul ce iese din gura Domnului». ⁵⁵ Referindu-se la această mană, cu care au fost hrăniți evreii în pustie, David cîntă: «Și a poruncit El norilor de sus și a deschis porțile cerului și le-a plouat mană să mîncească; dat-a poporului Său piine cerească; piine îngerească a mîncat omul...» ⁵⁶ Mîntuitorul înlătură ispitirea diavolului cu cele scrise în Vechiul Testament: «Scris este, că nu numai cu piine va trăi omul, ci și cu tot cuvîntul ce iese din gura lui Dumnezeu», ⁵⁷ — pentru că să ne îndemne: «Sirguiți-vă nu pentru hrana cea pieritoare, ci pentru hrana ce rămîne pentru viața veșnică, pe care vă va da-o Fiul Omului». ⁵⁸ Și «hrana cea nepieritoare» știm că este Trupul și Sîngele Lui.

Acest lcuru minunat, petrecut cu israeliții în pustie, a fost reprezentat și în artă. În Țările noastre, scena cu căderea manei, o găsim bunăoară la Sucevița, împreună cu căderea prepelitelor, în camera funerară a bisericii, care a primit o bogată decorație picturală, ilustrînd cu multe amănunte viața lui Moisi. ⁵⁹ Se pare că gîndul artistului a fost nu atît pentru a reda semnificația simbolului euharistic, cît pentru a înfățișa viața lui Moisi.

6. Apa din piatră (Eșire XVII, 5-7).

Tot în aceeași cameră funerară a bisericii de la Sucevița și credem că tot cu același scop, pe peretele de la nord, deasupra ferestrei, e reprezentată scena cu Moisi, lovînd cu toiagul stîncă, din care fișnînd apa, ce curgînd, ia înfățișarea unui rîu, din care beau cîțiva însetați. ⁶⁰

În iconografie, scena e veche, deoarece o găsim în catacombe, ca de exemplu la S. Callisto, ș.a., ⁶¹ precum și pe diferite sarcofagii, etc. Și Sfinții Părinți au tălcut că acea stîncă, din care au curs ape pentru adăparea poporului însetat, preînchipuie Jertfa euharistică. În canonul cel Mare, se cîntă: «Cînd a lovit Moisi, sluga Ta, piatra cu toiagul, cu închipuire mai-nainte a însemnat coasta Ta cea de viață făcătoare, din care toți băutura de viață scoatem, Mîntuitorule». ⁶² La fel și Sf. Pavel zice: «Toți au mîncat aceeași mîncare duhovnicească și toți aceeași băutura duhovnicească au băut, căci au băut dintr-o piatră duhovnicească, care avea să vie și piatra aceea era Hristos». ⁶³

7. Strugurele adus de iscoadele Canaanului (Numeri XIII, 24-26).

În strugurele adus de iscoade din țara Canaanului, toți sfinții Părinți recunosc chipul Mîntuitorului Hristos răstignit pe Cruce. ⁶⁴ La Sucevița, pe peretele de vest al camerei funerare, se află reprezentată scena cu întoarcerea iscoadelor care poartă în pîrîngă, struguri mari. Moisi se vede în stînga, iar iscoadele sosesc din dreapta.

În unele din bisericile noastre, cele mai multe în Transilvania, întîlnim tema «Iisus și vița de vie», de obicei zugrăvită în altar: Un strugure atîrnă de coardă, ce crește din coasta Domnului, ca de pildă în satul Șugatag, ⁶⁵ la fel în biserica din Giulești. ⁶⁷ În biserica din Budești-Susani, Iisus însuși stoarc un strugure, iar îngerii țin o cupă în

54. *Ibidem*.

55. Deutoronom VIII, 3.

56. Psalm 77, 23-25.

57. Matei IV, 4.

58. Ioan VI, 27.

59. P. Henry, *op. cit.*, p. 263-264.

60. *Ibidem*, p. 264-265, pl. LVI, 1.

61. I. Barnea, *Arhitectura și pictura monumentelor funerare...*, p. 3.

62. Triod, p. 148.

63. I Corinteni X, 3-4.

64. G. Popescu-Vilcea, *Contribuții la iconografia simbolului Sfintei Euharistii, în rev. «Biserica Ortodoxă Română»*, nr. 1-3, București, p. 97.

65. P. Henry, *op. cit.*, p. 264, pl. LVI, fig. 1.

66. V. Brăulescu, *op. cit.*, p. 14.

67. *Ibidem*, p. 11.

care curge mustul.⁶⁸ Această temă o mai găsim în Slujebnicul Mitropolitului Ștefan al Ungro-Vlahiei (1652-1658),⁶⁹ la proscomidie în biserica Mînăstirii Plumbuita (sec. XVII),⁷⁰ unde un inger stoarce sucul într-o cupă de aur. Reprezentarea acestei scene se întîlnește și într-o icoană pe sticlă din colecția A. Rieder, unde Mîntuitorul avînd în spatele Său Crucea, El însuși stoarce strugurele într-un potir.

Originea acestei scene se află în Occident, unde dezvoltîndu-se, a dus la exagerări, în modul de reprezentare, primînd curioasa denumire de «Teascul de taină = «Le pressoir mystique», ca fiind rod al simbolismului, născut din apropierea celor două texte din Vechiul Testament (Numeri XIII, 24 și Isaia LXIII, 1-3), precum și din expresia Fericitului Augustin că «Iisus este strugurele țării făgăduite».⁷¹ Însă, prin această influență occidentală, duhul ortodox al Țărilor Romîne n-a primit toate temele care s-au dezvoltat în Apus, unde ajunseseră să-L înfățișeze pe Mîntuitorul sub un teasc veritabil, din a cărui presare, sîngele curgînd, preoți și episcopi să-l adune în butoaie.⁷² În schimb, ceea ce s-a luat din Apus, a fost numai «o idee de reprezentare, pe care au creat-o în spiritul de înțelegere al Bisericii Sale».⁷³

8. Șarpele de aramă (Numeri XXI, 8-9).

Scena cu pedepsirea poporului răzvrătit prin mușcare de șerpi veninoși și a înălțării șarpelui de aramă prin care se izbăveau de moarte cei ce-l priveau, este reprezentată în camera funerară de la Sucevița⁷⁴ și la biserica din Rozavlia, printre alte scene din viața lui Moisi.⁷⁵

Că această reprezentare simbolizează Jertfa euharistică, a arătat chiar Mîntuitorul: «Și după cum Moisi a înălțat șarpele în pustie, tot așa trebuie să fie înălțat și Fiul Omului, pentru ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică».⁷⁶ Sfințul Barnaba comentînd textul din Numeri XXI, 8-9, zice: «Și încă odată face Moise închipuire a lui Iisus, — că frebuie să pătimească și că va fi dătător de viață, tocmai El, pe care-L vor socoti că L-au nimicit pe cruce, — cînd a căzut Israil, căci a făcut Domnul, că tot felul de șerpi veninoși să-i muște și ei mureau...». «Deși, în sfîrșit, Moise însuși poruncise: Să nu vă fie vouă ca Dumnezeu nici vreun chip turnat, nici vreunul cioplit, totuși el însuși face un astfel de chip, pentru ca să arate preînchipuirea lui Iisus».⁷⁷

9. Pelicanul de pustie (Psalm 101, 7).

«Pelicanul, care își sîșie pieptul, pentru ca din sîngele lui să-și hrănească puii», simbol al Jertfei euharistice după Fiziolog, deși rar, totuși apare și în arta plastică a Țărilor Romîne. Il vedem reprezentat în ornamentația literelor din Slujebnicul Mitropolitului Ștefan (1653),⁷⁸ în unele biserici neortodoxe din Ardeal, ca de exemplu, Capela

68. *Ibidem*, p. 31.

69. G. Popescu-Vîlcea, *op. cit.*, p. 86.

70. I. D. Ștefănescu, *Mînăstirea Plumbuita*, în rev. «Glasul Bisericii», nr. 10-11, oct.-nov., an. XIV, 1955, p. 639; *Scurtă istorie...*, p. 295.

71. Emile Mâle, *L'art religieux de la fin du moyen âge en France*, Paris, 1925, pag. 116.

72. G. Popescu-Vîlcea, *op. cit.*, p. 104.

73. *Ibidem*, p. 107.

74. P. Henry, *op. cit.*, p. 76, scena 29.

75. V. Brătulescu, *op. cit.*, p. 101, fig. 164.

76. Ioan III, 14-15.

77. *Epistola lui Barnaba*, *op. cit.*, p. 69 și 70.

78. Idem, *Ibidem*, vol. II, p. 160-161.

79. I. D. Ștefănescu, *L'art byzantin et l'art lombard...*, p. 22, pl. VIII, fig. 2, p. 53.

80. Maria Gulescu, *Motivе animale în sculptura decorativă și semnificarea lor simbolică în arta religioasă*, în «Bulet. Com. Mon. Ist.», an. XXXVI, ian.-dec., p. 36, fig. 1, și p. 38, fig. 2.

81. Diac. Dr. I. Barnea, *Legenda pelicanului și jertfa Mîntuitorului Hristos*, în rev. «Biserica Ortodoxă Romînă», nr. 4-6, 1943, p. 25. Vezi și: F. Cabrol et Henry Leclercq, *Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie*, tome 14-e, première partie, Piresc-Porter, Paris, 1938, p. 175.

82. Diac. Dr. I. Barnea, *Legenda pelicanului...*, p. 226-229.

de la Herman, biserica din Dirju (cultul unitarian),⁷⁹ ori în sculptura decorativă ca, bunăoară, la fântâna de la Mănăstirea Vieroș, în capitelurile pridvorului de la biserica Colței din București.⁸⁰ Tema este occidentală, datînd din Evul Mediu, deși pentru prima dată apare în Orient, în Egiptul alegoriei la Akhmîn, vestita necropolă, pe un inel de bronz, pe care pelicanul e înfățișat cum își sfîșie pieptul deasupra puilor.⁸¹ În Fiziolog sînt mai multe variante, în ce chip pelicanul își sfîșie pieptul pentru ca să-și învie puii, însă în realitate el își ciugulește penele moarte, pentru a căpтуși cuibul.⁸²

În tradiția Bisericii, «pelicanul de pustie», cu care s-a asemănat Domnul (Psalm-101, 7), a fost socotit ca simbol al Jertfei euharistice, înțîlnindu-se și în stihurile Prohodului: «Ca un pelican, din rănita coasta Ta, Cuvinte, pre ai Tăi fii, ce-au murit, înviezi acum; picături de viață peste ei picînd».⁸³

10. Alte scene din Vechiul Testament ca simboale ale Jertfei euharistice.

Între reprezentările scenelor din Vechiul Testament, care simbolizează Jertfa euharistică, mai putem aminti: *Rugul arzător* (Eșire III, 2-6), *Cei trei tineri în cuptorul de foc* (Daniil III, 20-26), pe care le aflăm la Sucevița (sec. XVI).⁸⁴ «Focul arzător» ca simbol al Sf. Euharistiei e destul să cităm din Liturghier: «Vrînd să mănînci, o, omule, Trupul Stăpînului, cu frică te apropie să nu te arzi, că foc este».⁸⁵ Iar Sf. Simeon Noul Teolog: «...bucurîndu-mă și cutremurîndu-mă, cu focul mă împărtășesc, iarbă uscată fiind eu și, — străină minunei — mă răcoresc nears, ca rugul de demult, carele ardea neaprinș».⁸⁶ În frescele exterioare de la Sucevița și Voroneț, putem vedea reprezentarea prorocului Isaia țînd în clește *Cărbunele aprins* (Isaia VI, 6-7), care este un simbol evident al Sfintei Euharistii și dese înțîlnit în rînduiala Sf. Împărtășiri, după cum citim: «Ci să-mi fie cărbunele Prea Sfîntului Tău Trup și al Singelui Tău celui scump spre sfîntire».⁸⁷ Iar celui care abia s-a împărtășit i se zice de către preot: «Iată, s-a atins de buzele tale și va șterge toate păcatele tale și fărădelegile tale le va curăți».

Alte scene reprezentate în pictura bisericească și care preînchipuie pe Hristos, simbolînd mai puțin clar Sf. Euharistie, sînt: reprezentarea lui *Iosif vindut de frații săi*, ca de exemplu, la Dobrovăț,⁸⁸ unde îl înfățișează aruncat în groapă, și la Văleni (Maramureș),⁸⁹ unde are loc vînzarea; reprezentarea scenei *«Iisus dormînd»*, ca de exemplu în biserica din Băjești (1666),⁹⁰ etc., ilustrînd texte biblice (Facere XL, 9-11 și Numeri XXIV, 9) și simbolizînd Sf. Euharistie;⁹¹ reprezentările *Cortului mărturiei*⁹² ca, de pildă, cele din altarul bisericii Domnești de la Curtea de Argeș și Sucevița⁹³ ș.a. Ultima dintre aceste scene e socotită de unii a avea legătură cu Jertfa euharistică,⁹⁴ iar de alții că n-ar avea nici o legătură, ci mai curînd că reflectă ideile politice și religioase din epoca dinastiei macedoneene.⁹⁵

*

La încheierea prezentării scenelor din Vechiul Testament care simbolizează Sfînta Euharistie, constatăm, mai întîi că toate au un temei în Sfînta Scriptură și pot fi împărțite în două categorii: una, căreia i s-a arătat o semnificație liturgică (*Jertfa lui Avraam, Mieluș și Iisus și viața de vie*); iar cealaltă (*Jertfa lui Abel, Moisi lovînd stîncă, Șarpele de aramă* etc.), împlinînd un scop didactic, prin ilustrarea primilor strămoși, ori viața lui Moisi.

83. *Triodul*, p. 660.

84. I. D. Ștefănescu, *L'illustration de Liturgie...*, p. 53, pl. XVIII, fig. 1.

85. *Dumnezeieștile Liturghii*, București, 1950, p. 251.

86. *Ibidem*, p. 261.

87. *Ibidem*, p. 254.

88. I. D. Ștefănescu, *L'art byz. et l'art lombard*, p. 99.

89. V. Brătulescu, *Biserici din Maramureș*, p. 84, fig. 127.

90. Teodora Voinescu, *Note asupra curții și bisericii din Băjești*, în rev. «Studii și cercetări de Istoria Artei», nr. 1-2, 1957, p. 81.

91. André Grabar, *La peinture religieuse en Bulgarie*, Paris 1928, p. 257.

92. N. Beljaev, *La figuration de «L'arche d'Alliance» dans la peinture balcanique du XIV-e siècle*, în «L'art byzantin chez les slaves. Les Balkans», premier recueil dédié à la memoire de Théodore Uspenski], Paris, 1930, p. 324. Pl. XLVI.

93. V. Brătulescu, *Curtea de Argeș*, 11 iunie 1941, p. 255.

94. Nicodim, mitropolit, și I. D. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 144.

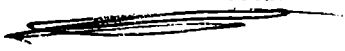
95. N. Beljaev, *op. cit.*, p. 320.

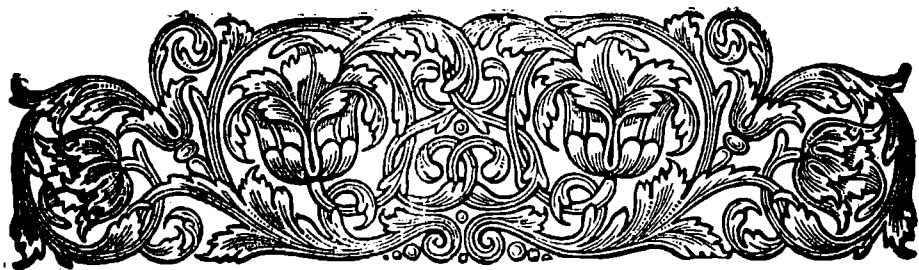
În al doilea rând, în problema influențelor, pe lângă temele venite din sudul Dunării, mai cu seamă din Serbia, constatăm și influențe occidentale în pictura bisericilor din Țările Române și anume, reprezentarea «Mielului» în Moldova; iar scenele Iisus și vița de vie» și «Pelicanul», mai mult în Ardeal și ceva mai puțin în Țara Românească. Nu trebuie trecut cu vederea, că toate aceste influențe apusene au fost, în general, dezbrăcate de modul de reprezentare apusean, fiind acceptată mai mult ideea, care urma să fie îmbrăcată, fie după criteriile de reprezentare ale tradiției bizantine, fie după cele locale.

Deosebirea de interpretare a temelor occidentale, care au intrat în arta bisericească a Țărilor Române, constă în aceea, că în Occident ele ilustrau un text din Scriptură, pe când la noi au fost folosite pentru a ilustra un text liturgic. Reprezentarea «Mielului» sau a temei «Iisus și vița de vie», are loc, îndeosebi, în altarele bisericilor.

În sfârșit, față de influențele apusene, cu formele lor de dezvoltare, e de semnalat puternicul și sănătosul fond bizantin, care stă la baza picturii bisericești din Țările Române.

Pr. CONSTANTIN IOAN

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

POPOARELE LUPTĂ PENTRU PACE ȘI PRIETENIE

Omenirea trăiește în prezent evenimente de o importanță deosebită. Sîntem martorii unor transformări epocale în toate domeniile vieții, — transformări care trebuie să facă viața oamenilor mai fericită, mai bogată în conținut. În ultima vreme, s-au înfăptuit descoperiri cu adevărat excepționale ale științei și tehnicii. Am văzut cum mintea omului liber, geniul său inventiv, poate lucra din plin, pentru a supune forțele naturii încă nestăpînite de om în întregime, poate lupta eficace, pentru realizări care pînă nu de mult păreau de domeniul fanteziei.

Realizarea deosebit de remarcabilă a științei și tehnicii sovietice, care a uimit lumea prin lansarea celui de al treilea satelit artificial al pămîntului, a deschis omului poarta spre studierea cosmosului, a pus la ordinea zilei probleme extrem de complicate, legate de studierea altor planete. De asemenea, realizările medicinei mondiale ne îndreptătesc să credem că boli considerate incurabile, care măcinau în masă mii și mii de oameni, vor putea fi combătute și învinse. Dezvoltarea științei și tehnicii din ultimul timp ne îndreptățește să credem că în curînd vom fi martori la cele mai nesperate realizări ale omului în lupta pentru supunerea naturii.

Este firesc, dacă trăim într-o asemenea epocă, să ne punem întrebarea: oare, toate aceste descoperiri vor putea fi și mai mult dezvoltate, vor putea fi puse numai și numai în slujba apărării vieții omenirii, numai și numai spre binele ei? Pentru ca răspunsul la această întrebare să fie pozitiv, fiecare dintre noi luptă pentru ca într-adevăr omenirea să se îndrepte numai spre un viitor fericit. Sîntem siguri că tot așa cum în trecut dezvoltarea omenirii n-a putut fi împiedicată, nici acum nu va putea fi împiedicată și nici în viitor.

Lupta popoarelor pentru apărarea și consolidarea păcii cunoaște astăzi un nou și uriaș avînt. Care cetățean al patriei noastre, sau care locuitor al țărilor Europei poate fi liniștit cînd știe că monstruoasele arme nucleare urmează a fi puse în mîinile celor ce vor să distrugă civilizația omenească?

Care om care-și iubeste căminul, căruia îi sînt scumpe monumentele milenare ale culturii și ale civilizației, nu este profund indignat de zborurile nesăbuite ale avioanelor încărcate cu bombe atomice și cu hidrogen,

care pot deveni oricînd sursa unui nou război? Războiul sîngeros din Algeria, care durează de mai bine de trei ani, sau situația creată în Orientul apropiat, unde amestecul colonialist în treburile interne ale unor popoare libere merge pînă la pregătirea unei intervenții armate, constituie un pericol serios pentru pacea lumii. Popoarele nu rămîn indiferente, ele sînt adînc neliniștite și îngrijorate de soarta păcii.

Biserica a fost în toate timpurile contra războaielor și pentru instaurarea unei păci durabile în lume, atitudine dictată nu numai de consideratii de ordin moral, ci chiar o temeluieste pe porunca dragostei lui Hristos, «Domnul Păcii». Însăși **Invățătura de credință creștină ortodoxă** (pag. 432-433), spune că «Sfinții Apostoli, de asemenea, îndeamnă pe creștini să trăiască în pace cu toți oamenii, în pacea lui Dumnezeu, care covârșește toată mintea, în pacea lui Hristos, care stăpînește toate inimile».

Iată de ce nu există și nu poate exista o sarcină mai importantă și mai nobilă decît sarcina de a bara calea unui nou război, de a izbăvi popoarele de primejdia gravă care plutește deasupra lor. Tocmai aceasta o cer interesele supreme ale omenirii. De aceea, problema cea mai arăzătoare a zilelor noastre este problema apărării păcii. Năzuința spre pace, conștiința că pacea este bunul cel mai de preț al omenirii, că ea este vital necesară tuturor popoarelor, unește în vremea noastră oameni de diferite concepții. Aceasta este cauza pentru care politica de apărare a păcii dusă de Uniunea Sovietică și de celelalte țări, printre care și țara noastră, se bucură de un înalt prestigiu și de o simpatie fierbinte.

În momentul actual, reazimul cel mai de nădejde al uriașei mișcări contemporane pentru pace, este lagărul unit și puternic, în frunte cu Uniunea Sovietică.

Cu toate succesele înregistrate de forțele păcii în ultima vreme, cu toate că torentul lor năvalnic a cuprins toate continentele, totuși, norii amenințători ai războiului n-au fost risipiți.

Popoarele însă, nu vor să se împace cu primejdia crescîndă a izbucnirii unui război atomic și se manifestă tot mai hotărît împotriva politicii de agresiune. Împotrivirea maselor largi populare față de politica numită «la marginea războiului» a luat o vastă amploare.

Pentru coexistența pașnică a statelor, fără deosebire de sistemele sociale, pentru rezolvarea prin tratative pașnice a problemelor internaționale nereglementate, pentru slăbirea efectivă a încordării internaționale, se manifestă slujitori ai cultelor, organizații, oamenii de cultură și știință, oameni simpli din toate țările.

În prezent, nu numai guvernele țărilor socialiste, dar și multe guverne ale altor state iubitoare de pace, în special ale unor state care s-au eliberat nu de mult, se pronunță pentru tratative menite să contribuie la slăbirea încordării internaționale.

Trebuie să avem în vedere totuși, că — paralel cu creșterea necontenită a forțelor care luptă pentru întărirea păcii și pentru salvarea omenirii de primejdia unui război atomic nimicitor, cercurile din statele imperialiste, care își întemeiază planurile pe continuarea politicii «de pe poziții de forță» și pe pregătirea unui nou război, își intensifică activitatea.

Un asemenea război atomic ar nimici milioane de oameni, ar fi șterse de pe suprafața pămîntului mari orașe și centre industriale, s-ar distruge în mod ireparabil multe monumente de valoare, create în decursul veacurilor prin eforturile omenirii, vaste teritorii ar fi infectate de precipitații

radioactive. Ce ar deveni sfintele noastre locașuri de închinare, ridicate cu trudă de strămoșii noștri, în secole de muncă și sacrificii? Ce ar deveni patrimoniul nostru religios pe care vrem să-l trecem mai departe?

Principala problemă internațională actuală este înfăptuirea unor măsuri care să îndepărteze primejdia de război și să ducă la destinderea și întărirea încrederii între state.

Credincioase politici de apărare a păcii, țările semnatare ale Tratatului de la Varșovia au luat numeroase și importante inițiative, care creează condiții favorabile unei îmbunătățiri a atmosferei internaționale.

Țelurile pașnice ale acestor țări își găsesc cea mai vie expresie în politica lor externă de pace și prietenie între popoare. O ilustrare a acestei politici o constituie noile măsuri comune adoptate în cadrul consfăturii Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia, în vederea micșorării încordării internaționale și întăririi păcii în lume.

Opinia publică mondială a primit aceste mesaje ca o expresie a consecvenței și fermității politicii de pace. S-a dovedit din nou că inițiativele de pace ale țărilor lagărului socialist, în frunte cu Uniunea Sovietică, constituie un factor de cea mai mare importanță, a întăririi forțelor păcii în întreaga lume.

Astfel de inițiative sînt hotărîrea Uniunii Sovietice, cum sînt cele cu privire la încetarea unilaterală a experiențelor cu arma atomică și cu hidrogen, acțiune care a deschis calea spre eliberarea omenirii de primejdia unui război atomic nimicitor, reducerea efectivelor armate de către U.R.S.S. și celelalte țări socialiste, hotărîrea guvernului R.P. Chineze, privind retragerea voluntarilor chinezi din Coreea, planul guvernului R.P. Polone de creare a unei zone denuclearizate în Europa Centrală, propunerea guvernului R.D. Germane cu privire la crearea unei confederații germane, precum și importanta inițiativă sovietică, cu privire la convocarea unei conferințe est-vest la nivelul cel mai înalt.

Aducîndu-și propria sa contribuție la opera de îmbunătățire a atmosferei internaționale, guvernul român a efectuat o reducere substanțială a efectivelor forțelor sale armate, destinînd scopurilor ridicării nivelului de trai al poporului sumele economisite, a acordat o sprijin ferm inițiativelor de natură să slăbească încordarea internațională, să asigure încetarea cursei înarmărilor și înlăturarea primejdiei războiului atomic. Republica Populară Romînă a propus și militează în continuare pentru organizarea unei colaborări multilaterale interbalcanice, în vederea asigurării păcii și securității în această regiune, a inițiat o serie de contacte, a stabilit numeroase legături economice și culturale.

Importante inițiative de pace ale statelor socialiste nu au provocat însă, din partea guvernelor statelor occidentale, ecoul dorit de popoare. Desfășurînd o înfrigurată cursă a înarmărilor, țările N.A.T.O. au cheltuit pentru pregătirile de război, în răstimpul 1950-1957, peste 400 miliarde de dolari. Cu toate că, prin numeroase propuneri, U.R.S.S. a arătat că dezarmarea este posibilă și trebuie realizată, puterile occidentale au dus la impas problema dezarmării. În această situație, tot U.R.S.S. a fost aceea care a indicat singura cale posibilă să scape omenirea de povara cursei înarmărilor. Ea a propus convocarea unei conferințe la nivel înalt, în cadrul căreia să fie examinate, în primul rînd, problemele legate de dezarmare.

Cît de importantă este problema dezarmării în actuala evoluție a situației internaționale, reiese din datele furnizate de oamenii de știință, care arată că o singură bombă cu hidrogen — dintre ultimele tipuri — are o forță de distrugere egală cu întreaga cantitate de bombe aruncate în cel de al doilea război mondial. Dar nu numai folosirea efectivă a armelor atomice și cu hidrogen provoacă îngrijorarea și atentează la viața omenirii. Chiar și experiențele sînt dăunătoare sănătății oamenilor, atît celor în viață, cît și generațiilor viitoare. Totuși, Anglia și S.U.A. au refuzat, pînă la ora actuală, să urmeze exemplul Uniunii Sovietice, în ceea ce privește încetarea experiențelor cu armele atomice și cu hidrogen. Seria de experiențe din insulele Pacificului, din atolul Eniwotok și insulele Marshall, răspîndesc pulberea radioactivă în întreaga lume.

Întîlnirile pe care le-au avut țările ce fac parte din Consiliul Pacificului Atlanticului de Nord au confirmat tendința cercurilor agresive de sporire a încordării internaționale. Lucrările Conferinței de la Copenhaga au arătat că guvernele țărilor vest-europene caută să facă imposibilă convocarea unei conferințe la cel mai înalt nivel, să continue politica «în pragul războiului», politică atît de odioasă popoarelor și care amenință întreaga omenire cu consecințele sale dezastruoase. Problema conferinței la cel mai înalt nivel a fost pusă în discuția sesiunii Consiliului N.A.T.O., nu pentru a apropia convocarea ei, ci pentru a găsi o tactică eficientă, care s-o facă imposibilă. Participanții la blocurile N.A.T.O. și S.E.A.T.O. au hotărît să intensifice «războiul rece», să promoveze și de acum înainte politica de pe poziții de forță și să continue cursa înarmărilor. Principala preocupare a participanților la aceste grupări militare s-a dovedit a fi dublarea forțelor armate, instalarea pe teritoriul altor țări de noi baze pentru arma atomică și rachete. În cadrul acestor sesiuni a fost adoptată hotărîrea deosebit de primejdioasă de a se înzestra forțele armate vest-germane cu arma nucleară și rachetă, și atragerea Germaniei Occidentale la fabricarea celor mai noi tipuri de arme. Se întreprind o serie de acțiuni, cu caracter de provocare directă, cum sînt zborurile avioanelor americane, avînd la bord arme atomice, peste regiunile arctice, în direcția frontierelor Uniunii Sovietice. Acțiunile agresive ale puterilor occidentale, îndreptate împotriva statelor care vor să-și păstreze independența, arată esența politicii țărilor N.A.T.O., care ținesc la dominația mondială. Vărsări de sînge care au loc în Indonezia, Algeria, Liban și Oman, sînt urmare directă a acestei politici îndreptată împotriva țărilor iubitoare de pace, a popoarelor care vor să fie stăpîne în propria lor casă.

Insuccesul inițiatorilor politicii «de pe poziții de forță» este astăzi evident. Lagărul păcii a devenit și mai strîns unit, și mai puternic, iar agresorii, urmînd o politică contrară intereselor omenirii, și-au pierdut prestigiul internațional, asumîndu-și rolul de instigatori și de organizatori ai blocurilor militare ostile cauzei păcii.

Partizanii păcii din întreaga lume au salutat cu bucurie faptul că statele participante la Tratatul de Varșovia au hotărît, la recenta lor consfătuire de la Moscova, să efectueze o nouă reducere a forțelor lor armate. Astfel, guvernele reprezentate la consfătuire au hotărît ca în 1958 să reducă forțele lor armate cu 419 mii de oameni — care se adaugă reducerilor însumînd 2.477.000 oameni, făcînd succesiv de statele participante la Tratatul de la Varșovia, începînd din 1955. În mod corespunzător, sînt reduse: armamentul, mijloacele tehnice militare și cheltuielile pentru apărare. În

cadrul acestor măsuri, țara noastră va efectua o nouă reducere a efectivelor forțelor armate în acest an, cu 55.000 oameni.

După cum se știe, Uniunea Sovietică a propus îndată după război, iar de atunci face eforturi neobosite pentru retragerea tuturor forțelor armate străine de pe teritoriile altor state, precum și pentru lichidarea bazelor militare pe teritorii străine. Puterile din cadrul N.A.T.O. opun însă rezistență acestor propuneri și măsurilor limitate, cum ar fi reducerea efectivelor trupelor străine aflate pe teritoriile altor state.

Cu toate acestea, guvernul Uniunii Sovietice, de comun acord cu guvernul R.P.R., au propus, iar Comitetul Politic consultativ a aprobat, retragerea trupelor sovietice staționate pe teritoriul țării noastre, în conformitate cu prevederile Tratatului de la Varșovia. Nu este greu de înțeles ce mare însemnătate pozitivă ar avea adoptarea unor măsuri similare din partea S.U.A.

Opinia publică din țările Pactului Atlantic este îndreptățită să se întrebe, de ce nu au procedat pînă acum și Statele Unite la măsuri similare de retragere sau reducere a efectivelor lor militare, ce staționează pe teritoriile țărilor vest-europene.

Milioane de oameni din toate țările lumii sprijină acum activ propunerea Uniunii Sovietice ca pe ordinea de zi a unei conferințe la înalt nivel să figureze următoarele probleme: încetarea neîntîrziată a experiențelor cu armele atomice și cu hidrogen; renunțarea de către U.R.S.S., S.U.A. și Anglia la folosirea armei nucleare; crearea în Europa Centrală a unei zone în care să nu existe arme atomice, cu hidrogen și rachetă; **încheierea unui acord de neagresiune între statele care fac parte din Uniunea Nord-Atlantică și statele participante la Tratatul de la Varșovia**; reducerea efectivului trupelor străine care se află pe teritoriul Germaniei și între hotarele unor state europene; elaborarea unui acord în problemele legate de prevenirea unui atac prin surprindere; măsuri pentru lărgirea legăturilor comerciale internaționale; încetarea propagandei de război; căile de slăbire a încordării în regiunea Orientului apropiat și mijlociu; interzicerea folosirii spațiului cosmic în scopuri militare; lichidarea bazelor militare străine de pe teritorii străine și colaborarea internațională în domeniul studierii spațiului cosmic; încheierea tratatului de pace cu Germania; dezvoltarea legăturilor și contactelor între țări.

Pășind în întîmpinarea dorințelor puterilor occidentale, Uniunea Sovietică a acceptat și ideea discuțiilor preliminare, pe linie diplomatică și la nivelul miniștrilor afacerilor externe, în vederea pregătirii conferinței. Cu toate acestea, guvernele occidentale tergiversează tratativele cu privire la convocarea conferinței la cel mai înalt nivel.

Partizanii păcii sprijină coexistența pașnică a statelor cu sisteme diferite și susțin ca cele două lumi — cea socialistă și cea capitalistă — nu numai să coexiste, ci să și colaboreze. După cum s-a văzut, această colaborare poate să fie valabilă. După acordul cultural dintre U.R.S.S. și S.U.A., încheiat anul trecut, și a cărui aplicare este acum în curs, Uniunea Sovietică propune prin mesajele recente, noi măsuri pentru menținerea păcii și lărgirea schimburilor, pe tărîm economic.

A acțiunile de pace ale Uniunii Sovietice și ale celorlalte țări socialiste se bucură de sprijinul unanim al oamenilor iubitori de pace, pentru că ele corespund intereselor tuturor popoarelor..

Luind noi și importante inițiative în direcția slăbirii încordării internaționale, statele socialiste manifestă toată grija pentru ocrotirea muncii pașnice a popoarelor lor. Ele consideră însă ca o datorie sfântă a lor, față de propriile lor popoare și de întreaga omenire, aceea de a depune toate eforturile pentru a nu se ajunge la război, pentru o întrecere pașnică. Superioritatea forțelor păcii asupra forțelor războinice arată ce mari posibilități există pentru înlăturarea pericolului unui nou război, către care politica dusă de țările agresive tinde să împingă omenirea.

Deosebit de puternică și de cunoscută este lupta dusă pentru apărarea păcii și viitorului omenirii. Hotărîrea cu care luptătorii pentru pace din aceste țări acționează împotriva planurilor celor care ar vrea să dezlănțuie un nou război nimicitor, însuflețește mișcarea pentru pace din întreaga lume și dă speranțe și perspective clare că țelurile mișcării pentru pace pot și trebuie să fie atinse.

Dacă toate forțele vor fi unite, războiul va putea fi preîntîmpinat, pacea va fi consolidată. Factorul principal care asigură azi superioritatea forțelor păcii pe arena internațională îl constituie existența marelui lagăr, în frunte cu Uniunea Sovietică.

Poporul român, căruia îi este scumpă pacea, este luptător activ pentru înlăturarea primejdiei unui nou război. Conferința națională a mișcării pentru pace din R.P.R. a arătat că poporul nostru, muncind cu avînt pentru dezvoltarea puterii economice a țării, aduce o contribuție activă la cauza apărării păcii și destinderii încordării internaționale.

Aducînd un cald omagiu de prietenie ostașilor sovietici care se întorc în patria lor, poporul nostru își exprimă sentimentele de recunoștință față de marele popor sovietic, hotărîrea de a întări necontenit prietenia și colaborarea cu țările marelui lagăr al păcii și securității popoarelor.

Pentru fiecare cetățean cu dragoste de țară este limpede că prietenia care unește poporul român cu popoarele marii Uniuni Sovietice, colaborarea frățească cu marele vecin de la Răsărit au o deosebită însemnătate pentru progresul și viitorul luminos al țării noastre. Pentru patria noastră este limpede că principala cheazășie a dobîndirii de noi victorii pe drumul belșugului și al buneii stări este existența lagărului păcii, în frunte cu puternica Uniune Sovietică. Întărirea continuă a unității lagărului păcii, dezvoltarea colaborării și a ajutorului reciproc, frățesc, dintre membrii acestei uriașe familii de popoare, este un vast program și o politică realistă.

De aceea, este firesc ca sărbătorirea Lunii Prieteniei Romîno-Sovietice să ia cu fiecare an care trece o amploare tot mai mare, să capete semnificații tot mai profunde.

Trăim o epocă de mari prefaceri în lume, de uriașe succese și de impetuoasă dezvoltare a Uniunii Sovietice. Cu pași de gigant ea merge în fruntea progresului omenirii și are un cuvînt hotărîtor în politica mondială. Ea este acum în fruntea oricărui domeniu, fie că este vorba de sateliți artificiali sau de arme cu hidrogen, de diplomație sau de dezvoltare industrială.

În jurul nostru se întîmplă evenimente de importanță istorică mondială, vedem cu ochii noștri cum se înfăptuiește pe plan mondial o nouă orînduire politico-socială, cum se schimbă fața lumii, după legi, care în concepția noastră creștină, sînt stabilite de Făcătorul a toate.

Imperialismul, asuprirea popoarelor și exploatarea lor, sînt condamnate de legile necruțătoare ale istoriei, întrucît pricinuesc omenirii multe nenorociri și suferințe. În momentul de față, există primejdia unui nou război mondial, pregătit de cercurile imperialiste agresive. Acțiunile lor arată limpede că ele se gîndesc la un război atomic, la un război în care să folosească bomba cu hidrogen și rachetele. Se înțelege că într-un astfel de război ar pieri milioane de oameni și s-ar distruge uriașe bunuri materiale, făurite cu trudă de multe generații.

În aceste condiții, rolul Uniunii Sovietice ca bastion al cauzei păcii în lumea întreagă, ca reazim de nădejde al tuturor popoarelor iubitoare de pace, crește nemăsurat de mult. Prin politica sa externă, Uniunea Sovietică dovedește că se călăuzește exclusiv după interesele fundamentale ale popoarelor care urăsc războiul. Politica externă a Statului Sovietic își găsește o expresie strălucită în consecvența cu care U.R.S.S. militează pentru coexistența pașnică a tuturor țărilor, indiferent de orinduirea lor social-politică, pentru lichidarea blocurilor militare și reglementarea pe cale pașnică a tuturor problemelor litigioase, pentru încetarea experimentării și interzicerea armelor nucleare, pentru eliberarea popoarelor de sub povara înarmărilor. Se știe că Uniunea Sovietică este singura mare putere care a încetat unilateral experiențele cu arme nucleare, fără ca să existe un acord prealabil asupra acestei probleme între principalele puteri atomice, dînd un exemplu concret pe carea ce trebuie s-o urmeze popoarele. Exemplul său n-a fost însă imitat, ba a și fost răstălmăcit ca abilitate politică și în cele din urmă s-a ajuns la situația de mai înainte a cursei înarmărilor și experiențelor atomice.

Lumina care s-a aprins în Octombrie 1917 în țara socialismului este văzută azi pînă în cele mai îndepărtate colțuri ale pămîntului, ea a vestit o eră nouă, a trezit sentimente mărețe, a îndemnat la luptă, a insuflat încredere în victoria poporului, a dat cunoștințele necesare pentru organizarea luptei împotriva asupritorilor vechiului regim, a dat experiență în luptă, a ridicat noi și noi luptători pentru cauza poporului, a trezit conștiința milioaneilor de sclavi ai muncii.

Revoluția rusă a schimbat în mod radical întreg mersul istoriei, a inaugurat o epocă nouă în istoria omenirii. Popoarele lumii au căpătat posibilitatea să rezolve probleme care pînă nu de mult ar fi părut de domeniu fanteziei. Cum ar fi putut, de pildă, vechea Rusie de dinaintea de Revoluție să se gîndească numai să ajungă din urmă o țară ca Statele Unite ale Americii, în ce privește producția industrială și agricolă? Acum, însă, lucrul acesta nu numai că a devenit posibil, dar a și început să fie tradus în realitate. Mai mult, chiar în S.U.A., centrul lumii capitaliste, se aude astăzi din ce în ce mai des întrebarea cum vor putea Statele Unite să ajungă din urmă Uniunea Sovietică. La rîndul lor, popoarele din celelalte țări socialiste se mîndresc și ele cu succesele remarcabile dobîndite în făurirea noii lor vieți, succese care nici n-ar fi putut fi imaginate în timpul regimurilor de împilare ale trecutului. Experiența istorică a arătat că revoluția rusă a adus popoarelor adevărata libertate și prosperitate. Tocmai de aceea, ideile Marii Revoluții Socialiste din Octombrie au pus stăpînire pe conștiința a sute de milioane de oameni, devenind stindardul unei întregi epoci.

Fiecare pas, fiecare salt înainte pe drumul dezvoltării Uniunii Sovietice, a fost făcut sub semnul fericirii omului sovietic. Această idee a fost

astfel exprimată de scriitorul sovietic Nikolai Gribaciov: «Se miră unii în străinătate, de hărnicia și de energia inepuizabilă a oamenilor sovietici... Dar mulți nu înțeleg izvorul acestei energii și hărniciei și, încercând s-o explice, îndrugă verzi și uscate. Și totuși explicația este cât se poate de simplă: Partidul spune omului sovietic: mâine vei trăi mai bine decât astăzi, poimîine — mai bine decât mâine! Și așa zi de zi, an de an! Vrei să-ți vezi viitorul? Iată-l, așa se va arăta după un an, după trei, după cinci! Nu vei fi niciodată șomer, venitul tău va spori an de an, pentru copiii tăi se vor construi noi școli și universități; patria ta, pe care o iubești — și nu poți să n-o iubești —, va fi tot mai bogată și mai puternică».

Guvernul sovietic a organizat și condus procesul de construire a noii economii sovietice, dezvoltate năvalnic, în ciuda faptului că în cei 41 de ani ai Puterii Sovietice, 18 au fost ocupați de războiul civil, cu cel de al doilea război mondial și cu refacerea distrugerilor pricinuite de aceste războaie.

Politica de industrializare socialistă și-a arătat însă din plin roadele, determinînd creșterea permanentă a rolului industriei sale pe plan mondial. Dacă în 1913 Rusia țaristă participa numai cu 2,6% la producția industrială mondială, în 1938 cota parte a Uniunii Sovietice crescuse la 10%, iar în 1955 la peste 20%. Ferită de crizele inevitabile în capitalism și dezvoltîndu-se în mod planificat —, economia U.R.S.S. a realizat un ritm de creștere excepțional.

Față de perioada de dinaintea revoluției, producția de energie electrică a crescut de peste 100 de ori.

Industria chimică a Rusiei țariste era o ramură tehnică înapoiată, care depindea în întregime de importul de materii prime. Astăzi situația este fundamental schimbată și în acest domeniu atât de important al industriei moderne. Dacă producția industrială globală a Uniunii Sovietice a crescut de 33 de ori în 40 de ani, cea a industriei chimice este de 112 ori mai mare decât înainte de Revoluție. U.R.S.S. ocupă acum al doilea loc în lume în ce privește producția chimică. Această a crescut de 7 ori în 1956 față de 1937, în timp ce în aceeași perioadă indicele corespunzător înregistrat în statele capitaliste este mult inferior.

Acest ritm, nemaifîlînit în istorie, este considerat astăzi insuficient. După cum s-a anunțat nu de mult, spre a asigura dezvoltarea industriei chimice sovietice, în următorii 7 ani se vor construi sau moderniza peste 250 de întreprinderi din industria chimică și ramurile conexe, investindu-se în acest scop miliarde de ruble.

Uniunea Sovietică a depășit toate țările capitaliste dezvoltate în ce privește ritmul anual mediu de creștere a producției industriale și volumul absolut al sporului anual la o serie de produse de cea mai mare însemnătate. Creșterea anuală absolută a producției este astăzi mai mare decât în S.U.A. la minereu de fier, țitei, fontă, oțel, ciment, țesături de lînă.

U.R.S.S. deține primul loc în lume în ce privește rachetele balistice intercontinentale și pătrunderea în spațiul cosmic interplanetar, în folosirea energiei atomice în scopuri pașnice ca și în domeniul creșterii cadrelor științifice și tehnice necesare producției moderne.

De la un capăt la celălalt al întinsei Uniuni Sovietice, de la Marea Baltică pînă la Oceanul Pacific, de la regiunile din preajma cercului polar pînă la hotarele Chinei, se desfășoară construcții fără precedent prin amploarea lor. Pe Volga, șirul de hidrocentrale construite anterior a fost

urmat de cea mai mare hidrocentrală din lume, hidrocentrala «V. I. Lenin», recent intrată integral în funcțiune, și se construiește hidrocentrala de la Stalingrad. Pe Nipru se construiește hidrocentrala de la Kremenciug, pe Angara s-a terminat hidrocentrala de la Irkutk, se desfășoară lucrările giganticului nod hidraulic de la Bratsk. La Stalinsk și Karaganda se construiesc uzine metalurgice gigantice. În acest an vor da față 7 furnale noi, care vor sporii producția anuală de fontă cu 4,5 milioane de tone. Numai acest spor de producție este superior întregii producții de fontă a Rusiei din anul 1913. În ultimii ani, oamenii sovietici au pus în slujba construcției comuniste noi comori din rezervele subpământene ale U.R.S.S.: diamantele din Iakuția, minereul de fier de la Kursk și Kustanai, petrolul din Bașkiria și Tartaria, gazul metan din Ucraina, Stavropol, Buhara și alte locuri.

Reorganizarea conducerii industriei și construcțiilor înfăptuită în cursul anului trecut, a creat vaste posibilități de utilizare a inepuizabilelor resurse de care dispune industria U.R.S.S. E de ajuns să arătăm că încă de acum un an producția industrială a U.R.S.S. a fost cu 22% mai mare decât în 1955.

Într-un chip asemănător își afirmă superioritatea și agricultura colhoznică, care cunoaște un ritm tot mai viu în sporirea producției socialiste, în raport cu cea capitalistă. În numai 3 ani, 1954-1956 au fost valorificate 36.000.000 ha. pământuri noi. Producția de cereale livrate statului de colhozuri și sovhozuri a crescut și ea în această perioadă scurtă. Acest avânt al agriculturii sovietice din ultimii ani a făcut posibil depășiri în ce privește cantitatea de produse anuale pe cap de locuitor, repartizate pe o perioadă mult mai redusă decât se socotise inițial, iar la unele produse cum sînt carnea, laptele și untul, a dus la depășiri pe cîțiva ani. Pentru a întrezări și mai limpede grandioasele perspective de dezvoltare ale agriculturii sovietice, este de ajuns să amintim că în perioada 1954-1957 producția agricolă globală a crescut în medie anual cu 7,1% în U.R.S.S. și cu numai 1,1% în S.U.A.

În momentul de față se pune în fața agriculturii sovietice un obiectiv cu adevărat grandios: acela ca în 1960 producția globală de cereale să se ridice tot mai mult, determinînd crearea unui mare belșug de produse agricole.

Un rol însemnat pentru dezvoltarea agriculturii sovietice și pentru avîntul producției colhoznice îl au măsurile luate în cursul acestui an cu privire la dezvoltarea continuă a orînduirii colhoznice și la reorganizarea stațiilor de mașini și tractoare. Trecerea la vînzarea mașinilor agricole direct către colhozuri, desființarea cotelor obligatorii și a plății în natură a lucrărilor efectuate de S.M.T.-uri accelerează progresul în agricultură, stimulează mult creșterea productivității muncii, a producției globale a terenurilor agricole și la reducerea prețului de cost. Alături de măsurile luate pentru reorganizarea conducerii industriei și construcțiilor, înfăptuirea programului cu privire la avîntul rapid al agriculturii, grăbește înaintarea Uniunii Sovietice pe calea propășirii economice.

Nivelul de trai crește într-un ritm tot mai accelerat. Numai între 1950 și 1957 salariul real al muncitorilor și funcționarilor a crescut simțitor. Încă din 1956 s-a trecut la introducerea treptată a zilei de muncă reduse, fără micșorarea salariului, și se desfășoară mișcarea pentru rezolvarea integrală a problemei locuințelor, în decurs de 10-12 ani.

Ținând seama de ritmurile calitativ deostbite în care se dezvoltă cele două economii rivale, economia sovietică și cea capitalistă, ritmuri care se măresc în fiecare an, criza generală a capitalismului se agravează tot mai mult, sarcina de prim ordin care și-o pune în clipa de față economia U.R.S.S. de a ajunge din urmă și a întrece S.U.A. în producția pe cap de locuitor, apare realizabilă într-un termen scurt.

Prietenia dintre poporul român și popoarele frățești ale marii Uniuni Sovietice are temelii adânci, de nezdruincinat. În întreaga perioadă dintre cele două războaie mondiale, răspîndirea adevărului despre Uniunea Sovietică a însemnat o chestiune de onoare pentru reprezentanții poporului român. S-a demascată fără cruțare politica antisovietică dusă în trecut și poporul nostru a început să trăiască o eră nouă de prietenie reciproc avantajoasă cu marele vecin de la Răsărit.

În lupta comună pentru zdrobirea fascismului s-a dezvoltat, în condiții noi, prielnice, prietenia dintre popoarele român și sovietic. Recunoștința poporului nostru este mare, nepieritoare va fi amintirea glorioșilor fii ai poporului sovietic care și-au dat viața pentru eliberarea țării noastre, alături de părinții, frații și fiii noștri. Această mare prietenie a fost pecetluită cu sîngele vărsat în trei războaie.

În ultimii zece ani, colaborarea frățescă cu Uniunea Sovietică și cu celelalte țări aliate a creat pentru poporul nostru garanția marilor realizări în opera de construire a noii societăți. La sfîrșitul acestui an, nivelul producției industriale va fi de 3,7 ori mai mare decît în 1938. Noi producem acum în țară cea mai mare parte a utilajelor necesare economiei noastre naționale, s-au dezvoltat ramuri industriale noi, inexistente în trecut, ca: industria chimică, electrotehnică, de tractoare și mașini agricole, de utilaj minier și petrolifer.

Exemplul agriculturii sovietice constituie pentru țărănimea noastră muncitoare un puternic indemn. Sectorul socialist ocupă astăzi 54% din suprafața agricolă a țării. Gospodăriile agricole colective, întovărășirile, gospodăriile agricole de stat folosind mijloace mecanizate și metode științifice de lucrare a pămîntului obțin recolte tot mai bogate.

Ca urmare directă a succeselor dobîndite în dezvoltarea economiei socialiste, crește an de an nivelul de trai al populației, iar concomitent a crescut și rolul țării noastre în lume.

Reprezentanți ai țării noastre sînt aleși în posturi de conducere ale unor importante organisme internaționale.

Republica Populară Romînă se numără printre primele țări din lume care au pășit pe calea folosirii energiei nucleare în scopuri pașnice, datorită reactorului atomic construit cu ajutorul U.R.S.S.; mărfurile noastre pot fi întîlnite astăzi pînă departe în Pacific și în America de Sud; arta și cultura noastră au dobîndit o apreciere internațională, care umple de mîndrie inimile noastre.

Experiența noastră de fiecare zi ne dovedește că relațiile de colaborare și ajutor reciproc cu marea Uniune Sovietică constituie un factor care contribuie la accelerarea progresului material și spiritual al poporului nostru.

Aceste relații frățești îmbracă cele mai variate forme.

Nu există ramură a industriei noastre care să nu fi folosit tehnica și experiența sovietică. Avem astăzi în țară un număr considerabil de specialiști formați în Uniunea Sovietică. Zeci de fizicieni atomiști, pentru a

nu aminti decât acest exemplu, au fost instruiți în instituțiile de specialitate sovietice și vor dezvolta utilizarea pașnică a energiei nucleare, în folosul civilizației, de care va profita întreg poporul român.

Țara noastră s-a bucurat de vizita unor mesageri de vază ai artei sovietice, muzicieni și cântăreți cu faimă mondială, actori, ansambluri artistice care au făcut cunoscute spectatorilor români comorile artistice ale popoarelor sovietice. Cărțile scriitorilor sovietici sînt editate și urmărite cu un deosebit interes de cititorii români. De o caldă apreciere se bucură filmul și dramaturgia sovietică.

De aceeași frățească prețuire se bucură și poporul nostru, creațiile culturale, artistice românești în Uniunea Sovietică. Cititorului sovietic îi sînt familiare cele mai cunoscute opere ale literaturii noastre. Tirajele la care au ajuns unele cărți românești sînt impresionante. Antologia poeziei românești, cea mai cuprinzătoare lucrare de acest fel care a apărut pînă acum în orice limbă privind literatura română — avînd peste 1.000 de pagini — este în curs de apariție.

În Uniunea Sovietică sînt bine cunoscuți muzicienii români, ansamblurile noastre, cântăreții Operei Romîne.

Creațiile dramaturgilor noștri sînt jucate pe zeci de scene sovietice. Turneele Teatrului Național «I. L. Caragiale» s-a bucurat de o primire cu adevărat frățească, premiera «Scrisorii pierdute» fiind mult apreciată de publicul și critica moscovită.

Alături de colaborarea strînsă dintre diferite instituții culturale și științifice, dintre diferite uniuni de creație, de schimburile prietenești de delegații, au încheiat nenumărate legături.

Prin varietatea și amploarea manifestărilor, ca și prin participarea în-suflețită de pe întreg cuprinsul patriei, Luna Prieteniei Romîno-Sovietice constituie în fiecare an o puternică expresie a sentimentelor adînci și a legăturilor trainice care unesc poporul român de marele popor sovietic.

Concomitent cu sărbătorirea Lunii Prieteniei Romîno-Sovietice în țara noastră, în Uniunea Sovietică vor avea loc manifestări consacrate țării și popoului român. Astfel, în R.S.S. Ucraineană au fost organizate Zilele Culturii Romînești, iar la Moscova, Leningrad și în alte orașe ale Uniunii Sovietice vor avea loc ședințe festive consacrate prieteniei sovieto-romîne.

O contribuție însemnată pentru mai buna cunoaștere a popoarelor noastre o constituie activitatea pe care o desfășoară în R.P.R. Asociația Romînă pentru legăturile de prietenie cu Uniunea Sovietică — A.R.L.U.S., precum și activitatea Asociației de prietenie sovieto-romînă, constituită în primăvara acestui an în Uniunea Sovietică.

Potrivit marilor sale tradiții din trecut, Biserica noastră prin Sf. Sinod al său, prin Prea Fericitul Patriarh Justinian și Ierarhii săi, întreține cu căldură și folos duhovnicesc, legături strînse cu marea Biserică Rusă. Credincioșii creștini ortodocși din țările noastre susțin astfel prietenia încercată și pe veci pecetluită a popoarelor rus și român, prietenie care, dacă are un frumos trecut, cheazăuiește un și mai luminos viitor. Vizitele Ierarhilor noștri, declarațiile și apelurile semnate pentru menținerea păcii, condamnarea definitivă a războiului ca mijloc de rezolvare a conflictelor ce despart în două lumea de astăzi, sprijinirea categorică a necesității contactelor multilaterale, a tratativilor rodnice, care au dat întotdeauna rezultate excelente acolo unde au fost încercate cu sinceritate, — iată o acțiune pozitivă, conformă cu înaltele învățături evanghelice și cu cele mai

intime sentimente ale umanității de azi și de totdeauna, pe care Biserica Ortodoxă Română o duce cu neștrămutată încredere, alături de Biserica Ortodoxă Rusă.

În «Revista Patriarhiei din Moscova» din mai, anul acesta, Prea Fericitul Patriarh Justinian scria:

«Sîntem răsăriteni — și nu putem privi cu nepăsare la toate uneltirile pe care Occidentul le urzește împotriva spațiului geografic pe care îl locuim. Popoarele noastre construiesc o viață nouă, cu respectul deplin al demnității umane, fără așuprire și exploatare, respirînd mireazma curată a libertății și suveranității naționale. Sub amenințarea bombelor atomice și cu hidrogen, Occidentul vrea să zăgăzuiască mersul nostru înainte, pregătind prin aceasta ruina și distrugerea întregii lumi.

Ca păstori de suflete și ca slujitori ai unei credințe religioase, căreia îi este scumpă pacea inimilor, pacea cu Dumnezeu și pacea între toate neamurile pămîntului, — avînd datorია sfîntă să vestim cu putere voința de pace a popoarelor noastre și să sprijinim toate inițiativele care urmăresc dezarmarea și pacificarea lumii întregi —, am ridicat din nou glasul nostru, care este și glasul credincioșilor noștri, chemînd popoarele creștine și toate popoarele lumii la bună înțelegere și pace».

REDACȚIA

NOI ACȚIUNI ALE FORȚELOR PĂCII

1. — SAPTĂMINA DE LUPȚĂ ȘI SOLIDARITATE A OAMENILOR MUNCII ȘI SINDICATELOR PENTRU PACE ȘI DEZARMARE. 2. — LUNA INTERNAȚIONALĂ DE ACȚIUNI COMUNE PENTRU INTERZICEREA ARMEI NUCLEARE ȘI INCETAREA EXPERIMENTĂRII EI

1. Acțiunile desfășurate pe plan mondial de marile mase de oameni în lupta pentru apărarea păcii constituie o realitate concretă, care nu poate fi ignorată. Mișcarea popoarelor pentru pace, la care aderă neîntrerupt noi partizani, reprezintă astăzi o forță de neînving.

În această luptă, un aport deosebit îl aduc sindicatele muncitorești, din întreaga lume organizate în Federația Sindicală Mondială (F. S. M.), cît și alte organizații sindicale neafiliate F. S. M-ului.

Astfel, la conferința sindicatelor și oamenilor muncii din țările Europei ținută la Berlin între 20 și 22 iunie a. c., din inițiativa F. S. M., delegații au adoptat o serie de documente prin care se exprimă voința fermă a oamenilor muncii din țările europene de a lupta pentru salvarea omeniirii de la moartea atomică, pentru dezarmare, pentru pace. Conferința a hotărît totodată ca între 15 și 22 octombrie a. c. să se organizeze o săptămîină internațională de luptă și solidaritate pentru pace și dezarmare, pentru colaborare internațională.

Justețea aprecierilor făcute de conferința de la Berlin asupra situației internaționale și a documentelor adoptate a fost confirmată întru totul de evenimentele care s-au succedat pe arena internațională pînă în prezent. În lumina acestor evenimente, săptămîina internațională de solidaritate și de acțiuni concrete în vederea apărării păcii își justifică pe deplin necesitatea, iar însemnătatea ei devine și mai evidentă.

În țara noastră, «Săptămîna de luptă și solidaritate a oamenilor muncii și sindicatelor pentru pace și dezarmare» a fost inaugurată, la 15 octombrie a. c., printr-un miting desfășurat în marea sală a sporturilor de la Floreasca, la care au participat mii de oameni ai muncii.

Desfășurate concomitent de la un capăt la altul al lumii, acțiunile întreprinse în această «săptămîna» își oglindeau caracterul lor internațional în însăși sala de la Floreasca, în care se aflau, pe lângă mii de muncitori bucureșteni, reprezentanți ai muncitorilor din 37 de țări delegați la cea de-a doua Conferință mondială a muncitorilor agricoli și forestieri, precum și secretarul general al Federației Sindicale Mondiale, Louis Saillant, pe care participanții la miting l-au salutată cu multă căldură.

Cu acest prilej, președintele Consiliului Central al Sindicatelor, Gh. Apostol, membru în Biroul Politic al C. C. al P. M. R., a arătat pe larg rostul și însemnătatea «Săptămîni internaționale de luptă și solidaritate a muncitorilor și sindicatelor pentru pace și dezarmare», în care oamenii muncii își vor afirma voința neclintită de a menține și apăra pacea, grav amenințată de politica războinică a cercurilor imperialiste internaționale.

După ce a amintit evenimentele internaționale petrecute în ultima vreme, arătînd pericolul pe care-l prezintă pentru pacea lumii politica de pe poziții de forță și de provocări războinice patronată de S.U. A., secretarul general al C. C. S. a reliefat politica externă de pace și dezarmare a țărilor lagărului socialist, de stăvilire a planurilor imperialiste agresoare și de apărare activă a păcii, care corespunde intereselor celor mai profunde ale tuturor popoarelor lumii. «Forțele păcii și socialismului s-au afirmat și se afirmă întreaga viață internațională, influențînd în mod pozitiv mersul istoriei.

Locul de frunte în lupta mișcării sindicale internaționale pentru pace îl dețin Federația Sindicală Mondială și departamentele sale profesionale. «Trecînd peste granițele convingerilor politice și religioase, ale deosebirilor de îndeletniciri și de naționalitate, muncitorii din multe țări înțelegînd justețea recomandărilor repetate ale F. S. M.-ului, găsesc un limbaj comun și se unesc în lupta împotriva mizeriei și a lipsei de drepturi, pentru pace și dezarmare», — a subliniat, printre altele, secretarul general al Consiliului Central al Sindicatelor.

După ce a amintit de numeroase manifestări din cadrul acestei săptămîni, vorbitorul a spus, în încheierea cuvîntării sale: «Oamenii muncii din țara noastră își exprimă convingerea că această Săptămîna a solidarității internaționale a muncitorilor și sindicatelor în lupta pentru pace și dezarmare, va fi o contribuție de seamă în lupta forțelor păcii și socialismului pentru preîntîmpinarea unui nou război mondial, pentru triumful cauzei păcii».

Secretarul general al F. S. M.-ului, Louis Saillant, a transmis un călduros salut oamenilor muncii din R. P. Romîna, subliniind că «Săptămîna internațională organizată de F. S. M. este o manifestare a voinței sutelor de milioane de oameni ai muncii din întreaga lume, oameni care spun «nu» războiului atomic, care spun «da» pentru pace în întreaga lume». Dar, — a mai spus secretarul general al F. S. M. — «lupta pentru pace este o bătălie mare, o bătălie foarte grea, necruțătoare care nu permite să fim naivi. Noi trebuie să fim vigilenți».

Din partea muncitorilor agricoli și forestieri din întreaga lume, participanții la miting au fost salutați de președintele Uniunii Internaționale

Sindicale a muncitorilor agricoli și forestieri, Tjgito, care, exprimându-și încrederea în victoria forțelor păcii, a spus: «Sîntem puternici nu numai din punct de vedere numeric. Sîntem puternici pentru că din frontul mondial al păcii și al prieteniei între popoare fac parte țările socialiste, în frunte cu marea Uniune Sovietică și cu Republica Populară Chineză, a căror coeziune de nezdruccinat și a căror luptă hotărîită pentru victoria cauzei păcii reprezintă un puternic imbold și un exemplu luminos pentru lupta generală a popoarelor».

În cadrul Săptămîinii internaționale de luptă și solidaritate pentru pace și dezarmare au avut loc în întreaga țară — în fabrici și uzine, în unități agricole și instituții — numeroase mitinguri, conferințe, convorbiri și alte manifestări consacrate luptei și solidarității oamenilor muncii și sindicatelor pentru pace și dezarmare.

În Capitală, la uzinele «23 August» și «Republica», la «Semănătorea», la fabrica de confecții «Gh. Gheorghiu-Dej», la întreprinderile metalurgice «Klement Gottwald» și la Atelierele «9 Mai», la fabrica de țigarete «București», la Ministerul Agriculturii și Silviculturii au avut loc — în cluburi, secții, sectoare —, conferințe, discuții și convorbiri despre situația internațională și lupta forțelor păcii împotriva provocărilor războinice ale cercurilor imperialiste. În cuvîntările lor, muncitorii s-au solidarizat cu lupta oamenilor cinstiți din lumea întreagă pentru pace împotriva înarmărilor. Nouă ne este scumpă pacea — a spus muncitorul Pavel Gheorghe de la uzinele «Republica» — și ne solidarizăm cu apărătorii ei din întreaga lume. Cerem ca Statele Unite și Marea Britanie să urmeze propunerile repetate ale Uniunii Sovietice făcute în sensul stabilirii unei păci trainice». La fabrica de țigarete «București» și în alte întreprinderi au fost organizate emisiuni speciale ale stațiilor de radio-amplificare, consacrate întăririi unității de luptă a oamenilor muncii pentru apărarea păcii.

La Cluj, Craiova, Oradea, Hunedoara, Petroșani, Timișoara și în alte orașe din țară au avut loc, de asemenea, însuflețite și variate manifestări consacrate Săptămîinii de luptă și solidaritate a oamenilor muncii și sindicatelor pentru pace și dezarmare.

Inițiativa Federației Sindicale Mondiale a fost înfăptuită în toate țările lumii în care problema păcii și dezarmării constituie preocuparea cea mai de seamă a oamenilor îngrijorați de perspectivele îngrozitoare ale unui nou război. Astfel, în R. P. Chineză, participanții la mitingul de la 15 octombrie din Pekin au sprijinit întru totul lupta oamenilor muncitori din diferite țări pentru preîntîmpinarea războiului atomic, pentru dezarmare generală și menținerea păcii în întreaga lume. La mitingul care s-a ținut în partea democrată a Berlinului, au participat 4.000 de oameni ai muncii, iar în diferite cartiere ale Berlinului Occidental, membrii Uniunii Tinerețului liber german au organizat gărzi anti-atomice.

Mitinguri asemănătoare au avut loc în R. P. D. Coreeană, în R. D. Vietnam și în țări în care opinia publică nu poate rămîne indiferentă față de evenimentele ce se petrec în arena internațională, acționînd pentru îndrumarea lor pe făgașul tratativelor, în vederea stabilirii unei conviețuirii pașnice.

2. După cum se știe, între 15 și 20 august a. c. a avut loc la Tokio cea de a IV-a conferință internațională pentru interzicerea armelor atomice și cu hidrogen. Fizicienii, medicii și biologii din Japonia și savanții din multe alte țări au prezentat la această Conferință dovezi că, în urma

exploziilor experimentale, pulberea radio-activă se răspîndește din ce în ce mai mult în aer, pe pămînt și în apa mărilor și contaminează plantele, peștii și multe alte produse alimentare. Contaminarea mediului care ne înconjoară crește neîncetat, ajungînd acum la un grad periculos.

În ceea ce privește pericolele pe care le reprezintă materiile radio-actice care se formează prin explozia armelor atomice și care recad pe pămînt și în apă, trebuie să se acorde o atenție deosebită izotopilor radio-activi de cesium—137 și mai ales de strontium—90, care durează mult timp. Izotopul radio-activ de strontium—90 care pătrunde în organismul uman pe calea produselor alimentare (în special hrana vegetală) se fixează în oase. Datorită faptului că dezintegrarea acestui izotop se face într-un timp destul de lung (20 de ani) și este expulzat foarte lent de organism, radiațiile pe care le emite în timpul dezintegrării exercită o influență extrem de nocivă asupra oaselor, mai ales la copii, putînd provoca boale, ca leucemia și cancerul oaselor. Deși se poate evacua relativ repede din organism, radiațiile emise de cesium—137 în timpul dezintegrării influențează asupra întregului organism și mai ales asupra organelor de reproducere, fapt ce poate avea consecințe nefaste pentru ereditate.

După cum ne informează prof. I. Kocerghin, membru corespondent al Academiei de științe medicale din U.R.S.S., șeful delegației sovietice la Conferința de la Tokio, într-un articol publicat în «Les Nouvelles de Moscou», (nr. 83, din 15 octombrie 1958, p. 5), participanții la această Conferință au examinat cu multă atenție materialele prezentate asupra asprelor consecințe îndepărtate pentru sănătate ale bombardamentului atomic de la Hiroșima și Nagasaki. Savanții japonezi au demonstrat că aceste explozii continuă să aibă consecințe pînă astăzi (la 13 ani după bombardamentul atomic), nu numai asupra celor ce se găseau în aceste orașe în momentul bombardamentului, ci și asupra celor care au fost supuși influenței radio-activității subsistente.

Trebuie subliniat în mod deosebit — mai spune savantul sovietic — faptul că în descendența părinților supuși influenței radiațiilor, frecvența monstruozițăților la copiii născuți după explozia atomică este de două ori mai mare decît în descendența părinților care n-au fost atinși de radiații. Se observă de asemenea printre populația adultă o creștere a maladiilor, care este, incontestabil, în legătură cu explozia atomică (leucemie, tumori maligne, îmbătrînire relativ repede etc.).

Nocivitatea exploziilor nucleare pentru viața și sănătatea oamenilor a fost semnalată, de asemenea, și de Comitetul științific al O.N.U., la lucrările cărui au luat parte mari savanți din 15 țări.

Pe baza a numeroase documente științifice și în urma unei serioase examinări a pericolului atomic, cea de a IV-a Conferință internațională pentru interzicerea armelor atomice și cu hidrogen a adoptat în unanimitate un apel adresat popoarelor din toate țările, cerînd încetarea imediată a experiențelor nucleare, și propunînd, totodată, tuturor forțelor care luptă pentru pace să participe în perioada 15 octombrie—15 noiembrie a. c. la Luna internațională a acțiunilor comune în lupta pentru încetarea experiențelor cu arma nucleară, interzicerea armei nucleare, dezarmarea generală, respectarea necondiționată a independenței popoarelor, destinderea încordării internaționale și lichidarea pretutindeni, unde s-ar putea ivi, a primejdiei de război.

Consiliul Mondial al Păcii, printr-un comunicat dat publicității la 11 octombrie, a făcut apel la toate mișcările naționale din diferite țări, să sprijine această inițiativă și să înceapă pe scară largă realizarea acțiunilor comune. «Luna acțiunilor comune — se spune în acest comunicat — este în prezent cu atât mai necesară dacă ținem seama de evenimentele serioase din ultimele săptămâni. Situația din Extremul Orient se agravează tot mai mult din cauza continuării amestecului S.U.A. în treburile interne ale R. P. Chineze și a ocupării regiunii Taivanului de către americani», iar trupele americane și engleze încă nu au fost retrase din Orientul Mijlociu, nesocotindu-se totodată cererile opiniei publice mondiale de a se înceta experiențele cu arma nucleară. În încheierea comunicatului, se exprimă convingerea că forțele păcii din toate țările vor sprijini cu căldură chemarea Conferinței internaționale pentru interzicerea armelor atomice și cu hidrogen.

Intrunit în ședință cu câteva zile înainte de 15 octombrie, Biroul Comitetului Național pentru apărarea Păcii din R. P. R. și-a manifestat — în numele mișcării pentru pace din Republica Populară Română — adevărată față de propunerile Conferinței de la Tokio și a adoptat un plan de măsuri privind desfășurarea în țara noastră a «Lunii internaționale de acțiuni comune».

Poporul român, care sprijină cu hotărâre politica de pace a guvernului țării și își consacră forțele sale telului nobil al făuririi unei vieți mai bune și al apărării păcii, aprobă cu toată căldura inițiativa Conferinței internaționale de la Tokio, ca o inițiativă corespunzătoare aspirațiilor sutelor de milioane de oameni domnici de pace de pe tot globul, îngrijorați de spectrul unui nou război.

În cadrul «Lunii de acțiune internațională comună împotriva bombei A și H» recomandat de Consiliul Mondial al Păcii, pe baza Conferinței internaționale pentru interzicerea acestor arme, de la Tokio, din august trecut, Comitetul Național pentru Apărarea Păcii din R. P. R. organizează numeroase manifestări. Astfel, în ziua de 29 octombrie va avea loc în aula Facultății de Științe juridice a mare adunare obștească, la care vor lua cuvântul acad. Horia Hulubei, vicepreședinte al Comitetului Național pentru Apărarea Păcii din R. P. R., și Mohammed Kamel el Bindari, vicepreședinte al Consiliului Mondial al Păcii din Republica Arabă Unită.

La 1 noiembrie va avea loc, în colaborare cu S.R.S.C., un simpozion cu tema «Atomul în slujba păcii», condus de prof. univ. V. Novacu, la care vor lua cuvântul prof. univ. Florin Ciorăscu, director adjunct al Institutului de Fizică Atomică, prof. univ. D. Davidescu și conf. univ. O. Costăchel.

În raioanele Capitalei, comitetele raionale de luptă pentru pace vor organiza, de asemenea, simpozioane, conferințe, sfaturi ale păcii, adunări publice etc., iar în cetrelle raionale și în principalele centre raionale din țară se vor organiza mitinguri comune cu consiliile sindicale regionale și conferințe sau simpozioane în colaborare cu filialele S.R.S.C.

Telegramele agențiilor de presă aduc de pretutindeni știri despre primele acțiuni întreprinse în cadrul de luptă comună pentru interzicerea armei nucleare și încetarea experimentării ei. Astfel în seara zilei de 15 octombrie a avut loc o adunare orășenească a reprezentanților vieții publice

din Moscova, inițiată de Comitetul pentru apărarea păcii, Academia de științe a U.R.S.S. și de alte organizații obștești. Participanții la adunare au adoptat în unanimitate o rezoluție în care cer încetarea imediată și generală a experiențelor cu arme nucleare, interzicerea folosirii lor și distrugerea stocurilor acestor arme și sprijină poziția guvernului sovietic și propunerile cu privire la încetarea experiențelor cu arma nucleară, prezentate de el în cadrul sesiunii Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite. Poporul sovietic, credincios idealurilor păcii și coexistenței pașnice, nu-și va menaja forțele sale pentru a obține interzicerea absolută a armei atomice și încetarea definitivă a experiențelor cu această armă, spre a înlătura astfel pentru totdeauna pericolul unui război atomic. În declarația publicată de Comitetul sovietic de solidaritate cu țările Asiei și Africei, se subliniază că Luna acțiunilor comune va fi o manifestare a unității și solidarității popoarelor Asiei și Africii în lupta lor împotriva armei atomice, pentru prietenia, solidaritatea și cooperarea tuturor popoarelor. Toți cetățenii sovietici spun «Nu» armei atomice. «Nu putem tolera ca cea mai mare cucerire a geniului uman, aceea a energiei nucleului atomic, să fie folosită de dușmanii păcii pentru distrugerea omului și a valorilor materiale și spirituale create de el», — se spune într-un apel adresat organizațiilor străine care luptă pentru pace, de către «Uniunea societăților sovietice pentru prietenia și relațiile culturale cu străinătatea». Comitetul organizațiilor de tineret din U.R.S.S. s-a adresat tinerei generații din lumea întreagă, chemînd-o să participe activ la Luna de acțiuni comune pentru interzicerea experiențelor nucleare, iar juriștii din Moscova au trimis un apel tuturor juriștilor lumii, cerîndu-le să intensifice eforturile pentru a face să înceteze experiențele cu bombe atomice și termonucleare. La Moscova, Tașkent, Minsk și în alte orașe s-au ținut numeroase adunări și mitinguri, care au condamnat politica de provocări militare a cercurilor conducătoare ale Statelor Unite și ale Mării Britanii.

Pretutindeni a fost exprimată cu o forță impresionantă dorința de pace a popoarelor, au fost condamnate cu indignare și tărie, acțiunile cercurilor imperialiste de încordare a relațiilor internaționale.

Desfășurarea luptei și solidarității internaționale are loc în condițiile, cînd provocările imperialiștilor americani în strîmtoarea Taivanului constituie un pericol serios pentru pacea lumii, fapt subliniat și de Consiliul Mondial al Păcii, care, printr-unul din cele trei documente date publicității la 15 octombrie, «cere ca în Extremul Orient să fie lichidată primejdia unui război mondial. Nu se poate ca viața a sute de milioane de oameni să fie primejduită din cauza unei astfel de politici periculoase. Guvernul S. U. A. trebuie obligat să înceteze amestecul în treburile interne ale Chinei, să pună capăt provocărilor militare față de R. P. Chineză și să-și recheme toate forțele armate din regiunea Taivanului».

În cel de al doilea document, Consiliul Mondial al Păcii cere reluarea trativelor cu privire la încetarea experiențelor cu arma nucleară. «Experții guvernamentali care s-au întrunît la Geneva au demonstrat că încetarea experiențelor poate fi controlată. Omenirea cere încetarea imediată și definitivă a experiențelor cu arma nucleară ca un prim pas spre interzicerea acestei arme».

Printr-un al treilea document, Consiliul Mondial al Păcii cinstește memoria fostului său președinte, Frédéric Joliot-Curie, și relevă activitatea

sa neobosită îndreptată spre salvarea omenirii de primejdia unui război atomic.

Zona păcii cuprinde aproximativ un miliard și jumătate din populația lumii. In fruntea acestei zone se află puternicul lagăr al păcii și socialismului, a cărui unitate și tărie a fost dovedită cu prisosință, dispunind de toate mijloacele materiale și morale pentru zădărnicierea planurilor războinice ale înverșunaților dușmani ai păcii.

Poporul nostru, care a cunoscut ororile celor două războaie mondiale, ia parte, cu toată convingerea și cu toate puterile, la toate acțiunile întreprinse pentru înlăturarea pericolelor ce amenință sănătatea și pacea lumii, sprijinind întru totul politica guvernului țării noastre, care exprimă năzuința lui de a trăi în pace și prietenie cu toate popoarele.

Slujitorii și credincioșii Bisericii noastre ortodoxe, pentru care «pacea a toată lumea» constituie unul din comandamentele de bază ale doctrinei creștine, se străduiesc neîncetat pentru înfăptuirea păcii și buneivoini între oameni, fiind prezenți, alături de întreg poporul, în toate manifestările și acțiunile de luptă menite să ducă la atingerea acestui țel.

T. N. M.

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

PRIME AUDIȚII PREZENTATE DE CORALA SFINTEI PATRIARHII

Duminică, 28 septembrie, a. c., în prezența Prea Fericitului Patriarh Justinian, Corala Sfintei Patriarhii a cântat în primă audiție, la Sfânta Liturghie, «Răspunsurile psaltice pe glasul IV leghetos» și «Crezul», glasul VIII, armonizate de d-l profesor Nicolae Lungu. Insemnătatea acestor două prime audiții nu trebuie trecută cu vederea, deoarece, atît noutatea tonalității în cazul răspunsurilor liturgice, cît și prezentarea «Crezului cântat», stîrnesc de la început interesul nostru nu numai sub aspectul realizării artistice a acestor două piese muzicale, ci și sub acela al îmbogățirii repertoriului nostru coral psaltic.

Desigur, unitatea cîntărilor bisericești este una dintre țintele către care se tînde în procesul de restatornicire în drepturile psaltice și de uniformizare a muzicii noastre tradiționale. După cum se știe, este de dorit ca toate cîntările — și ale Utreniei, și ale Liturghiei, și ale Vecerniei, — cu un cuvînt, ale zilei — să se execute în același glas bisericesc, tocmai pentru realizarea acestei unități. Deocamdată, numai Utrenia și Vecernia întrunesc această condiție tradițională, avînd cîntările scrise în toate cele opt glasuri. Pentru Liturghie nu avem lucrări scrise decît pentru glasurile V și VIII. Noile «Răspunsuri» pe glasul IV leghetos sporeau repertoriul psaltic polifonic al Bisericii noastre.

A scrie muzică în limitele unui pentacord — în speță mi becar și bemol — o chintă diminuată —, cum este cel al glasului al patrulea (o veche gamă grecească), nu este prea ispititor, căci teama de a nu cădea în monotonie, în repetiții jenante, teama de a nu da la iveală o melodie neatrăcioasă, reține pe compozitor.

Nu cunoaștem în literatura muzicală multe piese care să se satisfacă sub toate raporturile, între limitele unui interval scurt, afară numai dacă nu au ieșit de sub pana genială a unui Beethoven. (Așa cum este acel «Allegretto» din Simfonia a șaptea, care — pe lângă aceea a ritmului special — prezintă și caracteristica intervalului scurt în limitele căruia a fost

scris; a stîrnit nu numai mirarea unora ci și admirația unui Ravel, care — pentru a-i da o replică — a scris acel faimos «Bolero». Numai că Ravel a ocolit neajunsul unui scurt interval și a dat replică numai ritmului beethovenian din acel «Allegretto», recurgînd la un artificiu: gradarea intensității; pornind de la pianissimo ce dă impresia depărtării, intensitatea crește încet dar continuu, progresiv, pînă la acel fortissimo impresionant, pentru ca apoi să descrească către același pianissimo de la care plecase, printr-un diminuando la fel de lent dar continuu, regresiv. O procesiune ce se apropie, sosește în dreptul nostru, apoi se depărtează. Ceea ce e de reținut e faptul că Ravel a evitat să scrie o melodie pe un interval așa de scurt cum a scris-o Beethoven pe a sa).

Ne-am oprit la această digresiune, pentru a face și mai evidentă greutatea ce se punea în calea d-lui profesor Nicolae Lungu, cînd a abordat această dificilă gamă a glasului al patrulea, pentru a scrie răspunsurile sale liturgice. Dar măiestria valorosului compozitor a înlăturat eventualitatea unui asemenea neajuns și iată că ne-a dat la iveală cîteva mostre de cîntări scrise în acest dificil glas al patrulea leghetos.

O încercare izbită din plin, ce și-a asigurat locul său în rîndul lucrărilor ce vor completa seria răspunsurilor liturgice psaltice armonizate pe toate cele opt glasuri. Izbită, pentru că — departe de a fi monotonă — prezintă dimpotrivă, o vioiciune plină de culoare personală. Ne-a plăcut mai ales prin acel sentiment de plutire pe care-l sugerează, ca o cîntare serafică, de dincolo de materie, ca un comentariu, o adnotare a unei alte muzici, deasupra acesteia, și în care pentacordul în mișcare descendentă revine cu caracteristicu-i «si bemol-la», ca o liniștire; un leit-motiv al liniștirii.

Izbită, pentru cantabilitatea sa străbătută și de adîncă religiozitate, totodată. Ca o salbă de nestemate, clipe de reculegere înșirate pe firul misterului creștin, modestele piese ale răspunsurilor religioase în glasul al patrulea leghetos... O plutire de pace cuceritoare; o împăcare cu cel de alături, cu toată lumea; un simțămînt că ai devenit mai bun, uman, și cu sufletul și cu spiritul curate; acestea sînt sentimentele pe care le sugerează.

O lucrare care ne-a cîștigat de partea sa.

*

Muzică pentru «Crez» nu s-a mai scris la noi, de la Anton Panu încoace. Numai că lucrarea marelui protopsalt este redată într-o mișcare lentă, prea lentă pentru a fi putut scăpa din ghiarele unei monotonii obositoare. Cît despre celălalt «Crez cîntat» despre care avem cunoștința, cel de Cesnokov, nu-i o lucrare care să răspundă spiritului psaltic al tradiției noastre bisericești, ca prea depărtat de atmosfera de liniște și reculegere din sfîntul locaș de închinăciune; un recitativ de operă într-adevăr plăcut și impresionant, dar dincolo de cadrul unei slujbe smerite.

La dorința Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian de a se cînta în biserică și «Crezul», așa cum se cîntă și «Tatăl nostru», d-l profesor Nicolae Lungu a răspuns cu lucrarea convenită.

«Crezul» d-sale nu este prezentat într-un discurs muzical plat, uniform, monoton, ci capătă varietate în toată desfășurarea sa, plin de substanță, de consistență melodică și armonică.

Adoptînd forma recitativ, discursul capătă celeritatea unei mișcări de allegro, deci o vioiciune care ține atenția trează, prezentă.

Compozitorul nu se mulțumește însă numai cu atît; chiar și această celeritate, dacă recitativul ar fi fost purtat continuu, de-alungul întregii piese muzicale, ar fi putut cădea în păcatul unei monotonii. Pentru a înlătura asemenea eventualitate, compozitorul a recurs la un procedeu ce s-a dovedit fericit inspirat; a alternat fragmentele de recitativ cu fragmente cîntate (în sensul direct al termenului) și anume, sub forma recitando-cantando, astfel ca trepidația din primul să-și găsească liniștirea în fragmentul de melodie cîntat ce-i urmează și cu care formează o singură frază muzicală.

Astfel concepută și realizată, alternanța recitando-cantando adaugă celerității și o savoare deosebită.

Dar nu numai atît. Scris în glasul al optulea tetrafonic, «Crezul» nu se va păstra numai în limitele acestui glas, ceea ce ar fi putut duce de asemenea la monotonie. Acest lucru nu se va întîmpla nici de data aceasta, căci modulațiile ce se vor ivi vor înlătura pericolul. Desigur că procedeele modulațiilor — mai ales acela al tonalităților apropiate, înrudite — este unul clasic, folosit anume în scopul acesta. Numai că în cazul «Crezului» d-lui profesor N. Lungu, modulațiile nu sînt făcute la tonalități apropiate, înrudite, ci la unele îndepărtate dar atît de izbutite, încît nu stingheresc cu nimic auzul. Aceste modulații servesc și melodia și textul. Textul, după cum știm cu toții, prezintă un conținut în măsură să însuflească o serie de sentimente: de respect, de curiozitate, de pioșenie, de smerenie, de îndurerare, de bucurie, etc. Or, tocmai pe măsura acestor sentimente se vor ivi și modulațiile. Dacă sentimentele de pioșenie, cucernicie, curiozitate au o înrudire și sînt atît de apropiate, încît pot să-și găsească exprimare chiar și în limitele unei aceleiași tonalități, odată ajuns în fața sentimentului de îndurerare, atît de îndepărtat de cele precedente, (în speță cel din articolul din «Crez»: «Și S-a răstignit...») discursul muzical trebuia să exprime prompt acest sentiment de îndurerare. Și iată că, pe cît de îndepărtat este sentimentul de îndurerare de celelalte amintite, pe atît de îndepărtată va fi și tonalitatea în care se va exprima el, față de a celorlalte. Modulația este făcută din glasul al optulea tetrafonic, în glasul al șaselea cromatic.

Am insistat mai mult asupra acestui punct, pentru a arăta că respectînd textul literar (ideile și sentimentele ce conține), compozitorul a intenționat — și a izbutit totodată — să creeze veșmîntul muzical fidel, care să îmbrace ideea literară.

Legătura strînsă, prosodică, între textul literar și cel muzical este specifică muzicii psaltice. D-l profesor N. Lungu a izbutit deplin această lucrare, viziunea sa muzicală mergînd mîna în mîna cu sensul, cu sentimentul textului literar, iar meșteșugul dînd glas, materializînd viziunea.

Și încă nu este totul. De regulă, melodia principală — ca fir conducător — este purtată de soprani, celelalte grupe vocale formîndu-i fundalul, susținînd-o, adîncindu-i ideea sau sentimentul. În felul acesta, prima grupă și celelalte alcătuiesc ceea ce s-ar putea numi jocul «sentiment melodic — sentiment armonic» al unei piese tratată polifonic. «Crezul» d-lui profesor

N. Lungu se înscrie și el desigur, pe linia acestui joc, dar capătă o însușire de preț în plus, prin aceea că și celelalte grupe vocale decît cea a sopranelor, sînt chemate să preia și ele pe seama lor din cînd în cînd, firul melodic conducător, pe rînd, după cum este de scos în evidență un sentiment sau altul — mai bine zis, o nuanțare de adîncire a sentimentului sau alta, — pe măsura timbrului sau înălțimii specifice grupei vocale respective. Astfel, cînd grupa tenorilor, cînd a baritonilor, cînd a bașilor și chiar a alto-ului, vor apare în rol dominant, pentru cîteva măsuri adică atît cît era necesar să ni se sugereze sentimentul în dozarea dorită. Acest joc al folosirii grupelor vocale amintește în bună măsură tratarea orchestrală a bunelor piese muzicale și vădește măiestria meșteșugului compozitorului de care vorbim.

Socotim acest «Crez cîntat» ca pe o lucrare de înaltă ținută muzicală și izbutit din toate punctele de vedere.

Cele două prime audiții au satisfăcut pe deplin, dovedindu-se la înălțimea scopului în care au fost scrise lucrările și deschizînd calea spre realizarea și a altor lucrări psaltice armonizate, pe care le vom primi cu dragă inimă și nădăjduim, cît mai curînd.

MIRCEA V. GEORGESCU

ȘFINȚIREA BISERICII PAROHIEI ȘELARI-MUSCEL

În viața religioasă a creștinilor noștri ortodocși, sfințirea unei biserici înseamnă nu numai încununarea strălucită a unor eforturi și strădăniile legale de zidire, restaurarea sau renovarea noului locaș dumnezeiesc, ci — mai ales — prilejul unor bucurii duhovnicești deosebit de înălțătoare. Întreaga obște a dreptcredincioșilor aduce laudă lui Dumnezeu pentru săvîrșirea lucrului început. Slujba ortodoxă a sfințirii noului locaș de biserică este profundă și răscolitoare de înțelesuri și sentimente creștinești. De aceea, credincioșii iau parte cu toată ființa lor la sfințirea unei biserici, unindu-se în rugăciuni fierbinți cu sfințirii slujitorii ai altarelor noastre străbune. Ceea ce este pentru noul născut Sfînta Taină a Botezului, așa este și slujba sfințirii unei noi biserici. Noul născut primește la botez un nume creștin de sfințit sau de mucenic; la fel și biserica, primește un hram pe care-l prăznuiește apoi în fiecare an, așa cum fiecare creștin își sărbătorește, la sorocul cuvenit, onomastica sa.

Sfințirea bisericii parohiei din Șelari-Muscel a constituit pentru enoriașii același prilej fericit al îndătinatelor bucurii duhovnicești ortodoxe. Credincioșii din acest sat mic, format din 180 de familii, se îmbisericeau pînă acum 14 ani la bisericile din satele de primprejur, la Valea Mare, Nămăești sau Valea Romîneștilor. Înfruntînd arșița verilor sau gerul iernilor, mergînd la bisericile din alte sate, enoriașii parohiei Șelari simțeau tot mai mult nevoia unui locaș propriu de închinăciune. De aceea, cînd bunii creștini în frunte cu Ion și Maria Ionescu au început în anul 1927 construcția unei biserici, nu mică bucurie au pricinuit șelărenilor. Împodobită cu palru cupole, biserica s-a construit din cărămidă și beton, după planurile arhitectului C. Mihăescu, între anii 1927-1936.

Biserica se deschide provizoriu, la 20 decembrie 1943. Dar P. C. Preot paroh Ion Cornățeanu — și împreună cu el, toți enoriașii — dorese din suflet ca biserica din satul lor să fie terminată, împodobită și dată cultului în toată strălucirea ei. Cu ajutoarele primite de la Protoierie și de la Sfînta Arhiepiscopie, lucrările sînt reluate în anul 1950 și terminate în acest an. Pictura, în frumos stil bizantin, a fost executată pe cupole de pictorul Gh. Popescu-București, între anii 1934-1935, iar restul s-a pictat de Aneta Cantaragiu, între anii 1956-1958.

Slujba sfințirii acestui măreț locaș dumnezeiesc a avut loc în luna mai, ziua 20, anul acesta și a fost săvîrșită de Prea Sfințitul Episcop Theoclist Botoșăneanul, Vicar

Patriarhal, înconjurat de un impunător sobor de preoți din parohiile învecinate. Ca diaconi au slujit: P. C. Arhid. Nicolae Nicolaescu, Prorectorul Institutului Teologic Universitar din București și P. C. Arhid. Alexandru Munteanu din București.

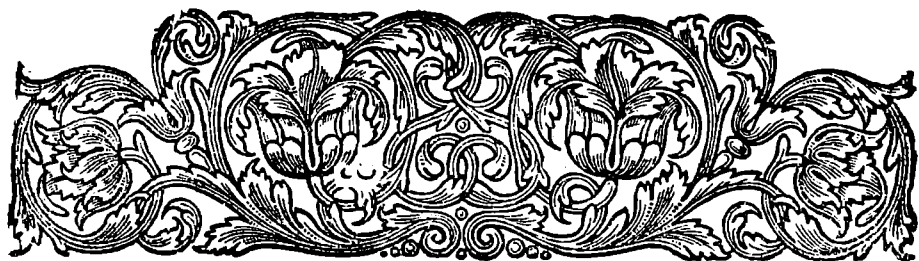
Predica zilei a fost rostită de P. C. Prof. N. Nicolaescu. După săvârșirea dumnezeieștii Liturghii s-a oficiat un parastas pentru pomenirea ctitorilor decedați, ale căror oseminte au fost așezate în biserică, în locul canonic, special indicat.

Au luat cuvântul, printre alții, P. C. Preot paroh Ion Cornățeanu, care — în cuvinte bine simțite — și-a exprimat recunoștința sa și a enoriașilor săi față de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian pentru ajutoarele primite prin Sfânta Arhiepiscopie a Bucureștilor, în vederea terminării bisericii. Au mai vorbit d-na Maria I. Ionescu, și Preotul Albulescu-Costești. Ultimul, a vorbit P. S. Episcop Theoctist, arătând în cuvinte pline de mireasmă creștinească, rostul bisericii în viața religioasă a creștinilor ortodocși.

Festivitatea sfințirii bisericii din Șelari-Muscel s-a încheiat cu o agapă la care au participat toți cei prezenți, mulțumind încă odată lui Dumnezeu pentru belșugul de bucurie duhovnicească pricinuit de sfințirea acestei frumoase biserici.

OBSERVATOR

CRONICĂ

NOTE ȘI COMENTARII

IN LEGĂTURĂ CU SFINTUL MUNTE

• In anul 961, Sfântul Atanase Atonitul, cu ajutorul material al marelui său prieten generalul Focas, pune temelie celei mai de seamă așezări monahale de la Athos: mănăstirea Marea Lavră, menită să atragă în jurul ei, încă de la început, atenția întregii creștinătăți răsăritene. Doi ani mai târziu, adică în 963, mănăstirea era gata, iar Sfântul Atanase Atonitul îl încunoștința pe bunul și mărinimosul său prieten Focas, ajuns împărat al Bizanțului (963-969) — care în repetate rânduri îi destăinuise dorința lui fierbinte de a îmbrățișa viața monahală —, că Marea Lavră a luat ființă și că-l așteaptă.

• Intemeierea Marii Lavre de la Athos înseamnă adevăratul început de organizare a vieții monahale din Sfântul Munte, unde se mai găseau, de altfel, chiar și mai înainte, o seamă de înjghebări monahale mai mari sau mai mici, dar care erau lipsite de coerența pe care le-ar fi putut-o da un spirit organizatoric clarvăzător. Și, meritul deosebit al Sfântului Atanase Atonitul consta tocmai în aceea că a întrevăzut cu claritate rostul pe care putea să-l aibă, în viața Bisericii ortodoxe de Răsărit, reînvierea monahismului veacurilor primare, adică monahismul luminat și activ și că prin ritmul pe care l-a imprimat trăitorilor din Marea Lavră, prin cuvântul și fapta sa, tot timpul cât a fost în viață și prin cele două Tipicoane, lăsate la moarte, a știut să facă din ctitoria sa, și prin ea din întreg Sfântul Munte, un centru activ al Ortodoxiei, care a pulsat viață, luminează și sfințenie, până la marginile lumii ortodoxe, timp de mai multe veacuri.

• Apropiata împlinire a unui mileniu de la întemeierea Marii Lavre de la Athos și deci, apropiata comemorare a mileniului întregului Sfânt Munte (1963), a început să preocupe din ce în ce mai mult pe teologii Bisericii ortodoxe. Inițiativa acestei comemorări a fost luată de profesorii Facultății de Teologie de la Atena-Grecia, cu prilejul unei excursii făcute la Sfântul Munte, în anul 1948, iar lucrările pregătitoare au și început odată cu noul an academic, constituind una din preocupările cele mai de seamă ale consiliului profesoral de la Facultatea de Teologie de la Atena, pentru anul în curs.

• Inițiativa comemorării mileniului Sfântului Munte nu prea încântă, însă, pe monahii de la Athos. Și este explicabil: situația actuală a mona-

hismului aghioritic nu mai este la înălțimea veacurilor de glorie ale Athosului. Prin norii grei ai concepției strimte pe care o au trăitorii de astăzi din Sfântul Munte, cu privire la chemarea lor în actualitate, doar amintirea razei strălucirii de odinioară mai străbate. Comorile culturale și artistice de neprețuit, acumulate la Athos în veacurile de glorie aghioritică, dintr-un spirit de conservatorism îngust, sînt ținute sub obroc, sau din incurie devin pradă flăcărilor, fără a mai putea fi înlocuite vreodată, așa cum s-a întîmplat nu de mult cu incendiul care a prefăcut în cenușă minunățiile «Seraiului» rusesc de la Careia și cum se întîmplă aproape în fiecare an pe la celelalte mînăstiri. Documente de o deosebită valoare și manuscrise inedite, de importanță capitală pentru trecutul întregii Biserici ortodoxe de Răsărit dispar, în felul acesta, fără să se fi putut scoate mai înainte vreo copie de pe ele. Iar aceasta se întîmplă din cauză că deținătorii lor actuali și paznicii încredințați cu păstrarea lor, fie că nu au habar de valoarea lor neprețuită, fie că mai trăiesc și astăzi cu gîndul la niscaiva procese de revendicări de danii, ale căror documente le posedă, dar pe care mersul evolutiv al societății le-a transformat, pentru totdeauna, din bunuri personale ale anumitor domnitori și boieri din trecut, în bunuri ale întregului popor.

•Recentul incendiu de la Careia, căruia i-a căzut pradă «Seraiul» rusesc, a determinat presa teologică greacă să discute cu hotărîre problema salvării tezaurului neprețuit de documente și de manuscrise de la Athos. Unele condeie au militat pentru transportarea acestora la Salonic, sau la Atena, într-un muzeu special, care să constituie proprietatea inviolabilă a mînăstirilor de la Sfântul Munte, motivînd că numai în felul acesta ele ar putea fi de folos cercetătorilor, care le-ar avea la îndemînă. Alte condeie au propus așezarea acestora în biblioteci metalice, chiar la Athos, care le-ar putea prezerva de orice incendiu, specificînd că cheltuielile cu confecționarea unor astfel de biblioteci ar urma să cadă în sarcina Ministerului Culturii de la Atena. Nimeni, însă, după cîte știm, nu s-a gîndit la fotografierea imediată a tuturor acestor documente și manuscrise și la împrăștierea lor, în felul acesta, dacă nu mai departe, cel puțin pe la bibliotecile tuturor Bisericilor ortodoxe locale, ca unele ce sînt de drept bunuri ale întregii Biserici Răsăritene, privind trecutul ei.

•Este drept că, din punct de vedere teritorial, limba de pămînt răsăriteană, muntoasă a Peninsulei Chalcidice, cunoscută sub numele de Sfântul Munte, aparține statului grec și este, ca atare, supusă întru totul legilor care guvernează întreaga Grecie. Dar Sfântul Munte, care prezintă particularități specifice, datorită trecutului lui, și un statut canonic, care îl menține în dependență spirituală de Patriarhia Ecumenică din Constantinopol, trebuie să dobîndească și un statut juridic special. Și acest lucru trebuie îndeplinit în grabă, dacă nu se intenționează cumva părăgînirea desăvîrșită a acestei «republici» monahale aghioritice și dacă se urmărește, dimpotrivă, ridicarea ei pe culmile de glorie ale trecutului.

•Athosul constituie un specific dublu al Ortodoxiei: pe de o parte el reprezintă unitatea în diversitate a Bisericii creștine de Răsărit, căci la Sfântul Munte se găsesc viețuitori aproape din toate naționalitățile lumii creștine ortodoxe, iar unele popoare, ca: rușii, sîrbii, bulgarii, românii și georgienii își au acolo temeluri mînăstirești cu bogat trecut istoric, iar pe de altă parte el este un fenomen unic al Ortodoxiei, deoarece în nici un alt loc de pe suprafața pămîntului nu se mai găsesc îngrămădite pe un teritoriu atît de mic, atîtea așezări monahale, supuse aceluiași fel de

viețuire și acelorași reguli și discipline monahale. Faptul acesta a și contribuit, de altfel, ca rolul jucat de Sfântul Munte în viața Bisericii ortodoxe de Răsărit, să fie atât de însemnat și de eficace și ca osmoza aghioritică să germineze viață duhovnicească aleasă și în așezările mînăstirești din celelalte țări ortodoxe.

*Dar, dacă, în trecut, numeroasele danii ale țărilor Rusiei pravoslavnice, ale domnitorilor Țărilor Românești și ale conducătorilor celorlalte țări ortodoxe s-au scurs din belșug în rezervorul de puteri al Athosului, înlesnindu-i și asigurându-i progresul său istoric, socotim că ar fi nedrept ca astăzi, cînd discuțiile cu privire la comemorarea mileniului Sfântului Munte s-au deschis, să nu se cerceteze, în spirit de desăvîrșită obiectivitate, prerogativele pe care le-au avut, pînă nu de mult, Bisericile ortodoxe surori asupra așezămintelor monahale respective de la Sfântul Munte, potrivit cu îndrituirile canonice care au consfințit aceste prerogative și să nu se ajungă la o restitutie în întregum a lor.

*Un spirit nou de înțelegere trebuie să însuflețească pe deținătorii teritoriali actuali ai Sfântului Munte, un spirit cu totul străin de șovinismul otrăvitor și dezbinător, care să ducă la dezlegarea fericită a problemei Athosului, atât de spinoasă în vremurile din urmă, iar bunăvoința să încununeze strădaniile nobile pentru elaborarea unui statut juridic al Sfântului Munte, în conformitate cu interesele superioare ale tuturor Bisericilor ortodoxe, legate strîns de această vatră a Ortodoxiei. În Sfântul Munte există, în momentul de față, un număr de 20 mînăstiri mari, istorice, fără să mai ținem socoteală de atîtea schituri, dintre care unele depășesc în grandoare multe din mînăstirile noastre din țară și fără a mai enumera colibele și celelalte locuri de sălășluire monahală de prin văgăuni și de prin stînci. Numeroasa populație monahală de odinioară a Athosului a scăzut, în timpul din urmă, în chip cu totul îngrijorător, iar monahii actuali sînt în genere mult înaintați în vîrstă. Grecia singură nu va putea înlocui și reînnoi niciodată această populație monahală, cu atât mai mult cu cît chiar mînăstirile de sub jurisdicția canonică a Bisericii Greciei (cele din afara Sfântului Munte), nu au în clipa de față, în majoritatea lor, decît cîte 2-3 monahi. Inchinovierea la Athos a grecilor veniți din afara granițelor teritoriale ale statului grec este mult îngreuiată de autorități, iar pătrunderea în Sfîntul Munte a celor de alte naționalități, datorită politicii șovine a guvernanților greci este cu neputință. Pentru aceleași motive și legăturile Bisericilor ortodoxe surori cu așezămintele monahale respective de la Sfîntul Munte sînt deosebit de dificile. Politica șovină greacă, cu privire la Athos, nu poate avea ca urmare decît stingerea definitivă a vieții monahale de acolo și încheierea tristă a unuia dintre cele mai impunătoare capitole din istoria vieții Bisericii ortodoxe de Răsărit. Iar acest lucru nu trebuie scăpat cîtuși de puțin din vedere de cei ce se pregătesc să sărbătorească mileniul Sfîntului Munte.

*Inițiativa comemorării mileniului Sfîntului Munte este binevenită. Ne întrebăm, numai, dacă ea trebuia să vină din partea consiliului profesoral al Facultății de Teologie de la Atena. După părerea noastră, inițiativa aceasta este de competență exclusivă a Scaunului ecumenic de la Constantinopol, care este nu numai inițiatorul tuturor marilor acțiuni privitoare la întreaga Biserică ortodoxă, ci și conducătorul spiritual, pînă în clipa de față, al Sfîntului Munte. Inițiativa de la Atena, care se înscrie, de altfel, pe aceeași linie de vederi pe care se înscrie și politica statului grec cu privire la Athos, nu trebuie considerată decît ca o iniția-

tivă particulară. Ea nu urmărește și nici nu intenționează să facă din această comemorare un eveniment al întregii Biserici ortodoxe, ci caută, mai degrabă să facă din ea un eveniment local, o sărbătoare a Bisericii grecești, și acest lucru nu este drept, pentru că dacă Sfântul Munte face parte astăzi din limitele teritoriale ale statului grec, nu trebuie să se uile nici măcar o clipă că el aparține ecumenicității ortodoxe, ca unul ce este legat prin legături istorice dintre cele mai trainice cu fiecare Biserică ortodoxă în parte.

*De altfel, numai Patriarhul Ecumenic, ca urmaș al autorității înaintașilor săi pe cel dintâi scaun al Ortodoxiei și ca moștenitor al prerogativelor bazileilor bizantini asupra Sfântului Munte, ca etnarh al grecilor din statul turc și ca șef spiritual și în timpul de față al monahilor din Athos, poate pune și susține în adevărata ei lumină problema Sfântului Munte și poate să pretindă o echitabilă rezolvare a ei, spre binele și în interesul întregii Ortodoxii și spre înflorirea din nou a vieții monahale din Athos, pe măsura glorioaselor tradiții aghioritice.

Preotul OLIMP N. CACIULA

CRONICA FILMULUI «IDIOTUL» (seria I-a).

Scenaristul și regizorul sovietic Ivan Pîriev, pentru a reda una din remarcabilele capodopere ale literaturii universale, **Idiotul**, de Dostoievski, a ales metoda contrastelor. Această metodă de descriere și prezentare a marelui roman dostoievskian, a fost utilizată și de criticul V. V. Ermilov în capitolul «Idiotul» din cartea sa «F. M. Dostoievski», 1957, Editura Cartea Rusă, București.

Prima parte a filmului, care a rulat în săptămîna Cinematografiei sovietice, intitulată «Nastasia Filipovna», ne-a arătat nu numai calitățile eminente ale marilor actori, **I. Iakovlev** (prințul Mîskin, — Idiotul), **Iulia Borisova** (Nastasia Filipovna), dar a pus pe prim plan, concepția de bază a realismului socialist, modul cum trebuie interpretată cinematic, opera uriașă a lui Dostoievski, fără a cădea în greșelile genialului autor și a evita denaturarea, deformarea caracterelor eroilor.

În romanul «Idiotul», Dostoievski întruchipează două destine mag-nifice: Prințul Lev Nikolaevici Mîskin, prin puritatea sa «Idiot» și fermecă-toarea, sublima Nastasia Filipovna, care exprimă cel mai viguros protest, cea mai arzătoare minie împotriva societății burghezo-aristocratice, căreia îi va cădea victimă.

Venind din Elveția, unde stătuse patru ani, fiind bolnav, prințul Mîskin descinde în familia Epancinilor. Vîrtejul pasiunilor e dezlănțuit în jurul Nastasiei Filipovna, dorită și iubită nu cu o dragoste pe măsura sufletului ei, ci de oameni roși de patima banului, egoiști, monstruoși, cum e Ganea, Rogojin, seducătorul Toțki și alții.

Într-un complex de intrigi și o acțiune ce se desfășoară precipitat și într-o insuportabilă tensiune uneori, tragedia frumoasei Nastasia formează punctul central al primei părți a filmului. Își dă seama că alit Ganea, Toțki cît și generalul Ivan Epancin, întruchipează vulgaritatea, mediocritatea. Generalul îi oferă colierul de perle de onomastica ei, ca un avans pentru viitoare plăceri. Ganea nu e decît un produs a proiectului alcătuit de Toțki și Epancin pentru a o cumpăra cu cele 75.000 de ruble.

Văzînd în ea o amantă, își subordonează planurile acestei finalități. Ganea se va descoperi ca un trivial și un incapabil de ea.

Răzvrătirea Nastasiei Filipovna va atinge culmea paroxismului în scena aruncării în foc a pachetului cu suta de mii de ruble ale lui Rogojin. Ganea, Ganecika Ivolghin își descoperă întreaga goliciune sufletească. El se prăbușește în nesimțire.

Nu există un rechizitoriu mai aspru împotriva acestor reprezentanți tipici ai unei societăți în care banul zdrobește și subjugă, desfigurează, alterează totul, — decît dezlănțuirea Nastasiei Filipovna. Nimeni nu o înțelesese, nimeni nu o iubise cu o dragoste atît de pură, ca prințul Miskin. Modul de comportare, atitudinile simple, de sinceritate și naivitate copilărească ce emană din fiecare episod în care apare prințul, capacitatea sufletului său infinit bun, de a înțelege tragedia vieții Nastasiei, curajul de a fi capabil să-i propună să se mărite cu el — fac din persoana sa o strălucitoare imagine a sfințeniei. Dar tocmai în acest moment de maximă tensiune, cînd Nastasia Filipovna ne arată și ea un amețitor curaj de a privi lucid monstruoșitatea pretendenților, renunță la prinț și preferă pe Rogojin, cu care fuge. Extrema luciditate e nebunie? A preferat pe Rogojin «adevărul brutal, adevărul fără mască al acestei societăți» (Ermilov, p. 272). Intre posibilitățile numeroase de a continua să fie amanta lui Toțki, de a fi cumpărată și vîndută, sau de a fi soția unui om îngeresc, prea pur, neomenesc de curat, — ea a irumpt într-un act, care-i va aduce pieirea, dar a preferat adevărul. Nu a putut suporta dragostea cerească a prințului.¹

Destinul tragic al Nastasiei Filipovna în contrast cu figura angelică, pură și totuși bolnavă a prințului Miskin, «chipul unui om minunat», așa cum însuși Dostoievski l-a caracterizat, au fost redat cu o forță psihologică incalculabilă.

Iakovlev, în rolul prințului, a redat în fiecare mișcare a mîinilor, a ochilor, zîmbetul, vorba, cu finețe serafică, întreaga structură a eroului dostoievskian.

Iulia Borisova a realizat în Nastasia Filipovna o creație de prim rang, dezvăluind posibilități de subtilă interpretare și de redare emoționantă a patosului feminin rus.

Filmul, în ansamblul său conține un mesaj de înalte valori etice și alături de «Zboară cocorii», situează cinematografia sovietică pe înălțimi de competență și imens succes.

COMENTATOR

1. «Acea dragoste pornită din milă, dragoste îmbinată cu suferință, atît de apropiată inimii lui Dostoievski, și-a manifestat în cazul Nastasiei Filipovna totala nepuință și a avut drept rezultat un faliment moral. Mila pe care prințul i-o arăta n-a făcut decît să accentueze și mai puternic în ochii Nastasiei Filipovna caracterul umilitor al situației sale.. (p. 273). Aici vedem impasul în care a ajuns tragica răzvrătire a Nastasiei Filipovna, așa cum în ultimă instanță ajung în impas toate răzvrătirile din operele lui Dostoievski. Aici asistăm la pieirea frumuseții.. (p. 270).

Tema Nastasiei Filipovna este tema frumuseții repudiate de lumea urii și a vrajbei, tema frumuseții pîngărite, batjocorite, terfelite. Iată de ce se poate vorbi de o frumusețe *insuportabilă*. Este o *frumusețe-suferință*, suferință pentru destinele frumuseții răstignite în lumea aceasta... groaznică temă a incompatibilității frumuseții cu lumea josnică în care domnește banul (p. 252).

RECENZII ȘI NOTE BIBLIOGRAFICE

INSEMNAȚII DIN CĂRȚI

CIPRIAN PORUMBESCU, COMPOZITOR RELIGIOS

Puțini sînt cei care să nu fi auzit de numele compozitorului Ciprian Porumbescu, creatorul operetei romînești, dar mulți sînt acei care nu știu că el a fost teolog și că are numeroase compoziții religioase. Cu cinci ani în urmă, în 1953, s-a comemorat un veac de la nașterea compozitorului și cu acest prilej s-a spus, despre acest înaintaș de seamă al muzicii romînești, cuvinte de prețuire și aprecieri competente. Anul trecut a apărut și o monografie despre viața și opera lui, datorită muzicologului VIOREL COSMA, intitulată: «Ciprian Porumbescu, Monografie». Editura de Stat pentru imprimare și publicații, 1957, din care spicuiim cîteva date: «Feciorul preotului Iraclie Porumbescu, om «cu darul vorbirii la inimă, talentat scriitor, poet, folclorist și chiar compozitor», luptător activ la 1848 și secretar de redacție la primul ziar național al romînilor, «Bucovina», Ciprian s-a născut la 14 octombrie 1853, în comuna Șipotetele Sucevei, ca apoi să copilărească la Stupca, unde se transferase între timp tatăl său, preotul Iraclie. Manifestîndu-și talentul muzical încă de la vîrsta de 3-4 ani, a primit lecții de vioară din clasele primare de la un învățător de la școala evanghelică din sat, ca apoi, urmînd la Suceava, Gimnaziul superior greco-ortodox, să ia lecții și de la bătrînul organist al bisericii catolice de acolo. Absolvînd gimnaziul, Ciprian Porumbescu s-a înscris la Institutul Teologic din Cernăuți, unde «muzica ocupa un loc de frunte în activitatea zilnică și școala dispunea de un eminent profesor, Isidor Vorobchievici, iar corul seminarului cînta în fiecare duminică și în zilele de sărbătoare la Catedrala orașului. Deci, un teren admirabil de studiu și afirmare artistică». De Isidor Vorobchievici, profesorul de muzică, «cel mai mare pedagog muzical al Bucovinei», se leagă orientarea lui Ciprian către muzica bisericească și folosirea în compozițiile sale, a cîntecului popular romînesc.

După absolvirea Facultății de Teologie, se înscrie, tot la Cernăuți, în anul II la Facultatea de Filozofie, muzica rămînd însă continua și principala sa preocupare, ceea ce l-a determinat să cunoască și să lege o prietenie cu intimul prieten al lui Brahms, compozitorul Eusebie Mandicevski, care l-a ajutat mult în formarea lui muzicală. Bolnav, ducînd o viață plină de privațiuni, mîncînd odată în zi, aștepta o bursă, la Viena, dar neobținînd-o, tatăl său se hotări să-l trimită, cu mari sacrificii, pe cheltuiala proprie, în octombrie 1879. Între timp, Mitropolia din Cernăuți îi trimite o bursă de 300 florini, spre a se specializa în cîntarea bisericească ortodoxă. Aici, se înscrie în anul III al Facultății de Filosofie și, în același timp, «ascultător extraordinar» al Conservatorului de muzică din Viena, unde se afirmă, încît ajunge să dirijeze corul bisericii Sf. Mihail. Ducînd însă o viață de mizerie, se reîntoarce curînd în patrie și, în anul 1881, e numit profesor de muzică la Brașov, încredințîndu-i-se, totodată, și conducerea corului bisericii Sf. Nicolae din Schei. Noua sa activitate nu și-o desfășoară mult timp, pentru că nemiloasa boală îl răpune în vîrstă de numai 29 ani, la 6 iunie 1883.

Din cele peste 200 compoziții rămase de ne urma scurtei lui activități de compozitor, fac parte următoarele piese de muzică religioasă: coruri bărbătești: «Adusu-mi-am

aminte», «Cade-se cu adevărat», *Cântările Sfintei Liturghii (Do major)*, «Condacul Maicii Domnului», «Hristos a înviat», «Lăudați pre Domnul», «Priceasna de Paști», «Ridical-am ochii mei», «Tatăl nostru», coruri mixte: «Axion la Rusalii» (Bucură-Te Maică), «Axion la Duminica Floriilor», «Antifon pentru Vinerea Paștilor», «Heruovic», «Ca pre împăratul», «Acum puterile cerești», «Hristos a înviat» (triumfal), «Hristos au înviat (solemn)», «In mormint, viață...», «Irosnos Invierii», «Pre Tatăl», «Priceasna de Paști» (Cu trupul lui Hristos), «Psalmul (Dumnezeu este Domnul)», «Sfinte Dumnezeule».

Alte compoziții pe care diferite bibliografii sau alte studii anterioare le menționează, mai sînt: «Antifon pentru Simbăta Paștilor», «Apărătoare, Doamne», «Avem către Domnul», «Axionul Crăciunului», «Axionul Paștilor», Axionul Sfîntului Vasile», «Carii pre Heruovimi», «Catavăsta la Botezul Domnului», «Cu vrednicie», «Doamne, strigat-am», «Imn bisericesc», «Imn către Sfînta Fecioară Maria», «Impărate ceresc», *Liturghie simplă*, «Liturghia Sfîntului Ioan Gură de Aur», «Liturghia Sfîntului Vasile», «Mărire Tie, Doamne», «Mărire Tatălui», «Binecuvîntează», «Mila păcii», «Pre Tatăl, pre Fiul...», «Pre Tine Te lăudăm», «Psalmul 88», «Psalmul 95», «Psalmul 100». «Psalmul 149», «Sînt Sînt, Domnul Savaot», — «Și cu spiritul», «Unul Sfînt».

Amintim că, pe lângă aceste destul de multe compoziții bisericești, Ciprian Porumbescu a lucrat și un manual de muzică vocală și bisericească, intitulîndu-se «teolog și filozof absolut», dar a rămas în manuscris. Manualul are titlul: «Elementele Muzicii vocale pentru școalele populare și normale, după metoda catolică. cu un apendice de exerciții, cîntări bisericești și numiri bisericești, de Ciprian Porumbescu, teolog și filozof absolut». Așa dar, pe feciorul de preot, «teologul și filozoful absolut» l-a preocupat și armonizarea muzicii bisericești, dovadă sînd cele peste 50 piese muzicale rămase de pe urma lui, dintre care, cea mai cunoscută — din cele tipărite — este «Tatăl nostru». Munca, dar mai ales intenția, urmașii i-o prețuiesc și-l înscriu cu cinste în galeria pionierilor armonizării muzicii bisericești.

MINĂSTIRI ȘI SCHITURI ÎN PRINCIPATELE UNITE LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI XIX.

Într-un volum destul de cuprinzător, (317 pagini), intitulat: «*Principatele Romîne la începutul secolului XIX*», Editura științifică, 1957, cu subtitlul: «*Constatări istorice, geografice economice și statistice, pe temeiul hărții ruse din 1835*», CONSTANTIN C. GIURESCU, face o mișgăloasă descriere a acestei hărți, aducînd, prin aceasta date de o reală valoare documentară, insistînd, mai ales, asupra așezărilor omenеști. Cum e și firesc, o hartă de amănunțimea celei descrise, nu putea să nu însemneze și mînăstirile și schiturile existente în acel an, 1835 (pp. 136-175). În cele două Principate, harta notează 192 mînăstiri și schituri, 3 ruini, și încă alte 35 lăcașuri a căror existență se deduce din indicații indirecte, date de numele așezărilor rurale, deci, în total, existente în acel an. 230. Cifra aceasta, autorul o găsește necorespunzătoare realității, deoarece un călător rus, bine informat, după doi ani, arată că numai în Muntenia erau — în 1837 — 202 mînăstiri, diferența dintre numărul real și cel dat de harta amintită explicîndu-se prin aceea că topograful n-are notat mînăstirile și schiturile aflate în cuprinsul satelor și al orașelor. De aceea, mînăstirii Marica Vizantea, din Putna, sau Slobozia, din Ialomița, nu figurează pe hartă, în schimb fiind trecute schiturii mărunte, izolate în mijloc de păduri sau cîmpii. În ceea ce privește densitatea acestor așezări, autorul face o clasificare și astfel, aflăm că județul muntean cu cele mai multe mînăstiri este Vilcea, cu 18 lăcașuri, urmat de Buzău, cu 14, Ilfovul, 13 și Săcuenii și Gorjul, cu cîte 10. În Moldova, județul cel mai populat cu astfel de așezări este Neamțul, cu 21, Tulova, cu 14, Putna, cu 10, Vasluiul, cu 9, Tecuciu, cu 8 și Iașul, cu abia 7. Privind harta, autorul arată că frapează dintru început frecvența acestor lăcașuri în regiunea de munte, pe cîinele de sud și de est ale Carpaților. «Desigur, natura terenului, locul mai greu accesibil și acoperit cu păduri seculare, a îndemnat la fixarea în această regiune a lăcașurilor de reculegere și izolare, care sînt mînăstirile, schiturile și sihăstriile. Dar va fi contribuit poate și o îndelungală — am zice o milenară — tradiție, aceea a anahoreților, a vestițiilor «intemeietorii» («ctiște» și «ipoliști», cum le spune Strabo), «călători prin nourii», care-și aveau locurile de rugăcinne sus, la munte, — este concluzia autorului, redată în pg. 141. Dar, dintre lanțul întreg al Carpaților, trei regiuni au exercitat mai ales o atracție deosebită pentru așezările monastice, avînd maximum de densitate: regiunea Vilcea, a Buzăului și a Neamțului. Astfel, în Vilcea, harta notează numai 18 mînăstiri, deși în realitate ele erau mult mai multe. În regiunea Buzăului sînt trecute 14 lăcașuri, printre care figurează și renumitele «schituri ale monahilor», amintite de Stolnic Cantacuzino în harta sa de la 1700, iar în Neamț sînt notate 21 mînăstiri și schituri. Autorul

crede că în aceste regiuni, «cu siguranță», au fost călugări și sihaștri «înainte de întemeierea lăcașurilor puternice, de zid, ridicate de domni în veacurile XIV și XV și înzestrate, prin hrisoave solemne, cu sate, moșii și robi», afirmația întemeindu-se pe considerentul că atunci când patriarhul de Constantinople, în 1359, încuviința ca mitropolit al Munteniei pe Iachint de Vicina, cerea să-i dea ascultare clericii «și călugării» și laicii din Țara Românească. Ei se adăposteau desigur, în locașuri rupestre, săpate în stînci, de genul celui de al Aluniș-Buzău sau Negru Vodă din Muscel, ori în bisericuțe săpate în vreun stejar, cum a fost mînăstirea Dintr-un lemn, sau într-o tisă, cum ar fi fost primul locaș al Tismanei. Demn de reținut pentru interpretare, e și faptul că Brăila și Teleormanul nu au nici o așezare mînăstirească, iar Ialomița și Romanai au cite un singur lăcaș. Autorul subliniază apoi și citeva mînăstiri și schituri mai puțin cunoscute din județul Gorj, sau Tabara din Roman și Cetate din Vaslui, nume care «evocă rolul de loc de apărare pe care l-au avut mînăstirile în epocile de tulburare din trecut, rol pus în lumină de altele ori de cronici». Harta amintește și de existența a citorva mînăstiri și în Dobrogea, însă cea de la răsărit de Babadag, însemnată «Ruinile mînăstirii Sf. Gheorghe», autorul o identifică cu ruinele cetății de la Ieni-Saba. În afară de acestea, harta mai cuprinde multe numiri de așezări rurale, care dovedesc existența, în trecut, a unor mînăstiri, cum sînt de ex. Mînăstirea în Ilfov, Monastivici și Valea Mînăstirilor în Mehedinți, sau cele mai des întîlnite, ca cele din Olt: Schitu, Călugării de Jos, Călugării de Sus, etc. Lucrarea, interesantă și utilă și pentru istoria bisericii romîne, se recomandă ca un auxiliar prețios cercetătorilor, în vastul cîmp al istoriei Bisericii noastre.

HUSITISMUL ÎN ROMANIA.

În Editura științifică s-a tipărit în 1957, volumul: «*Răscoala iobagilor de la Bobilna*», de M. DIACIUC-DĂSCĂLESCU, un fost autodidact, care «a învățat carte, păzind oile, ca cioban» și «ajunsese un adevărat om de știință». Trăind problema în XII capitole, vorbind despre faza premergătoare a răscoalei din 1437, autorul arată, în citeva pagini (76-84) din capitolul IV și influența husitismului în România. Fără să aducă ceva nou, totuși capitolul amintit e interesant prin interpretările date diferitelor aspecte ale problemei. Începînd prin a arăta, printre altele, că «Mișcările țărănești ale evului mediu sînt în totalitatea lor îmbrăcate în forme și manifestări religioase», autorul afirmă că aceasta s-a întîmplat și în România, unde «mișcările ei sociale, crescute pe fondul mizeriei, ca urmare a crizei agrare în care se sbate gospodăria țărănească de după război mai ales (e vorba de primul război mondial, n. n.) sînt îmbrăcate în forma mișcărilor stiliste». Aceasta se întîmplă în Bucovina și Moldova, iar «în alte părți, la țară se desfășoară în forma mișcărilor baptiste, evangeliste». Ceva mai mult, autorul pune răspîndirea adventismului la sate, după răscoala din 1907, tot ca un reviriment social și chiar răspîndirea inochentismului o pune pe seama insuficienței «proprietății fonciare pentru țărani». Continuîndu-și istoricul influenței husitismului, se subliniază că răscoala a pornit de la zeciuiala Bisericii Catolice, la care era supusă și țărănimea romînă, sub pretextul că este așezată pe proprietăți catolice. Aceasta fiind starea de spirit, husitismul a fost îmbrățișat și de romîni, sălii de nedreptățile Bisericii Catolice, sperînd prin aceasta o viață mai bună. Dar, autorul precizează: «E adevărat că Husitismul, ca doctrina reformatoare a catolicismului, nu era cunoscută imensei majorității a aderențelor de țărani din Ardeal, dar fondul social al problemei, și asta este important, a fost însuși de iobăgiea romînă destul de repede», (p. 82). Lucrarea fiind publicată acum 20 de ani, în prefață se arată că «este posibil ca unele aprecieri sau concluzii să nu fie juste, total sau în parte», ceea ce a determinat editura să însoțească textul de oarecare note. Față de această situație, editura arată că lucrarea «trebuie să fie citită în spirit critic». Ceea ce este perfect valabil și despre afirmațiile referitoare la caracterul social protestatar al cultelor amintite.

MÎNĂSTIRILE DE LA CORNĂTEL.

În volumul «*Studii și articole de istorie*», II, 1957, d-l CONSTANTIN C. GIURESCU, semnează studiul: «*Un vechi oraș al Țării Românești, Cornățelul*», în care vorbește și despre o presupusă mînăstire, Cornățel, în orașul cu același nume, azi despărțit, dar perpetuat prin așezarea rurală «Mînăstirea», situată la jumătatea distanței dintre Oltenița și Călărași. (pp. 101-104). Indicații documentare despre existența acestei mînăstiri apar în anul 1778, cînd se amintește despre un unchiuș, «Iacov de la mînăstirea Cornățelu», precum și notarea ei, sub nume de mînăstire în hărțile Țării Românești a lui Ruhendorf din 1788 și cea din 1797 a lui Rhigas. Pentru această mînăstire, de unde

își trage numele actuala așezare sătească, Matei Basarab a zidit o biserică în anul 1648, a cărei pisanie inedită se redă în înfregime. S-ar putea ca aceasta să fie «misterioasa» mănăstire Strugalea, căreia Mircea cel Bătrîn îi întărea, la 11 mai 1409, satul Pulcouți, care, cu timpul, și-a schimbat numele, așa cum s-a întâmplat și cu alte mănăstiri. Astfel, mănăstirea Cozia, în veacul XIV se numea Nucet, Coșuștea din Mehedinți era cunoscută și sub numele de Crivelnica, iar mănăstirii Bărbătești i se spunea și Păroaie, după numele unei donatoare. Punând însă legitima întrebare, cum se face că nu se mai cunoaște nici un hrisov pentru această mănăstire după 1409, autorul presupune că ea ar fi fost — probabil — pustiită de Mohamed I de la 1417, iar lăcașul cel nou, ridicat mai târziu, a dus o viață modestă, fără hrisoave. În genere, multe mănăstiri sînt mai vechi decît mențiunile documentare, lăcașurile domnești sau boierești ridicîndu-se, de cele mai multe ori, pe locul unora făcute din birne sau chiar din nuiele. «Convingerea noastră — spune autorul — este că aceste prime lăcașuri modeste sînt foarte vechi, ele datînd din Evul Mediu timpuriu. Cu siguranță, în insula de la Snagov a fost un asemenea lăcaș, cu mult înainte de întemeierea Țării Românești, tot așa în lunca Dunării, la vărsarea Ialomiții, a Mosfiștii sau a Cătăluului». Existența acestei mănăstiri rămîne încă sub semnul întrebării și în atenția cercetătorilor, spre a da răspunsul adevărat.

Preot GABRIEL COCORA

PREZENTĂRI DE CĂRȚI

FILOCALIA, Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν νηπτικῶν, A, Ed. a 3-a, Atena, Astir, 1957, 336 p.

La Atena a apărut primul din cele 5 volume ale Filocaliei. În el sînt cuprinse scrierilor următorilor părinți: Antonie, Isaia Pustnicul, Evagrie Ponticul, Ioan Cassian, Marcu Ascetu, Isihie Preotul (de Ierusalim), Nil Ascetul (de Anciria), Diadoh al Foticeii, Ioan de Carpatos, Teodor de Edessa.

Cartea e trasă în două culori și bogat ilustrată.

*

ROBERT DEVRESSE, *Introduction à l'étude des manuscrits grecs*. Paris, C. Klincksiek, 1957, 347 pag.

Autorul aduce un aport valoros în cunoașterea manuscriselor grecești, care au vehiculat în marea lor majoritate conținutul creștin de cultură, mai bine de un mileniu. În prima parte a cărții studiază paleografia, istoria cărții, papirusurile, codici, palimpsestul, hîrtia, tehnica scrierii, copiștilor, scrierea uncială, minusculă, aportul *călugărilor studii* ia opera de copiere și răspîndire a scrierii sfinților părinți.

El descrie vechile biblioteci de la Cezarea, biblioteca de la Constantinopol, a lui Folie, Aretas, etc.

În partea doua, ni se descriu colecțiile: Vechiul și Noul Testament, cărțile liturgice, cărți de drept, artele literare, științele exacte, medicina, științele oculte, care ne-au fost transmise prin manuscrise grecești. La sfîrșitul cărții găsim o listă a manuscriselor date consecutiv de la anul 512 pînă în 1593. Deasemeni se dă un indice al persoanelor, indici de papirus și de manuscrisele citate. 17 planșe reproduc diferite manuscrise, îndeosebi cele de la Vatican, arătînd finețea și cu care au fost scrise și întocmite.

*

LOUIS BRÉHIER, I. *Le monde byzantin, Vie et mort de Byzance, 1948*. II. *Les institutions de l'empire byzantin. 1949*. III. *La civilisation byzantine. 1950*, éditions Albin Michel, Paris.

Se prezintă lumea creștină orientală cu un ponderat simț al realității istorice. Subliniind dezinteresarea Occidentului față de iminenta cădere a Bizanțului sub puterea otomană, scrie: «Statul bizantin nu mai aștepta ajutor decît din Occident, unde aproape toți prinții, ocupați cu certurile între ei, se îngrijeau prea puțin de soarta lui. Veneția, puterea cea mai interesată în a împiedeca pe turci să se stabilească la Constantinopol, nu se gîdea decît la avantajile sale comerciale. Cînd, după proclamarea unirii religioase de la Florența, — o cruciadă făcu un ultim efort pentru a slava Constantinopolul, era prea târziu» (II, p. 586). «E suficient demonstrat că puterile Occidentului lăsară turcii să se stabilească la Bosfor» (I, p. 515).

Față de cultura bizantină și floarea ei, teologia, arată respect și apreciere deosebită. «Dreptul public și dreptul civil al Romei primară la Bizanț, amprenta creștinismului. Justinian, a cărui legislație îmbrățișează toate domeniile vieții publice și particulare, păstră din dreptul roman tot ceea ce era în armonie cu societatea timpului său... E un fapt capital că cea mai mare parte din împărăția Bizanțului au fost legistatori, fie personal, fie prin intermediul oamenilor de stat și juriști de care se înconjurau și care alcătuiau aproape întotdeauna un personal de elită». (II, p. 582).

«Deosebindu-se de Occident, unde reformele religioase au fost toldeana actul Bisericii înseși, unde reformatorii au fost papi, episcopi, călugări, ale căror programe erau adaptate de sinoade, cea mai mare parte a reformelor bisericesti ale Bizanțului, în afară de acelea ale *Studiilor* și *Ishiastilor*, au fost datorate inițiativei împăraților, astfel ca Justinian, Leon VI, Alexis Comnen, Manuel Comnen, Andronic II.» (p. 438).

«Concepția bizantină a raporturilor între Biserică și Stat avea ca teme doctrina solidarității lor, care urcă pînă-n evul patristic... S-a ajuns să se conceapă că Biserica și Imperiul formau un singur organism, condus de împărat și patriarh, unul domniind asupra trupurilor, celălalt asupra sufletelor. Nu se poate ca Biserica să existe fără imperiu... Prosperitatea lumii depinde de armonia dintre Biserică și Stat; departe de a se izola fiecare în domeniul propriu, cele două organisme se întrepătrund: împăratul poate exercita autoritatea sa în Biserică și patriarhul în Stat.» (II, p. 432).

Idealul monastic al Orientului, care consideră contemplația, isihia, ca viața perfectă, e amintit și descris în forma isihasmului. «Un călugăr oriental, Grigore Sinaitul introduse în muntele Athos doctrina isihastă. Adoptată de un mare număr de Haghioriți, această doctrină se răspîndește repede în tot imperiul... Victoria isihastilor asupra umanității consacra triumful monahismului». (II, p. 579). «Conflictul între Varlaam și Grigore Palama, însemnătatea dezacordului lor e imensă și depășește cadrul teologic. E o luptă între cultura universitară, atașată tradiției clasice și spiritualitatea mînăstirească... Intre cele două poziții, orice împăcare era imposibilă. Doctrina isihastă, produs al Asiei mistice, repugna în fond elenismul și mai ales umanismul» (III, p. 438).

Vorbind despre icoane, Bréhier afirmă: «icoana are legea ei proprie. Ea nu caută ca pictura să dea iluzia realității, ci să producă un efort de ordin spiritual. Ea nu e nici realistă, nici pur narativă, ci împreună realului trăsăturile necesare pentru a face să recunoști un personaj sau o scenă și prin aceasta se alătură artei istorice. Ea caută înainte de toate expresia prin jocul fizionomiei, prin combinarea liniilor, a accesoriilor, a peisagiilor, din realitate ea face un simbol. E o artă savantă, delicată, subtilă, unde totul e nuanță.» (III, p. 267). Apreciind la justa lui valoare, aportul lumii bizantine la dezvoltarea culturii, Bréhier încheie: «Dacă vrei să reflectezi asupra însemnătății acestei vaste mișcări de gîndire, care a schimbat fața lumii, vei fi obligat să mărturisești, că ea e strîns legată de opera intelectuală a Bizanțului și că erudiția occidentală trăiește din secolul XV pe lucrările bizantine. Se poate spune că în legătura continuă care unește gînditorii timpurilor moderne de cei ai Greciei vechi, ar exista un hiatus deosebit, dacă Bizanțul n-ar fi salvat de la distrugere — comorile civilizației antice și n-ar fi luptat timp de o mie de ani pentru a le păstra omnienirii.» (III, p. 574).

*

OLIVIER LACOMBE *Chemins de l'Inde et Philosophie chrétienne*. Paris, Alsatia, 1956. 170 p. Coll. «Sagesse et culture».

Orice metodă intelectuală de ridicare a condiției umane nu valorează nimic, față de faptul că Verbul s-a întrupat odată pentru întreaga omenire.

Există o natură umană «formată», în care toți oamenii pot comunica, a cărei desfășurare trebuie să fie omogenă, fidelă liniilor de finalitate, înscrise de Dumnezeu însuși, în esența noastră.

Există o rațiune universal umană, nu pre-formală ca un mecanism, nici purtînd știința infuză și idei innăscute ca o inteligență angelică, ci ca o filozofie organică, la progresele căreia sînt chemate să contribuie, într-un chip sau altul, toate culturile.

În capitolul «Omul creator al unui cosmos religios», subliniază spiritualitatea Indiei «care rămîne deschisă vizitării lui Dumnezeu cel viu» și alte spiritualități care se deschid mîntuirii lui Iisus Hristos. «Să luăm seama să nu fim mai puțin sensibili la Fericiri, la mesajul Evangheliei, după care cei blinzi vor moșteni pămîntul.»

Lucrarea e prețioasă prin recunoașterea locului prim pe care îl ocupă spiritualitatea creștină în istoria religiilor.

C. BĂRBULESCU

ARTA DE-A LUNGUL SECOLELOR

IN COLECȚIA *La galerie de la Pléiade* au apărut sub titlul *La sculpture mondiale* trei volume: 1) *La statuaire*, Paris, 1952, 776 p. 2) *Des bas-reliefs aux grottes sacrées*, Paris, 1954, 509 p. 3). *Le monde chrétien*, Paris, 1954, 474 p., cuprinzând sute de reproduceri din sculptura mondială, de la primele obiecte ale celor mai vechi triburi pînă la realizările sculptorilor moderni, cu date și note detaliate, furnizate de profesori și oameni de specialitate, însoțite de introducerea lui A. M. Acest muzeu imaginar în care intră toate lucrările de artă «e un imens evantai al formelor inventate». Există o unitate profundă a artei pe care culegerea de față o subliniază: «Arta și Biserica sînt în serviciul lui Dumnezeu. Amîndouă explorează căile frățești ale aceleiași Intrupări și cînd pe o statuie de femei apare tainica strălucire, după care fiecare recunoaște prezența Fecioarei, Biserica se închină și se roagă la rîndul său. Orice mare artă e orientată prin fermentul său de necunoscut. Creștinismul hrănește dialogul creatorului de imagini cu Dumnezeu pe care vrea să-l servească, asemeni dialogului lui Cézanne și Van Gogh cu ceea ce ei numeau pictură. Antichitatea clasică și Europa în măsura în care se unesc, nu se opun artei sumeriene.

Sculptori de crucifixuri ai Rinului, aceia ai lui Hristos, ca Goya și Grünewald voiesc mai întîi să mărturisească. Demonii lui Bosch sînt tulburători pentru că nu exprimă un joc, ci o lume mai profundă, decît aceea a aparențelor».

Subliniind contribuția lui Michel Angelo, se afirmă: «Pentru ca să fie sculptată Noaptea, trebuia geniul lui Michel Angelo, însă de asemenea 15 secole de creștinătate și o moștenire de măreție mai veche decît memoria».

Am văzut la maestrul Chartresului, că găseau în fervoarea lor (pe care o exprima mai direct rugăciunea lor) mijlocul de a atinge o prezență sfințită,... un apel la creație... rațiunea de a fi a oricărei arte religioase. Astfel frumusețea a fost slujitoare Renașterii... Frumusețea departe de a fi propriul său țel, a fost mijlocul de a ajunge la lumea pe care le-o redescoperea refluxul credinței, acest pol magnetic.»

De la vasele fine ale Chinei arhaice, vasele rituale din Ninive, arta egipteană, celtică, bizantină, indiană, tibetană pînă la Occidentul creștin, la catedralele sale, la Moise al lui Michel Angelo, pînă la arta rusă, la Hristosul milos de la Novgorod, artistul continuă aceeași căutare a Argonautului. (vol. I).

«Arta e laudă a lui Dumnezeu. Parcînd formele cele mai puternice ale creației, domeniul artei... pare să depășească istoria. Domeniul artei e expresia specifică a celui mai vechi efort pe care l-a urmărit omeneirea de a da un sens universului, el găsește în noi această prezență și acest eou. Stilurile sînt inseparabile de constelațiile spirituale ale căror tradiții le fixează imaginea și cărora le dă viață.»

Marea artă a Mesopotamiei ca și aceia a Egiptului ne descoperă o naștere a omului. În Egipt, el pare că iese din neant. Figurinele din mileniul 4, găsite la Ur, acelea găsite la Sumer, statuile de la Ashunnak și cele mai vechi de la Mari, par că se subsumează unui arhetip, în care se amestecă formele: capul de pasăre, de șarpe și poate cu forme de insecte.

Cu Asiria un imperiu va găsi în basorelief, mijlocul de expresie decisiv al geniului său. Arta asiriană ignoră țărani și zeii par umbrele regelui.

Basorelieful egiptean figurează viața unei națiuni, de la țaran pînă la rege, de la rege pînă la zei. Supușii asirieni sînt numai aceia ai vînătoarei și războiului. Palatul lui Khorsabad e un munte Atos al celor ce omoară.

Relieful marilor palate par să exprime un cult dat regelui prin sînge, zeilor prin rege. Asiria nu și-a găsit forma zeilor săi. Ea a ignorat în arta sa unitatea sacră, obsesia orientală a figurii simbolice. Legende asiriene nu-s un inventar al lumii, ci o legendă națională a singelui.

Lumea elenică constituie virful reprezentărilor cunoscute. Frizele Partenonului, stilul grec arată o structură ce implică un cadru. (vol. 2).

În volumul trei, închinat excelsiv geniului creștin sînt analizate formele de sculptură, îndeosebi ale Occidentului. Deosebirea între produsele artistice ale antichității păgîne și cele creștine e de ordin quasirevelațional. Formele de artă creștină sînt opuse celor vechi în mod radical, după cum anahoreții Tebaidei sînt opuși lui Diogene. În comparație cu moștenirea antică, întregul geniu creștin aparține Orientului. Sasazinii poate că au transmis Bizanțului peisagiul, însă nu i-au transmis chipul sînt. Primele trei creații simbolice ale geniului creștin sînt spiritualizarea figurilor, fondul de aur și umbra suverană.

Încă înainte de Carol cel Mare, formele vii ale creștinătății fuseseră elaborate în Orient. Carol cel Mare nu încredință Capela de Aix, călugărilor de Saint-Gall, nici deco-

ratorilor manuscrisele, ci mozaicariilor. Cel atotputernic, ce figurează deasupra bătrînilor Apocalipsului e ordonat în spiritul Bizañului.

Print-o batjocură a istoriei, cavaleria în care Bizañul a crezut că găsește pe mercenarii săi, merge în numele Papei să distrugă creștinătatea Orientului.

Mahomed II n-a cucerit supraviețuirea unui imperiu, iar marele Constantinopol e mort în 1204, invadat de baronii latini.

La Bizañ, statuile sînt de neconceput. Biserica n-a acceptat niciodată aceste statui fără rezervă, tolerîndu-le cu răbdare.

Bizañul n-a ales aurul ca materia sa, ci pentru raritatea lui demnă de serviciul divin, ca și mozaicul pentru eternitate. Fresca bizantină a fost mult timp mozaicul celui sărac. Fresca occidentală legată de arte precise, însă nu monumentale, nu arată o subordonare atît de evidentă.

Inchipuînd Bătrînii Apocalipsei prin vechi războinici franci, sculptorii Moissac-ului întreprinseră în formă de artă incarnația creștină. Bizañul ar fi considerat acest lucru sacrilegiu și n-ar fi conceput așa ceva, niciodată. Arta bizantină n-a umanizat oamenii. Arta noastră (occidentală) și aceea a Extrem-Orientului ne-a făcut să uităm că nu e deajuns căutarea realismului, căci arta nu umanizează pe oameni, ci exprimă o comuniune.

Invincibilul monofizism (!) al Bizañului, nu i-a permis niciodată să elibereze pe Hristos de un caracter sacru».

Accentuînd hieratismul picturii bizantine, se spune că întreagă această artă tinde spre «un mister simbolic», că ea ignoră copilăria și agonia lui Hristos.

«În umbra crucifixului, nu în maiestatea Pantocratorului, Roma creștină descoperă ochii de copil, ce obsedă pe Dostoievski, privirea franciscană a bouului și a măgarului...».

«Corabia catedralelor devine inima lumii, aici se sfîrșește timpul unde invincibila eternitate acoperă fața implacabilă a Romei.»

Și de această dată la cercetătorii occidentali ai artei, constatăm aprecieri elogiative față de pictura și arta bizantină. Vigoarea și strălucirea ei provin nu din secrete tehnice, ci din viziunea ei spirituală, din canoanele ei aspre, din spiritul ortodox al erminiilor. În efortul său de construcție artistică, ea nu a țintit spre o redare masivă de elemente istorice, ci a tîns totdeauna spre semnificația spirituală, spre miezul tainic, de foc, al universului evanghelic. De aici provine splendoarea, darul sau inalterabil de a încînta sufletul nostru, de a-l predispune unei sincere meditații, unei evlavioase luări de contact, atît cu frumusețea zidirii, cît și cu frumosul artistic.

D. B.

REVISTA REVISTELOR

DESPRE SERAFIM DE SAROV

În ЖУРНАЛ МОСКОВСКОЙ ПАТРИ-АРХИИ nr. 5, 1958, Moscova, P. Victorov scrie despre Serafim de Sarov, de la a cărui moarte s-au împlinit 125 ani: «viața sfințitului Serafim e săracă» în evenimentele exterioare. S-a născut în 1759 în orașul Kursk. La douăzeci de ani a plecat în pustia din Sarov. După 16 ani de viață în mănăstire chinovitică, se retrage petrecind 15 ani în totală izolare, tăcere și post.

«Inger pămîntesc și om dumnezeiesc», așa-l numește Biserica. După ani îndelungați de rugăciune, de aspre nevoinți, cînd inima i s-a părut că s-a umplut de dragostea de Dumnezeu, a apărut și dragostea față de oameni. Erau zile cînd mulțimea sosită de departe, oameni suferinzi, îndurerăți, bolnavi, cereau ajutorul, sfatul, rugăciunea lui. Ei nu plecau pînă ce nu primeau binecuvîntare și liniștire. În acea vreme apar harul clarviziunii, al liniștirii, darul vindecării sufletului și al tămăduirii trupului. Cel mai important din toate, era atitudinea sa față de oameni, pe care îi primea totdeauna cu cuvintele: «Bucuria mea!»

În fiecare om vedea ce ar putea fi el în Dumnezeu. Încă de cînd era tînr, starețul Dosoftei îi arătase îndreptarul: Caută să păstrezi și să chemi fără-nctare. Numele Dumnezeesc și-n aceasta să-ți fie toată învățătura și atenția ta. Mergînd, șezînd, în biserică, oriunde și oricînd, numele lui Iisus să fie într-una în inima și pe buzele tale.

Cu numele Său vei afla liniștea, vei dobîndi puritatea și se va înveseli în tine Duhul Sfînt.

Toată viața a urmat acest îndreptar, sfătuindu-i pe toți să facă acest lucru. Rugăciunea lui Iisus e luminătorul și steaua care ne arată drumul spre Dumnezeu. Cel care a hotărît să slujească pe Dumnezeu, trebuie să se regăsească *pe sine, unind mintea cu sufletul.

Monahii care nu unesc rugăciunea interioară cu cea exterioară, erau numiți de el «tăciuni negri». Propovăduia cu insis-

tență spovedania și necesitatea sîntei împărțășiri.

Îndeoșebi cerea evlavია, setea de sfințenie. «Nu e supunere mai mare decît în biserică». (Serafim de Sarov).

Toată activitatea omului să se desfășoare cu frică, cu culțemur, fără a întreprinde rugăciunea.

Sfătuia întotdeauna să luptăm cu urîtul, să nu pierdem bucuria duhului. N-a fost un ascet ursuz. Bucuria duhovnicească nu e păcat. Ea alungă oboseala, care naște urîtul. Mai rău decît acesta nu e nimic, el aduce și altele. Mergi pe drumul mijlociu. Mai mult decît sînt puterile tale nu merge, că vei cădea. Dușmanul va rîde de tine. Umilește-te, păstrează-ți pacea!

În învățăturile, scrierile, scrisorile sale, se găsesc multe trimiteri la Sfinții Părinți, în special la Isaac Sirul, Varsanuvie și la Filocalie.

În ianuarie 1833, a murit. A fost găsit mort în genunchi, în chilie, în fața icoanei Maicii Domnului.

Odată fiind întrebat de ce nu realizăm și noi viața sfinților părinți, a răspuns că «noi nu avem aceeași hotărîre ca a lor».

EVUL MEDIU ȘI BIZANȚUL.

Sub titluri: *Byzance et la France médiévale, L'Occident sous l'emprise de l'Orient, Mille ans de peinture à la Bibliothèque Nationale, Les Lettres françaises, Les Nouvelles littéraires*, pe luna iulie publică:

«În țările Occidentului, în zilele noastre, arta bizantină se bucură de o mare reputație. În marile muzee se instalează secții bizantine, iar expozițiile de acest fel atrag mulțimile.

Astăzi, arta bizantină e universal admirată ca una din marile reușite estetice ale timpurilor vechi și una din manifestările cele mai înalte ale spiritualității creștine. În tot timpul Evului Mediu, reputația de bogăție a capitalei de pe Bosfor, admirația pentru nenumăratele relicve și icoane de sfințenie, calitatea incomparabilă a operelor de artă confecționate la Constantinopol, deschideau artelor bizantine calea Occi-

dentului. Una din probele cele mai evidente ale acestui succes e influența bizantină care se observă în mod comun asupra operelor medievale ale tuturor țărilor, de toate genurile, în Europa occidentală.

Constantinopolul a avut ateliere de miniaturi, fără întrerupere pînă la cucerirea turcească și aceasta explică în bună parte soliditatea tradiției tehnice și amploarea artelor tehnice, ce au făcut forța picturii bizantine, permițându-i să dureze atît de mult și să strălucească atît de departe.

Biblioteca Națională posedă un fond de manuscrise grecești ilustrate care, după cel al Vaticanului, — e cel mai bogat din lume.

Cea mai veche epocă e reprezentată aici printr-o Evanghelie după Sf. Matei, din sec. VI, scrisă cu litere de aur pe un fond de purpură și împodobită cu excelente imagini expresive, înfățișînd scene din Noul Testament. Această operă rarisimă e infinit prețioasă. Adevărata serie a picturilor de carte datează din perioada sec. IX-XIII. Atunci a cunoscut cea mai mare înflorire. Printre capodopere relevăm marea Psaltire de Paris (grec 139) care arată pînă la ce punct artiștii bizantini ai secolului X erau pătrunși de gustul clasic. În sec. XI și XII, grecii crează cele mai frumoase manuscrise, unde caligrafia textului, vignetele, inițialele, miniaturile se unesc în mod armonios pentru a forma compoziții decorative încântătoare. Se recomandă îndeosebi grațioasele compoziții ale Evangheliei grecești 64, minusculele ilustrații ale Evangheliei grecești, 74, paginile «simfonice» ale Cuvîntărilor Sfîntului Grigore Teologul (grec, 550, 543), picturile originale și de o puritate de tonuri surprinzătoare, ce însoțesc cuvîntările călugărului Iacob de Kokkinobafos (o mînăstire din Bitinia) despre Maica Domnului...

Biblioteca Națională inaugurează o expoziție fascinantă, termenul nu e exagerat, care pune în evidență Evul Mediu francez, cu fondul său propriu de manuscrise grecești. Scara Paradisului din sec. IX, are decorații de inițiale, ce amintesc motivele și tonurile manuscriselor precaroliigiene occidentale. Carol VIII, François I, Mazarin și Colbert sînt cei ce au contribuit la dotarea și mărirea fondului grecesc, ca și Louis XIII. Biblioteca Națională conține mai bine de 5000 manuscrise și ea ne dă ocazia unică de a parcurge o adevărată galerie de pictură bizantină».

INTERPRETAREA SIMBOLICĂ A VECHIULUI TESTAMENT.

În *Irénikon*, tome XXX, 1-er trimestre 1958, Chevetogne, Belgique, Jean Daniélou

(Le Symbolisme eschatologique de la Fête des Tabernacles, p. 19-40) analizează sărbătorile poporului ebru, consemnate în Levitic, în deosebi sărbătoarea Corturilor, considerîndu-le ca gesturi și manifestări sensibile, pregătitoare pentru sensurile spirituale creștine, ce vor fi revelate lumii prin Evanghelie.

Atît sărbătoarea culesului viilor, a secerișului, Paștele ebraic, sărbătoarea primelor spice cît și trecerea prin Marea Roșie, sărbătoarea primilor născuți scăpați din exterminare — sînt destinate să amintească 'continua pregătire pentru primirea Mîntuitorului.

Evenimentele Exodului devin figuri ale realității eschatologice. Sărbătoarea Corturilor, cu templul portativ, conținînd chipul Legii, apar ca figura eliberării eschatologice a poporului lui Dumnezeu. Sărbătoarea aceasta e pusă în legătură și cu instaurarea regală, așa cum o găsim în cel de-al doilea mileniu în Orientul apropiat.

Ea a căpătat o mare importanță în iudaismul postexilian, în legătură cu așteptarea mesianică. Urmărind această ramificație simbolică la Zaharia, în Psalmul 117, în Apocalipsa sfîntului Ioan, la Papias, rezultă că tradiția iudaică din timpul profeților pînă în sec. IV după Hristos, a dat sărbătorii Corturilor o interpretare mesianică.

Daniélou găsește o filiație de sens între sărbătoarea Corturilor, cu bucuria fertilității și prezența stilpilor în mîinile martirilor creștini, învingători ai morții. De asemeni simbolismul cuvîntului — ihtis — considerat ca anagramă a lui Hristos, ne arată că prin el, omul e însuflețit de Duhul Sfînt. Coroana e un simbol al speranței nemuririi. Prin ea iudeo-creștinismul indică slava eschatologică.

Coroana, ca semnificație nu e dependentă de elenism, așa cum apare la sfîntul Apostol Pavel, ci de iudaism.

Apocalipsa e impregnată de imaginile sărbătorii Corturilor. Daniélou reia extensiv metoda exegetică a lui Origen.

MINTUITORUL ȘI ESSENIENII.

În *Les Annales*, janvier 1958, Paris, *Daniél-Rops* de l'Académie française (Où est le problème des manuscrits de la Mer Morte? p. 5-18) scrie: «Atîtudinea generală a Essenienilor e complet diferită de aceea pe care Iisus o preconizează și pe care o vor promova creștinii. Ai impresia unei secte închise în ea, păstrînd cu gelozie comoara credinții sale, a pietății sale, închisă în recrutarea sa selecționată; nimic comparabil cu Biserica lui Hristos, larg

deschisă celui mai umil dintre păcătoși». Textele esseniene repetă de multe ori că trebuie «să urim pe oamenii pierzării». Cît de departe sîntem de preceptul sublim al lui Hristos: «Vei iubi dușmanul tău! Vei ierta pe cel care greșește!»

Cînd citești regula Comunității (esseniene), minuțioasele sale articole, rigidele sale precepte de purificare rituală, de îmbrăcare, de hrană, te gîndești cu o mai mare admirație la celălalt precept al Mîntuitorului: «Litera ucide, spiritul e cel care face viu.»

Între Essenism și Creștinism e întreaga diferență care există între o doctrină morală strictă și marea lege a dragostei și a adevărului «care te face liber!»

Aici se impune o altă diferență care se referă la sensul termenului «noua Alianță» ce se găsește totdeauna în textele Comunității și în Evanghelie. Hristos a înviat să stabilească între Dumnezeu și oameni o alianță nouă, aceea pe care o va lăuda sfîntul Pavel. Essenienii Qumran-ului, de asemeni se proclamau «comunitate a Noii Alianțe». Însă în ce consta pentru ei principiul acestei noi alianțe?

În nimic altceva decît într-o întoarcere totală pe cît era posibil la prescripțiile Deuteronomului, la fidelitatea strictă față de vechea lege mozaică, pe care, dealtfel, textele Comunității o amintesc în mod constant.

Alianța nouă pe care Hristos o dă omnirii are cu totul alte trăsături.

Ea se întemeiază pe două taîne: Intruparea și Mîntuirea. Ea se realizează chiar în persoana lui Dumnezeu, care S-a făcut om, care se sacrifică pentru a salva pe oameni, ea e semnată cu sîngele Său.

Apropierile ce se pot face între Creștinismul care se naște și Essenism, dacă clarifică poate unele puncte de morală și de organizare a Bisericii, *lasă absolut intactă, în taina sa sublimă, Revelația creștină.* (p. 18).»

NOI CERCETARI ETNOGRAFICE.

În Bulletin international des sciences sociales, UNESCO, Vol. IV, nr. 3, 1957, Paris, Ilya Gurych (*Les études sur les peuples du nord sibérienne*) apreciind lucrările savanților etnografi sovietici despre popoarele din nordul Siberiei, scrie: «Studiul etnografic al popoarelor din nord s-a realizat într-un chip larg în perioada sovietică. Acest studiu își propunea, pe deoparte să ajute aceste popoare să participe la construirea socialismului, să-și ridice nivelul lor cultural, iar pe de altă parte, să adune documente în vederea descripțiilor monografice ale moravurilor și culturii acestor popoare puțin cunoscute.

Monografia etnografului A. Popov, Nganasanii, poate fi dată ca exemplu în acest gen de lucrări. Autorul descrie detaliat cultura materială, economia și modul de viață al Nganasanilor, cel mai nordic dintre popoarele Asiei. Numeroși cercetători sovietici tind să vadă în ei descendenții direcți ai vechilor locuitori ai Asiei de nord. Documente importante culese de etnografii sovietici despre sărbătorile ciucecilor, eschimoșilor, neneșilor, evenilor, nganasanilor, despre cultul șaman, despre particularitățile vechii structuri sociale a popoarelor din nordul Asiei sînt publicate regulat în revista *Etnografia sovietică*. Bilanțul îndelungatelor cercetări consacrate popoarelor Siberiei, a fost prezentat în volumul *Popoare ale Siberiei*, apărut recent.

Lucrările lui Baruchin, Tokarev, Stepanov, întemeiate pe date istorice și arhivistice au arătat că aceste popoare au străbătut un drum lung după ce au fost incluse în Statul rus (secolele XVI, XVII). Lucrări de critici de artă și folclor completează studiile etnografice.

S. Ivanov a consacrat artei popoarelor Siberiei o remarcabilă lucrare. El nu numai că a cules numeroase documente cu privire la formele de reprezentări liniare ale popoarelor siberiene, dar chiar le-a studiat, le-a clasat, arătînd principalele tipuri de reprezentări. G. Vassilievici a publicat texte din folclorul evenicilor (tunguzii) în limba originală, cu traducerea rusească, conținînd povești, legende, cîntece. Lucrarea fundamentală a lui E. Rubțova: *Documente despre limba și folclorul eschimoșilor*, necesită o deosebită atenție. Prin ele cunoaștem bogata creație orală a popoarelor de nord.

Descoperirile arheologice au arătat că descendenții locuitorilor perioadei paleolitice si-au schimbat structura economică și socială la sfîrșitul erei glaciare și au trecut de la modul de viață sedentar la cel al vîntătorilor nomazi.

În epoca neolitică, omul era deja stăpînul întregului teritoriu al extrem-nordului. În Siberia orientală, în epoca neolitică distingem regiuni culturale și istorice importante, în jurul fluviului și lacului Lena. La sfîrșitul celui de al doilea mileniu și la începutul primului mileniu al erei noastre, în Ciukotka, în regiunile cele mai aspre ale Asiei, domnea nu o cultură a vîrstei de bronz, ci o cultură neolitică dezvoltată, desigur aceea a strămoșilor eschimoșilor, ciucecilor și koriacilor. Culturile neolitice ale Baicalului și Amurului sînt dependente de cultura evenecilor și ainurilor.

Astfel, datorită cercetărilor arheologilor sovietici putem găsi o legătură între cul-

turile arheologice și grupurile etnice contemporane.

SLAVII ORTODOCȘI ȘI SFINTUL IOAN SCĂRARUL.

În *Byzantinoslavica XVIII*, 2 Praga, M. Heppel (Some slavonic manuscripts of the «Scala Paradisi». «Lestvița») scrie: Dintre lucrările ascetice și hagiografice traduse din limba greacă în slavonă în timpul evului mediu, una din cele mai populare printre slavii ortodocși a fost Scara Raiului, a sfântului Ioan Scărarul. Popularitatea ei e confirmată atât prin numărul mare de manuscrise slavone denumite de obicei Lestvița, cât și prin durata lungă a tradiției lui Ioan Scărarul în viața călugărească din Rusia. Lestvița este citată direct de către autorii Patericului mănăstirii Pecerska, scris în secolul 13. Deasemeni a fost una din lucrările preferate ale starețului Paisie Velicicovski din sec. XVIII, care cu toate că și-a petrecut cea mai mare parte din viața lui în Mănăstirea Neamțului din România, se născuse în Rusia și a trăit o vreme în tinerețe la Mănăstirea Pecerska din Kiev.

Se poate forma o părere sigură despre numărul mare al exemplarelor existente din Lestvița printr-o examinare a cataloagelelor și descrierilor din diferite țări balcanice. Mai sînt încă multe manuscrise în bibliotecile mănăstirilor din Balcani, încă nedescrise și clarificate.

Șase din aceste manuscrise datează din secolul XIV, cel mai vechi din 1339 și trei dintre ele conțin și extrase din Simeon Noul Teolog și Anastasie Sinaitul.

S-ar părea rezonabil să socotești aceste manuscrise ca o dovadă a influenței isihaste în Balcani, deși este greu de stabilit precis natura și întinderea ei. În mijlocul secolului 14, legăturile dintre Balcani și Muntele Atos erau foarte strînse, iar țarul Dușan, în urma unei vizite la Sfântul

Munte, era în legătură directă de prietenie cu Grigore Palama.

Nu e de mirare că cele mai multe manuscrise din Lestvița au fost copiate în acest timp și e foarte posibil să se fi întreprins noi traduceri și să se fi revizuit cele existente. Lestvița continuă și în secolul XV să fie o carte populară, cînd imperiul bizantin și popoarele balcanice duceau lupta împotriva Turcilor.

În perioada asupririi turcești, aceste manuscrise prin circulația lor frecventă întăresc și susțin tradițiile religioase și culturale ale popoarelor balcanice.

EVLAVIE ȘI EXPERIENȚA RELIGIOASĂ.

Theophil Spoerri: Pascals Hintergedenken în Merkur, 1958, 4, Avril, Bonn, analizînd opera lui Pascal arată că acesta pornește de la dimensiunile reale ale omului, de la condiția religioasă a fiecărui creștin, «Sîntem ceva și nu sîntem totul», iată esența constatării de la care pleacă Pascal. Spre deosebire de Descartes, care ca exponent al «spiritului geometric» căuta un temel în forța exclusivă a rațiunei, Pascal cultivă «spiritul de finețe».

«Trebuie să vedem un lucru dintr-odată și dintr-o singură privire și nu în succesiunea raționamentului, să sezisăm diferențele individuale, fără a le nivela». Intenția lui Pascal de a scrie o «Apologie a creștinismului» nu a fost dusă la capăt, a rămas în stare de fragmente nu din cauza împrejurărilor exterioare, boală și moarte prematură, ci fiindcă o astfel de operă ar fi fost o încercare temerară de a construi totul pornind de la părți, ceea ce contrazice gîndirea pascaliană. Pascal mărturisește certitudinea superioară a unei înțîniri personale cu Dumnezeu în iubire. «Nu mai căuta, dacă nu m-ai avea deja» (Mystère de Jésus).

LECTOR

C. M. Căndă

BUCUREȘTI
TIPOGRAFIA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MIȘIUNE ORTODOXA
1 9 5 8